

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 EYLÜL 2019

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2019 / 09 FİYATI: 9 TL

9 Eylül 1922

İzmir'in Kurtuluşunun 97. Yılı

Recep Akdur'un yazısı 12. sayfada

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Dünya Transplant Oyunları'nda Onur Konuğuydu

Cengiz Özakıncı:
**Atatürk'e
"Nazi Zehirli
Gazıyla Kürt
Soykırımı"
İftirası ve
Gerçekler** s: 47

Cihangir Dumanlı:
**Hattı Müdafaa
Yoktur Sathı
Müdafaa Vardır** s: 18
Erdem Akyüz:
**Atatürk ve
Çankaya Köşkü** s: 32

Tekin Özertem:
**Büyük
Mavi Bilye** s: 98
Necef Uğurlu:
**Bir Çocukla
Mahkemelik
Olmak** s: 61

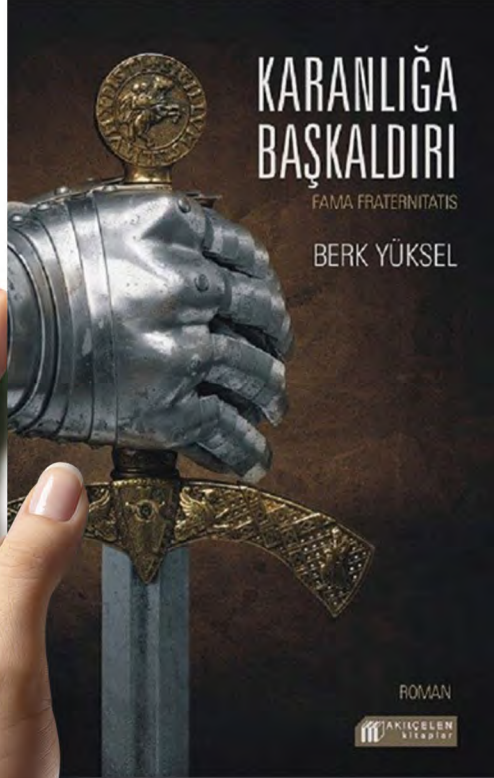
“Gökler karışmaz aklın işine!”

-Dante-

Yazar Berk Yüksel, Ana Tanrıça Serisi'nin ikinci romanı olan Karanlığa Başkaldırı'da okuyucuyu gizemin derinliklerine sürüklüyor. Martin Luther, Francis Bacon, Nostradamus, Leonardo Da Vinci, Mediciler, Gül-Haç Kardeşliği, Johann Valentin Andreae, Paracelsus, Fama Fraternitatis, Dante, Shakespeare, Şövalyeler derken bu gizemli macera, okuyucunun elinden bırakamayacağı bir tarihi dönem romanı haline dönüşüyor.

Berk Yüksel'in altıncı kitabı olan bu romanda, aydınlığın karanlığa karşı verdiği mücadele tarihin bu kesitinde iki ana kahramanın gözünden yansıtılıyor.

“Mücadelen kadar varsın!” diyor yazar. Taassup ve dogmanın ve her devrin hegemonlarının ışığı hapsedme, akli ve bilgiyi sınırlama çabasının prangalarını kıran ve karanlığa meydan okuyan “Kahramanlar” insanlığa ümit oluyor..

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükheth Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde No: 77, Bahçelievler, Ankara adresinde hazırlanmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkirioğlu,
Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Sedem Demir, Dr. Cihangir Dumanlı, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren, Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan, Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga, Necef Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Resmi Efendi Sk. No: 46
Altunizade, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: APA Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 26 / 08 / 2019

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

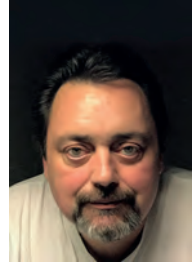
3 Hiç Merak Ettiniz mi?
Dr. Ufuk Akyol

5 Prof. Dr. Mehmet Haberal
Dünya Transplant Oyunları'nda
Onur Konuğuydu

- 9** İbn Sina (Avicenna)
Hastanesi'ndeki Konferans
Salonuna Prof. Dr. Haberal'ın
Adı Verildi
- 12** Küçük Asya Felaketi
Prof. Dr. Recep Akdur
- 18** Hattı Müdafaa Yoktur
Sathı Müdafaa Vardır
Dr. Cihangir Dumanlı
- 23** Sarı Paşa'nın Dediği
Olmuştu Yine *Kaya Boztepe*
- 27** Sakarya Zaferi'nin Sonucuna
Bir İlave *Dr. Halil Özcan*
- 32** Atatürk ve Çankaya Köşkü
A. Erdem Akyüz
- 37** Önerime Karşı Olanlar ve
Eleştiriler! *Cengiz Önal*
- 42** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 43** Gaziler'den Gazi Mustafa
Kemal'e *Yahya Aksoy*
- 47** Atatürk'e "Nazi Zehirli Gazıyla
Kürt Soykırımı" İftirası ve
Gerçekler *Cengiz Özakıncı*
- 54** Anadolu'da Düşman İşgaline
İsyan Eden İlk Köy
Gürbüz Evren
- 59** Cici Bir Çocuk *Mete Akyol*

- 61** Bir Çocukla Mahkemelik
Olmak *Necef Uğurlu*
- 69** Hidrojen, Geleceğin Enerjisi
Olabilir mi? *Necdet Pamir*
- 77** Ahmet Cevdet Paşa'nın
Mecelle'si *Konur Ertop*
- 83** Halide Edib Adıvar ve Kabak
Çekirdekçi *Demir Aytaç*
- 89** Dünya'da Gelir ve Servet
Dağılımında Neler Oluyor?
Dr. Öğüt Yazman
- 93** Paylaşım Ekonomisi
Ömer Dedeoğlu
- 98** Büyük Mavi Bilye
Dr. Tekin Özertem
- 103** Şöhrete Ulaşmak *Metin Gören*
- 106** Şehre Dönüş *Mehmet Ünver*
- 111** Vicdan, Sağduyu ve
Öğütçüler *Berk Yüksel*
- 116** Heididorf İzleni *Şen Toker*
- 121** Koşu Bandının Karanlık
Tarihi *Sabriye Aşır*
- 125** Metin Eloğlu *Sabri Kemal*
- 129** Güney Afrika'da Bir Köy
Enstitüsü *Nuray Bartoschek*
- 135** Çocuğunuz Okula Başlamaya
Hazır mı? *Sedem Demir*
- 139** Çar II. Nikolay ve Romanov
Hanedanı'nın Sonu
Erhan Kanyılmaz
- 144** Siirt Mutfağı *Reha Tartıcı*
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 68** Gözün Sözü
- 76** İlk Dersimiz Türkçe
- 82** Bilginizi Denetleyin
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Hiç Merak Ettiniz mi?

Yılanlı sütunun hikayesini bilir misiniz? Hani Sultanahmet'te, hipodromun ortasındaki yılanlı sütun. Onun biraz ötesindeki dikili taşın hikayesini bilir misiniz peki? Bir uçta da çok zarif bir çeşme var. Sahi, kim yaptırmış onu? Bu sıralar Kadıköy altıyol daki boğa heykeli ile nasıl bir ilişkisi var?

Hipodrom diyoruz, nerde o? Hâlâ duruyor mu? Yoksa kayıp mı oldu zaman içinde? Biliyor musunuz?

Konstantin'in sarayından kalan duvar nerede biliyor musunuz?

Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim türbeleri nerededir biliyor musunuz?

Makbul İbrahim Paşa daha sonra Maktul İbrahim Paşa... Kabri nerde biliyor musunuz?

Şişli'de Özgürlük Anıtı var. Ne zaman, hangi olayın anısına dikilmiş? Orada kimlerin kabri var? Biliyor musunuz?

Taksim'deki anıtta kimlerin heykelleri var biliyor musunuz?

Bu ve benzeri soruların cevaplarını bilmek, o şehre, o ülkeye sahip olmanın vazgeçilmez şartıdır ve merak etmekten başlar.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- Arkadaşlar, milletimizi yabancıların ellerinde köle olmuş görmemek için giriştiğimiz bu muharebe de Sakarya Zaferi gibi adı daima anılacak yeni ve büyük bir zafer kazandınız. Benim gibi ömrünü senelerden beri saflarınız yanında geçirmiş olan bir silah arkadaşınız; ezilmiş, kahredilmiş düşmanın çekilişinden sonra hakkınızda duyduğumuz takdir ve hayreti, minnet ve şükranı ordunun her ferdi ve memleketin her tarafında duyulacak kadar yüksek sesle söylemeye lüzum gördüm. (1925)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ordusu, istilâlar yapmak veya saltanatlar kurmak için şunun, bunun elinde ihtiras aleti olmaktan münezzehtir. insanca ve müstakil yaşamaktan başka gayesi olmayan milletin aynı ideale bağlı ve yalnız onun emrine tabi ve sadık öz evlâtlarından mürekkep muhterem ve kuvvetli bir heyettir. (1930)
- Büyük milli disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca itina ve himmet edileceğine şüphem yoktur. (1937)
- Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatansızlığının çelikleşmiş bir ifadesidir. (1937)
- Memleketin genel hayatında orduyu siyasetten tecrit etmek ilkesi, Cumhuriyetin daima söz ettiği bir esas noktadır. şimdiye kadar takip olunan bu yolda, Cumhuriyet orduları, vatanın emin ve metin hâmisî olarak hürmet ve kuvvet mevkiinde kalmışlardır. (1924)

K Atatürk

Prof. Dr. Mehmet Haberal, İngiltere’de düzenlenen ve onur konuğu olarak davet edildiği Dünya Transplant Oyunları 2019 organizasyonunda açılış konuşmasını yaptı.

Prof. Dr. **Mehmet Haberal** **Dünya Transplant** **Oyunları’nda Onur** **Konuğuydu**

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, Dünya Transplant Oyunları Federasyonu tarafından düzenlenen

Dünya Transplant Oyunları 2019 organizasyonuna onur konuğu olarak katıldı.

Dünya Transplant Oyunları Federasyonu’nun, geçirdikleri organ

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Dünya Transplant Oyunları Federasyonu Başkanı Chris Thomas ile federasyonun kurucusu ve eski başkanı Maurice Slapak tarafından karşılandı.

nakli ameliyatı sonrası ikinci bir yaşama şansına kavuşan insanların bu şanslarını kutlamak, organ nakli ameliyatlarının başarısını göster-

Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal da, onur konuğu olarak davet edildiği Dünya Transplant Oyunları'nın açılış töreninde bir konuşma yaptı.

Dünya Transplant Oyunları Federasyonu'nun kurucusu ve 1978-2009 yılları arasındaki başkanı Prof. Dr. Maurice Slapak, meslektaşları Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a yakın ilgi gösterdi.

mek ve tüm dünyada organ nakli konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlediği Dünya Transplant Oyunları'nın 2019 yılı organizasyonu, İngiltere'nin Newcastle kentinde gerçekleştirildi. Dünya Transplant Oyunları'nın bu yılki etkinliklerine, 60 ülkeden sporun çeşitli dallarında başarılı olan binlerce sporcu ve davetli katıldı. Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli

“Organ nakli alanında öncü olduğunuz için teşekkürler” ifadeleriyle kürsüye davet edilen ve Dünya Transplant Oyunları'nın bu yılki etkinliklerine katılan organ nakilli sporculara ve davetlilere seslenen Prof. Dr. Haberal, şöyle dedi: “Çoğunuz yeni hayatınıza başladınız ve bu yeni hayat bölerek, karaciğer ya da kalp nakli yapılmastayla başlıyor. Bu çok önemli. Çünkü yeni hayatı-

Başkent Üniversitesi'nde nakil olarak yaşama dönen ve sporla hayata tutunanlar da, organizasyonda Türkiye'yi temsil ettiler. Türk ekip, Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Prof. Dr. Maurice Slapak ile anı fotoğrafı da çektiler.

nıza başlıyorsunuz. Diğer yandan, sağlıklı insanlar sağlıklı organlarını kronik böbrek ya da karaciğer hastalığı olan birinin hayatını kurtarmak için bağışlıyorlar. Bu bir şanstır. Bu nedenle her zaman organ nakli sürecinde görev alan kişileri

takdir etmişimdir. Bugün hepinizin yeni bir hayatla burada olabilmeniz, onlar sayesinde.

Siz sağlıklı organlara sahipsiniz ama bazı insanlar ne yazık ki bu imkâna sahip değil. Çünkü organ bulamıyorlar ve maalesef onları

Dünya Transplant Oyunları Federasyonu Başkanı Chris Thomas, Dünya Transplant Oyunları Federasyonu Kurucusu ve eski başkanı Prof. Dr. Maurice Slapak, Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Dünya Olimpiyat Komitesi Üyesi Sör Craig Reedie

Dünya Transplant Oyunları'na katılan organ nakilli sporcular Prof. Dr. Haberal ile tanışma ve konuşma fırsatı buldular.

Prof. Dr. Mehmet Haberal:
“Buradan seslenmek istiyorum: Lütfen organ bağışında bulunun ve kronik organ hastalarına yeni hayat başlatın.”

*kaybediyoruz. Bu nedenle bu organizasyonun birçok kişiyi organ bağı-
şısı konusunda cesaretlendireceğinden eminim. Organ bağışığı gerçekten çok önemli. Eminim ki aranızda da birçok donör vardır. Bu kişileri takdir ediyorum. Ama ne yazık ki birçok kişi sağlıklı organlarıyla ölüyor; birçoğu da sağlıklı organlara ihtiyaç duyarak ölüyor. Bu nedenle daha çok organa ihtiyacımız var.*

Buradan seslenmek istiyorum: Lütfen organ bağışında bulunun ve kronik organ hastalarının hayatlarını

kurtarın.”

Organizasyonu düzenleyen ekibi de kutlayan Prof. Dr. Haberal, Dünya Organ Nakli Derneği adına organizasyon ekibine bir plaket verdi. Organ nakliyle yeniden yaşama

yolculuk yapanların olimpiyatları olarak anılan ve dünyanın 60 ülkesinden organ nakilli sporcuları bir araya getiren büyük organizasyonun ev sahipleri olan Dünya Transplant Oyunları Federasyonu Başkanı Chris Thomas, önceki başkan Olivier Coustere ve Dünya Transplant Oyunları Federasyonu Sekreteri Liz Schick ile federasyonun 1978-2009 yılları arasında başkanlığını yapan Maurice Slapak, Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a yakın ilgi gösterdiler. •

İbn Sina (Avicenna) Hastanesi'ndeki Konferans Salonuna Prof. Dr. Haberal'ın Adı Verildi

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın adı, İran'ın Şiraz kentindeki İbn Sina (Avicenna) Hastanesi'nin konferans salonuna verildi.

İran, Başkent Üniversitesi

Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a vefa ve minnet duygularının bir simgesi olarak Prof. Dr. Haberal'ın adını, ülkenin önde gelen bilim ve organ nakli merkezi konumunda bulunan İbn Sina (Avicenna)

Hastanesi'ndeki konferans salonuna verdi. İran'ın İbn Sina (Avicenna) Hastanesi'nin büyük konferans salonuna Prof. Dr.

Mehmet Haberal'ın adının verilmesi dolayısıyla düzenlenen açılış töreni ve Prof. Dr. Haberal'ın onuruna verilen

İbn Sina (Avicenna) Hastanesi'nin "Prof. Dr. Mehmet Haberal Konferans Salonu" (üstte) Salonun girişine Prof. Dr. Haberal'ın bir fotoğrafı da konuldu.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, yakın dostu S. Ali Malek-Hosseini ile birlikte İbn Sina Hastanesi'ni de gezdi.

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın adının verildiği konferans salonunun açılışına çok sayıda bilim insanı katıldı.

akşam yemeğine çok sayıda bilim insanı katıldı.

Açılış törenine katılan İran Sağlık Bakanı Said Nemeki, Türkiye’de ve dünyada organ nakli alanında pek çok ilke imza atan, Ortadoğu bölgesi ve Türk dünyası devletlerinde de organ nakli konusunda öncü rol üstlenen Prof. Dr. Mehmet Haberal’ın çalışmalarından övgüyle söz etti. İran’ın en büyük organ nakli merkezlerinden biri olan İbn Sina (Avicenna) Hastanesi’nin konferans salonuna “Prof. Dr. Mehmet Haberal Konferans Salonu” adı verilirken, Prof. Dr. Haberal’ın adı bu bilim merkezinde ölümsüzleşmiş oldu.

“Prof. Dr. Mehmet Haberal Konferans Salonu”nun açılışını bizzat yapan İran Sağlık Bakanı Said Nemeki ve Ortadoğu Organ Nakli

Prof. Dr. Haberal’ı konuk eden İranlı meslektaşları, onun onuruna bir akşam yemeği de düzenlediler.

Derneği (MESOT) eski Başkanı S. Ali Malek-Hosseini ile birlikte konferans salonunu ve ardından da hastaneyi gezen Prof. Dr. Mehmet Haberal, İran’da organ nakli alanında yaşanan gelişmeler hakkında bilgi aldı. Prof. Dr. Haberal daha sonra da düzenlenen akşam yemeğinde meslektaşlarıyla bir araya geldi. •

Küçük Asya Felaketi (Megali İdea)

*Türk Ordusu'nun Eylül 1922 zaferleri,
yalnızca Kurtuluş Savaşı'nın en önemli zaferleri değil
aynı zamanda Megali İdea'nın da sonudur.*

Yazan: Prof. Dr. RECEP AKDUR
Başkent Üni. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD Bşk.

Eylül 2019 Küçük Asya Felaketinin 87. Yıldönümü

Birçok tarih çalışmasında, günümüz Yunanistan'ında yaşayanların çoğunun, Antik Yunanlılar/ Helenler ile herhangi bir soy bağlarının bulunmadığı bildirilmektedir. Buna rağmen Yunan milliyetçileri, Helen soyundan geldiklerini iddia ediyorlar. Dolayısı ile 1071 Malazgirt Savaşı yenilgisinden bu yana Türklerle aralarında duygusal/ düşünsel bir hesaplaşmanın var olduğuna inanıyorlar.

Yunan işgal güçleri
İzmir'i terk ediyor

Bundan da öte, Fatih'in 1453'de İstanbul'u alarak son verdiği Bizans İmparatorluğu'nun topraklarını kendilerine/ Yunanistan'a hak görüyorlar. Bu toprakları geri alarak başkenti İstanbul (Konstantinopolis) olan, Büyük Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hayal ediyorlar. Bu düşünce ya da hayale siyasi yazında/ tarihte Megali İdea (Büyük İdeal/ Büyük Yunanistan,) deniyor.

Bu özetlemeden de anlaşılacağı üzere, Megali İdea veya Helen Milliyetçiliğinin özü; Osmanlı'ya karşı kalkışma ve onun topraklarının önemli bir kısmını

almadır. Bu nedenle de Osmanlı'nın güçlü zamanlarında, açıkça ifade edilmek bir yana, adeta akıldan geçirilmeye bile cesaret edilememiştir. Bundan ötürü de taraftar bulmak çok zor olmuştur. Varlığını yalnızca Ortodoks Kilisesindeki gizli faaliyetler ile sürdürebilmiştir. Bir zamanlar çok geniş imtiyazlara sahip olan bu kilise, Megali İdea'yı kuşaktan kuşağa aktarmakla kalmamış, aynı zamanda bu amaçlı kalkışmaların da merkezi olmuştur. Megali İdea'nın taraftar bulması ve açık bir düşünce haline gelmesi ancak Osmanlı'nın gerileme dönemi özellikle de 1800-1922 tarihleri arasındaki zaman dilimidir.

Fransız İhtilali ile simgeleşen Avrupa'daki aydınlanma ve milliyetçilik akımı, diğer imparatorluklar

gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu da etkilemiştir. Başta Balkanlardakiler olmak üzere, birçok millet, bağımsızlık isteği ile ayaklanmaya başlamıştır. Bunlardan ilk ayaklanan ve bağımsızlığını kazanan Yunanlılardır. 1821 Mora Yarımadası Ayaklanması ile başlayan kalkışmalar zinciri 1829 Edirne Anlaşması ve bağımsızlığının kabulü ile sonuçlanmıştır. Aslında bu gerçek bir bağımsızlık da değildir. Çünkü

Megali İdea veya Helen Milliyetçiliğinin özü; Osmanlı'ya karşı kalkışma ve onun topraklarının önemli bir kısmını almadır.

bağımsızlığını ilan ettikten sonra uzunca bir süre Avrupalı devletler tarafından gönderilen/ seçilen kralarca yönetilmiştir.

Avrupa'nın Megali İdea'ya olan desteğinin nedeni; Antik Yunan/Helen hayranlığı yanında, Osmanlıyı parçalayarak Türkleri Asya'ya geri sürme isteğidir. Özellikle İngiltere, Rusya ve Fransa bu amaçlı hareketlere her zaman büyük destek vermiş ve sömürgeci emelleri için kullanmışlardır.

Megali İdea'nın önemli önderlerinden biri Yunan tarihinin ünlü şairi ve ulusal kahraman olarak kabul edilen; 'Velestinli Rigas' veya Rigas Ferreos'tur (1757-1798). 1791 yılında Bükreş'te bulunduğu bir sırada "Megali İdea Haritası" olarak da bilinen Helen İmparatorluğu

haritasını çizmiş ve 1796 yılında Viyana'da bastırarak geçmişte Yunanca konuşulan tüm topraklarda dağıttırmiştir. Bu haritada; Yunanistan'ın günümüzdeki topraklarına ek olarak, Makedonya, Batı ve Doğu Trakya, Balkanlardaki tarihi Epir bölgesi, Ege adaları, Girit, Rodos, Kıbrıs, Anadolu'nun yarından fazlası, Bozcaada, Karadeniz Bölgesi ile İstanbul, Helen /Yunan toprakları olarak gösterilmiştir.

Ferreos, yalnız harita bastırarak kalmamış, 1797 yılında Helen İmparatorluğunun topraklarını ele geçirmek için; bir ihtilal programı ve bir de anayasa hazırlayarak yayımlamıştır. Bu programa göre; eskiden Yunanca konuşulan tüm toprakları sınırları içine alan bu devletin adı "Helen Cumhuriyeti" resmi dili ise Yunanca olacaktır.

Megali İdea, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1829 yılından 1922 yılına dek bir devlet politikasıdır. Resmen ilk açıklanışı ise 14 Ocak 1844'de Yunanistan başbakanı İoannis Kolettis'in mecliste yaptığı bir konuşma ile. Böylece, 1821-1829 Yunan isyanları ve 15 Mayıs 1919-09 Eylül 1922 Anadolu'yu işgal denemesi örnek-

Rigas Ferreos

lerinde olduğu gibi çok etkili bir hareket haline gelebilmiş, sadece Türk milletine acılar vermekle kalmamış aynı zamanda Yunan halkına da büyük acılar yaşatmıştır.

Bir başkaldırı odağı haline gelen Yeniçeri Ocağı, Osmanlı için ciddi bir sorun haline gelmiştir. Tahta oturan(1789-1807) III. Selim, Yeniçeri Ocağı'nda reform yapı-

Megali İdea Haritası

arak yeni bir ordu kurmak istemiş, ancak kendine iki kez baş kaldıran Yeniçeriler üçüncüsünde ve 1807'de Kabakçı Mustafa isyanı ile hem tahtını hem de canını almışlardır. Yerine geçirilen (1808-1839) II. Mahmut'un reformda ısrar edince Yeniçeri huzursuzlukları sürmüş ve büyük bir isyan başlamıştır. Bunun üzerine karşı bir saldırı ile isyan kanlı bir şekilde bastırılmış ve Yeniçeri Ocağı 17 Haziran 1826 ka-

patılmıştır. Bu olay Vakai Hayriye diye adlandırılır.

Bunu fırsat bilen Yunanlılar, 1821'de Mora Yarımadası'nda din adamlarının öncülüğünde büyük bir isyan başlattı. Bir türlü bastırılmayan isyan nedeniyle, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istendi. Mısır orduları karada kısmi başarılar elde etti ise de İsyanı bastırmaya gelen Osmanlı ve Mısır Donanmaları 20 Ekim 1827 Navarin'de İngiltere, Rusya ve Fransa'nın oluşturduğu birleşik donanma tarafından yok edildi. Böylece ortada kara ordusu ve donanması olmayan bir Osmanlı kaldı. Yunan yönetimi ve emperyalist destekçileri için Megali İdea'yı gerçekleştirmeye uygun bir ortam vardı. Yunan Halkı arasında ve Anadolu'daki Bizans bakiyesinde de bu düşüncenin gerçekleşeceği yönünde büyük bir umut doğdu.

Anadolu'yu İşgal Denemesi Birinci Dünya Savaşı'ndaki

masa başı yenilgisi ile parçalanma dönemine giren Osmanlı'yı tamamen bitirmeyi ve topraklarını paylaşmayı planlayan

Yunan ordusu İzmir limanında

İngiltere, Fransa ve Rusya ile iş birlikçileri, konuyu görüşmek ve Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaşmak üzere Paris Barış Konferansı'nı topladılar. İlk oturumu 18 Ocak 1919'da yapılan Konferans aylarca sürdü.

Konferansa davet edilen Yunanlıların Osmanlıya karşı kullanılmasının tam zamanı idi. Bu amaçla ve 12 Mayıs 1919 tarihinde alınan bir karar ile İzmir ve havalisinin Yunanlılara verilmesi kabul edildi. Hemen ertesi gün yani 13 Mayıs 1919'da Yunanlı ajan (Albay) Mavroudis ile 1867 Mudanya Tirilye doğumlu ve Megali İdea fanatığı olan İzmir Metropoliti Chrysostomos (Hrisostomos Kalafatis) Ege'deki kalkışmanın merkezi ve silah deposu olarak kullandıkları Aya Fotini Kilisesi'nde bir toplantı düzenlediler. Yerleşik Rumlara en kısa zamanda Yunanlıların İzmir'i kurtaracağını/geri alacağını müjdesini verdiler.

Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal Paşa birlikleri denetliyor

Küçük Asya Ordusu adı verilen Yunan kuvvetleri, 15 Mayıs 1919'da İzmir'den karaya çıktı. İzmir Metro-politi Chrysostomos, bir yandan karaya çıkan Yunanlı askerleri takdis ederken öte yandan da *"Helen evlatlarım, Bugün İsa'nın en büyük mucizesine tanık oluyoruz. Bu uğurda ne kadar Türk kanı dökerek içerseniz o kadar sevaba gireceksiniz! Ben de bir bardak Türk kanı içerek onlara olan kin ve nefretimi teskin etmiş olacağım! Bütün azizler sizinledir"* diye konuşmalar yaparak onlara dini ve etnik bir coşku veriyordu. Kendisini Bizans bakiyesi sayanlar tarafından da desteklenen Yunan orduları hızla ilerleyerek 22 Ağustos 1921'de Sakarya Nehri'ni geçti ve Ankara'ya 50 kilometre mesafedeki Polatlı topraklarına kadar olan bölgeyi işgal

etti. Bu işgal sırasında, çoluk, çocuk, yaşlı ve hamile demeden binlerce Türk'ü acımasız bir biçimde ve hunharca katletti.

Türk orduları, Mustafa Kemal'in başkomutanlığında 23 Ağustos 1921'de karşı taarruza geçti. Tarihimiz-

de Sakarya Meydan Muharebesi olarak bilinen savaş 22 gün 22 gece sürdü. Birçok kanlı muharebeden oluşan bu savaş Atatürk, Melhame-i Kübra (büyük ve kanlı savaş) olarak adlandırır. Türklerin kararlılık ve kahramanlıkları karşısında

Yunanlılar ve onları kışkırtan emperyalist devletler **Türk Ordusunun Eylül 1922'deki zaferler zincirini Küçük Asya Felaketi olarak adlandırır.**

dayanamayan Yunan kuvvetleri 13 Eylül 1921'de Sakarya'nın batısına çekilmek zorunda kaldı.

26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz, 30 Ağustos 1922 Başkumandanlık Meydan Muharebesi zaferi ile taçlandırıldı.

Türk ordularının ilerleyişi 9 Eylül 1922’de İzmir’in kurtuluşu ve işgalci Yunan askerlerinin denize dökülmesi ile sonuçlandı. Bu arada Anadolu işgal denemesinin en ateşli militanlarından İzmir Metropoliti Chrysostomos ile bu işgalin sivil karargâhı ve silah deposu olan Aya Fotini Kilisesi’ne bu yaptıklarının cezası ödetirildi.

Yunanlılar ve onları kıskırtan emperyalist devletler Türk Ordusunun Eylül 1922’deki zaferler zincirini Küçük Asya Felaketi (Mikra Asiatiki Katastrofi) olarak adlandırır. Helen İmparatorluğunu kurmak üzere İzmir’de karaya çıkan Küçük Asya Ordusu Mustafa Kemal Komutasındaki Türk Ordusuna yenilmiş, dağılmış ve kaçmak zorunda kalmıştır. Bu yenilgi Yunanistan ders kitaplarında Yunan Tarihi’nin en büyük felaketi olarak yer alıyor. Çünkü bu yenilgi, salt bir savaşın kaybı değil aynı zamanda Megali İdea hayalinin de tarihe gömülmesidir.

Her sene eylül ayında, başta Metropolitan Kilisesi ve mübadele ile Türkiye’den göç edenlerin kurduğu dernekler olmak üzere birtakım sivil topluluklar devlet kuruluşlarının organizatörlüğünde Küçük Asya Felaketi törenleri yapıyorlar. Bu olayı anarak üzüntülerini tazeliyorlar. Bu merasimlerde Küçük Asya Felaketi bir “soykırım” (Genocide) olarak tanımlanıyor; Türklerin Yunanlılarla birlikte Ermeni ve Süryani soykırımı da

yaptığını iddia ediyorlar.

Savaşlar tek bir olay ancak iki ayrı sonuçtur. Genellikle taraflardan birisi için zafer diğeri için yenilgidir. 1922 Eylül’ündeki Sakarya Meydan Muharebesi ve Başkumandanlık Meydan Muharebesi Türkler için onur ve sevinç duyulacak zaferler iken, Emperyalistler özellikle de taşeronları Yunanlılar için Küçük Asya Felaketi diye adlandırılan büyük bir felakettir. Zaferler onur duyularak sevinilerek coşku ile kutlanır, felaketler ise üzüntü ile anılır. Başka bir anlatımla, 23 Ağustos 1921, 30 Ağustos, 9-12 Eylül 1922 Türkler için sevinç duyulacak kutlanılacak onur duyulacak zaferlerdir. Buna karşılık Bizans bakiyeleri için üzülecek günlerdir. Bu günlerin kutlamalarında/ törenlerinde ayağa kalkmamalarını sevinmemelerini doğal karşılamak gerek.

Bu sene, 13 Eylül 1921 Sakarya Meydan Muharebesi’nin 98.Yılı, 30 Ağustos 1922 Başkumandanlık Meydan Muharebesi’nin ise 97. Yıldır, Kutlu olsun. •

KAYNAKLAR

- Bojidar C. :Yunanistan’da “Küçük Asya Felaketi” Anma Törenleri<http://soyledik.com/tr/makale/6495/yunanistanda-kucuk-asya-felaketi-anma-torenlere-bojidar-cipof.html>(Erişim 13 Temmuz 2019)

-Kalelioğlu O.:Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 41, Mayıs 2008, s. 105-123

-Ntokme O.K. Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 46, Güz 2010, s. 401-424

-Sevinç M.: Osmanlı’ya Anayasa Yazan Yunan, Rigas.<http://mulkiyehaber.net/osmanliya-anayasa-yazan-yunan-rigas/> (Erişim 13 temmuz 2019)

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Hattı Müdafaa Yoktur Sathı Müdafaa Vardır

Kurtuluş savaşımızın Yunan ordusuna karşı kesin sonuç muharebelerinin yapıldığı Batı Cephesinde 23 Ağustos -13 Eylül 1921 tarihleri arasında yapılan Sakarya Meydan Muharebesi (*Atatürk'ün deyimi ile Sakarya melhame-i kübrası: kan gölü*) kurtuluş savaşımızın dönüm noktası olmuştur. Bu savaşta Türk ordusunun sağlam direnişi karşısında ikmal üslerinden uzaklaştırılan, ikmal yolları kesilen Yunan ordusunun kuvvet üstünlüğü sona ermiş, Yunanlar Sakarya'dan daha öteye gidemeyeceklerini anlayarak Eskişehir-Afyon hattında savunmak üzere geri çekilmişlerdir. »

Askeri literatürde buna “doruk noktası” denilmektedir.

7/8 Temmuz 1919 gecesi Erzurum’da askerlikten istifa eden (*mustafî*) General Mustafa Kemal bu savaşı sivil bir Başkomutan olarak sevk idare etmiştir.

Başko- mutanlık yasası:

İngiltere tarafından üzerimize gönderilen Yunan ordusunun siyasi hedefi Sevr anlaşmasını TBMM hükümetine

TBMM’deki bir grup Mustafa Kemal’e güvenmiş, muhalif diğer bir grup ise Mustafa Kemal’e ağır sorumluluk yükleyerek onu başarısız kılmak istemiştir.

Kabul ettirmek, askeri hedefi ise Ankara’dır. Yunan ileri hareketi 1921 yılı başında TBMM’nin düzenli ordusu ile İnönü mevzilerinde iki kez durdurulmuştur. İnönü’den sonra Anadolu ordusunu takviye eden Yunanistan 10 Temmuz 1921’de büyük taarruzunu başlatmış, 17 Temmuz’da Kütahya’yı, 23 Temmuz’da Afyon’u ele geçirmiştir. TBMM Başkanı Mustafa Kemal orduyu 100 km geriye, Sakarya nehri doğusuna çekmiştir. Maksat kuvveti kaptırmamak, ülkenin derinliğinden yararlanıp zaman kazanmak, kazanılan zamanda orduyu güçlendirmek, Yunan ordusunu ikmal üslerinden uzaklaştırarak zayıflatmaktır. Ordu 25 Temmuz’da Sakarya mevzilerine başarı ile çekilmiştir.

Başta Eskişehir olmak üzere önemli yerleşim merkezlerinin düşmana terk edilmesi, 100 kilometrelik bir toprak kaybı ve düşmanın Ankara’ya 50-70 km yaklaşması karşısında halkta ve TBMM’de büyük bir karamsarlık oluşmuştur.

Hükümet, Meclisin Kayseri’ye taşınmasını kararlaştırmış fakat “Gazi Meclis” bu kararı uygulamamıştır.

Ordunun geri çekilmesinden sorumlu birisi aranıyordu. TBMM’deki bir grup Mustafa Kemal’e güvendiklerinden, muhalif diğer bir grup ise Mustafa Kemal’e ağır sorumluluk yükleyerek onu başarısız kılmak istediklerinden tartışmalar Mustafa Kemal üzerinde yoğunlaştı. O, 4 ağustos günü kürsüye çıkarak sorumluluğu üstlenmeyi kabul etti, yalnız iki şartı vardı:

1. Ordunun güçlendirilmesi ve yönetimi konusunda TBMM’nin yetkilerini fiilen kullanabilmeliydi.

2. Ulusal egemenliğe saygısının gereği olarak yetki üç ayla sınırlandırılmalı, yani her üç ayda bir süre

uzatma esnasında meclise hesap vermeliydi.

5 ağustos 1921’de Başkomutanlık Yasası ile 40 yaşındaki Mustafa Kemal’e Başkomutanlık yetki ve görevi verildi.

Başkomutan bu yetkisini kullanarak 10 adet Tekalüf-İ Milliye (ulusal yükümlülük) emri yayınladı, bu emirlerle halktan ordunun ihtiyacı olan mal ve hizmetler bedeli sonradan ödenmek koşulu ile toplandı.

Yunan ordusu 13 Ağustos’ta ileri harekâta başlayarak 23 Ağustos’ta Sakarya mevzileri ile temasa geçti. Yunan sıklet merkezi güneyde Haymana yönünde (bizim sol kanadımızda) idi. 23 Ağustos’ta Mangal

Dağı’nın düşmesi cephenin güneyden kuşatılma tehlikesini doğurdu. Mustafa Kemal güneydeki birliklere kanat kırılarak düşmanın cephemize çarpmasını sağladı ve kuşatmaya engel oldu.

26 ağustos 1921’de Mustafa Kemal şu tarihi emrini verdi:

“Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. Bu sath bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanı ile sulanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir fakat küçük büyük her birlik durabildiği ilk noktada tekrar düşmana karşı cephe alıp savaşmaya devam eder. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda olduğunu gören birlik ona uymaz, bulunduğu mevzide sonuna kadar sebat ve mukavemete mecburdur.”

Bu emir o zamana kadar geçerli olan savunma konseptini kökten değiştiriyordu. Klasik savunma konseptinde savunulacak arazinin

ilerisinde bir hat oluşturulur, birlikler ateş ve engellerle düşmanı bu hattan öteye geçirmemek üzere direnirler. Savunmanın dayandırıldığı kritik arazi kesimleri düşerse savunma hattı bozulur, geride diğer bir savunma hattına

çekiliniirdi.

Mustafa Kemal’in yukarıdaki emri “adım adım savunma doktrini” denebilecek yeni bir anlayış getiriyordu. Buna göre birlikler büyük bir kahramanlığa buldukları

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruz öncesinde birlikleri denetliyor

mevzileri ölene kadar terk etmiyor, terk edilen arazi kesimleri her seviyede karşı darbeler/ karşı taarruzlarla derhal geri alınıyordu.

Birlik ve silah mevcudunu artıramayan Başkomutan bu emri ile birliklerin motivasyonunu yükseltmiş, savunma taktiğini değiştirerek mevcut birliklerin etkinliğini artırmıştır. Bu emir bir “kuvvet çarpanı” etkisi yaratmıştır. Yunan ordusunun gücü azalırken Türk ordusunun gücü artmıştır.

Atatürk Nutuk'ta bu emrini “Savunma hattına çok umut bağlamak ve onun kırılmasıyla ordunun büyüklüğü oranında çok gerilere çekilmek kuramını çürütmek için” verdiğini söylemektedir.

Mustafa Kemal'in bu emri 24 Nisan 1915'te Conkbayırı'nda verdiği “Ben size ölmeyi emrediyorum!” emri ve tam bir yıl sonra Afyon Zafer Tepe'de verdiği “Ordular ilk hedefiniz akdenizdir ileri!” emine benzer bir motivasyon etkisi yapmıştır.

Karşısında klasik bir savunma bekleyen ve şaşırın Yunan ordusu en fazla onbeş kilometre ilerleyebildi. Savaş uzuyor, Yunan ordusu bir türlü hedefini ele geçiremiyordu. Yunan ordusunun ikmal yolu da uzamış, İzmir'den cepheye kadar uzanan ikmal yolu süvarilerimiz ve Kuvayı Milliye birlikleri tarafından kesiliyordu. Yunan ordusunun ikmali zayıflamış, salgın hastalıklar, yorgunluk ve moral bozukluğu artmıştı. Güneyden cephemizi kuşatmayan General Populas kuzeyden (*kendi sol kanadından*) güneye birlik kaydırdı fakat yine ilerleyemedi. Cephenin kuzey kesiminin zayıfladığını gören Mustafa Kemal 10 Eylül'de kuzeyden yaptığı karşı taarruzla Yunan ordusunu Sakarya nehrinin batısına çekilmeye zorladı. 13 Eylül'de nehrin doğusunda Yunan askeri kalmamış. Sakarya Meydan Muharebesi zaferle sonuçlanmıştı.

Zaferin kazanılmasında;

- Mustafa Kemal'in üstün sevk idaresi,

- Savunma konseptini değiş-tirerek düşmanı beklemediği bir direnişle karşılaştırması,
- Mehmetçiğin büyük kahra-manlığı,
- Harbiye ruhu ile yetişen genç subayların büyük fedakârlıkları,
- Yunan ordusunun ikmalinin kesilerek zayıflatılması, etkili olmuştur.

Mustafa Kemal savaştan önce arazi keşfi sırasında attan düşmesi sonucunda üç kaburga kemiği kırık olduğu halde savaşı sevk idare etmiştir. 19 Eylül 1921’de kendisine “gazi” unvanı ve mareşallik rütbesi verilmiştir.

Sakarya zaferi sonucunda An-kara işgalden kurtulmuş, kazanılan moralle bütün milletçe bir yıl sonra yapılacak olan Büyük Taarruz’un hazırlıkları tamamlanabilmiştir.

Bu zaferin sonucunda Fransa ile Ankara antlaşması, Sovyetlerle Moskova antlaşması, İngiltere ile esir değişimi anlaşması imzalanmış, Doğu ve Güney Cepheleri emniyete alınarak batı cephesinde sıklet mer-kezi yapmak mümkün olmuştur.

Sakarya 1683’ten beri Türklerin doğuya doğru geri çekilişinin sondirenme hattıdır, Avrupalıların gelebildiği en ileri hattır.

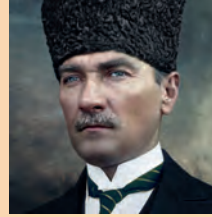
Sakarya’da yenilen düşman Eskişehir-Afyon hattına çekilerek burada savunma için tertiplenecek, güçlenen Türk ordusu yine Mus-tafa Kemal’in Başkomutanlığında 30 Ağustos 1922’de düşmanı bu mevzilerden de sökerek son zafere ulaşacaktır.

Ruhları şad olsun... •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Atatürk’ün Başkomutan oluşu, ordu ve millete seslenişi

“(…) Sizlere bu bildirgeyi yazdığım dakikadan itibaren Allah’ın yardımına dayanarak ve övünerek bu büyük ve şerefli göreve yapmaya başlamış bulunuyorum. Bana bu görevi vermiş olan Meclis’in ve o Meclis’te beliren milletin kesin iradesi hareket şeklimin odağını oluşturacaktır. Hiçbir sebep ve şekilde değiştirilmesine imkân olmayan bu kesin irade, ne olursa olsun düşman ordusunu yok etmek ve bütün Yunanistan’ın silâhlı kuvvetlerinden oluşan bu orduyu anayurdumuzun kutsal ocağında boğarak kurtuluşa ve bağımsızlığa kavuşmaktır. Memleket ve milletin maddî ve manevî bütün kuvvetlerini bu sonucun elde edilmesi yoluna yönelme için hiçbir ön-lem ve girişimde ihmal gösterilmeyecek ve ne yer ve zaman ile, ne de vatan kavramı karşısında ayrıntılardan ibaret kalan diğer düşüncelerle ilgisi olma-yarak düşman ordusunun yok edilmesinden ibaret olan bu tek amacın elde edilmesi için gereken her şey yapılacaktır. Yardım ve başarı Allah’tandır.”

1921 (Atatürk’ün T.T.B.IV, s393)

Sarı Paşa'nın dediği olmuştu yine.

Büyük Zafer sonrası sabır ve titizlikle yürüttüğü politika sayesinde önce Fransız askerleri, peşinden de yalnız kalan İngilizler Çanakkale'den çekilmek zorunda kaldılar. Tek kurşun sıkmadan Edirne dahil olmak üzere Meriç nehrine kadar olan bölge tamamen boşaltıldı.

Sözün özü, Atatürk'ün "Bu sınır harbinden biz zaferle çıkarız bunlar birkaç haftaya kalmaz ateşkes isterler" sözü doğru çıktı ve 3 Ekim 1922 tarihinde "Ateşkes Antlaşması" için Mudanya'da bulundu. »

İtilaf Devletleri adına İngilizlerin İstanbul'daki işgal kuvvetleri komutanı General Harrington, İtalya Hükümeti adına General Monbelli, Fransa Hükümeti adına General Charpy ve TBMM Hükümeti adına ise İsmet İnönü katılıyordu.

Mudanya görüşmelerin son gününde İsmet İnönü oldukça huzursuzdu. Ta ki genç bir teğmen gelip, eğilip usulca İnönü'nün kulağına "Merasm Kıtası hazır Paşam" diye fısıldayınca dek. İşte o zaman İnönü bir oh çekti ve canı fena halde bir sade kahve istedi.

İsmet İnönü

Neden?

İşte burasını dikkatli okuyun.

Çünkü 30 kişilik merasim kıtası için muzaffer ordularımız içinde bir örnek botu olan, kansız, yırtıksız, yamasız, temiz bir örnek üniformalı asker bulmak ciddi sorun olmuştu. İşte tören kıtası bu şartlarda hazırlanmış ve Mudanya Ateşkes Antlaşması 11 Ekim 1922 imzalanmıştı.

Askerin durumu buydu da sivil-ler çok mu farklıydı?

Mudanya sonrası sıra Lozan'a gelmişti.

Lozan'a gidecek heyette takım elbisesi olan 3 kişi vardı. Takım elbiseden geçtik, kumaş yoktu, terzi yoktu.

Lozan'a gidecek heyette takım elbisesi olan 3 kişi vardı. Gündüz görüşmeleri için en az bir, akşam yemek ve toplantılar için ayrı bir kıyafet gerekiyordu. Takım elbiseden geçtik, kumaş yoktu, terzi yoktu.

Arada bir "TBMM Gizli Celse" kayıtlarına bakmak lazım. Bakalım ki sorumsuzca harcamaların, israfın olmadığı idealist insanların bu Cumhuriyet'i nasıl kurduklarını idrak edelim.

Türkiye'nin kaderini belirleyecek olan Lozan'a gidecek heyetin giyeceği takım elbiseleri dikirmek için harcanacak parayı milletin Meclisi karara bağlıyordu.

Hocaların hocası Hıfzı Veldet Velidedeoglu anlatıyor:

"1913'te henüz bir ilkokul çocuğuyken, Orta Anadolu'nun tren uğrağı olmayan kasabasında, her gün babamın yanında, başımızda kırmızı bir fes, elimizdeki zembilin içinde çarşıdan taşıdığım yiyecek-

lerin arasında Rus şekeri; Amerikan unu bulunduğuunu ve babamın ayağına ayakkabı; sırtına çamaşır ve giyecek yapmak için Fransız köselesi, Fransız patiskası, Amerikan bezi; Alman kumaşı ve başını kapatmak için Avusturya fesi aradığını çok iyi hatırlıyorum. Babam bunları arıyordu, çünkü bunların Türk malı olanları yoktu. Hepsi dışarıdan geliyordu.

İmkânsız başarımış, mucizelere imza atmış galip devletin temsilcileri Lozan'a gideceklerdi. Ömrü cephelerde geçmiş, hayatlarında hiç sivil elbisesi olmamış, borç parayla takım elbise diktirip yollara düşmüş bu onurlu devlet adamlarının ruhları şad olsun.

Sevgili kardeşim can dostum Celal Bayar aldı beni Lozan'a götürdü. Heyetimizin kaldığı otel, müzakerelerin yapıldığı otel, anlaşmanın imzalandığı salon ve duvarları süsleyen resimlere bakarken değerli kardeşim anlatıyordu. 'Dedem ve heyettekiler yakalık ve gömleklere akşamdan sırayla yıkayıp şu kenardaki pervazlara serip kurutuyorlarmış. Pantolonları yatağın altına düzgünce serip doğal ütü yapıyorlarmış. İnönü ile dedemin ilk fikir ayrılıkları da tam burada olmuş' dedi.' İşte tarihe ışık tutan bu ilginç anıyı ilk defa sizinle paylaşıyorum.

Çok çetin geçen ve kesintiye uğrayan görüşmeler sonunda kapitilasyonların kalkması İnönü ve heyetin en büyük başarılarından biriydi ancak hâlâ Osmanlı borçla-

rının ödenmesi konusu vardı. Lord Curzon bu borçların altın olarak ödenmesini şart koşmuştu. Tüm pürüzler giderilmiş ve anlaşmaya varılmak üzereyken Celal Bey buna karşı çıkarak İnönü ile görüştü konuyla ilgili son derece tehlikeli bulunduğu çekincelerini anlattı. İnönü dinledi ancak "Celal Bey, bu konu çok uzadı, önemli bir başarı elde ettik, daha fazla bulandırmayalım" şeklinde bir cevap verdi. Bayar vazgeçmedi. Israrla önemli gördüğü çekinceleri yineledi ancak İnönü kararını vermişti. Celal Bey'in canı sıkılmıştı. Heyette bu komisyona

Hıfzı Veldet
Velidedeoğlu

Atatürk'ün isteğiyle gelmişti. Daha genç bir delikanlıyken Bursa'ya gidip sınavlara, kazanıp önce Ziraat Bankası daha sonra da Deutsche Orient Bankasına giren Celal Bayar, Galip Hoca ismiyle dağlarda, taşlarda gezip Atatürk'ün emriyle milli mücadele örgütlenmesini yaparken bile yabancı basını ve özellikle ekonomiyi her zaman yakından takip ediyordu.

Bu hayatî konuyu ne pahasına olursa olsun Atatürk'e iletmesi gerektiğini düşündü. Bunu yaparsa muhtemelen İnönü ile ilişkileri bozulacaktı ancak burada önemli olan vatan ise gerisi teferruattı!

Celal Bayar

Akşam otelden çıktı ve postaneye kadar yürüdü. Borçların altın olarak ödenmesi konusunda Yeni Zelanda, Avustralya'dan Güney Afrika'ya kadar dünyanın her yerinde büyük etkisi olan Britanya Krallığı ve altın borsasını İngilizlerin nasıl manüpile edebileceği konusu ile çekincelerini dile getiren bir telgrafi doğruca Çankaya'ya gönderdi.

Atatürk telgrafi dikkatle okudu. Hemen İnönü'ye bir mesaj gönderip bu konuda gereken talimatları verdi. Bayar her iki konuda da haklıydı. Birincisi altın borsası yerine Türk lirası ile ödeme yapmak büyük bir başarı idi. Oldukça sıkıntılı geçen görüşmeler sonucunda Osmanlı borçlarının bir kısmı Türkiye'ye ve imparatorluktan ayrılan diğer devletlere devredildi ve antlaşma 13 Haziran 1928'de imzalandı. Anlaş-

ma gereği borç 99 yılda ödenecekti. 1929 ekonomik krizi sebebiyle, Paris'te 1933'te yeni bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma ile borç miktarı yüzde 20 kadar düşürüldü ve ödemenin 50 yılda tamamlanması kararlaştırıldı. Borçlar Türk lirası ile ödenmeye başlandı. II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine alacaklıların elinde bulunan tahvillerin daha yüksek fiyatla satın alınarak, bütün borçların ödenmesinin 1954'te bitirildiği söylenir ancak borçların tamamının ödenmesi 1980'lerde bitmiştir.

Bayar'ın haklı çıktığı ikinci konu ise bu olaydan sonra İnönü'nün kendisine olan mesafeli ve soğuk tutumuydu.

Çok bilmiş cahil kimseler bazen, savaş meydanlarında kazandıklarımızı masada kaybettiğimizi söylüyor. Oysa Lozan olmasaydı Sevr olacaktı. Yani Türkiye eline bırakılan bir avuç Anadolu toprağında Fransa, İngiltere ve İtalya'dan oluşan üçlü bir komisyon ile köle hayatı yaşayacaktı. Bu üçlü komisyonun onayı olmadan Türkiye, adım atamayacak, kısaca, nefes alamayacaktı. Sevr Antlaşmasına göre Türkiye'nin kanun çıkarma hakkı yoktu. Mahkemesi, kolluk gücü, ordusu silahı, askeri yoktu, olamazdı. Yatırım yapamaz, banka kuramaz, para basamazdı. Fabrika, okul, hastane, yol, köprü yapma hakları bile olmayan, içte, dışta, her konuda herşeyi ile bu komisyona bağlı bir Türkiye olacaktı. • (Sürecek)

kayaboztepebd@gmail.com

SAKARYA ZAFERİNİN SONUCUNA BİR İLAVE

Yazan: Dr. Öğr. Üyesi HALİL ÖZCAN

Türk tarihinde ilk defa meclis tarafından bir savaşı yönetmesi için kanun ile bir Başkomutan belirlendi. Başkomutan bu savaştan önce perişan haldeki ordunun ihtiyacını bir an evvel temin edebilmek için tüm milleti milli seferberliğe ortak ederek Tekalif-i Milliye Emirleri yayınladı. Savaştan on bir gün önce Başkomutan, talihsiz bir şekilde yaralanmasına rağmen kendi hayatı pahasına ordusunu başsız bırakmadı.

Sakarya Savaşı bu anlamda Başkomutanın, ordusunun ve milletinin eşsiz bir fedakârlık ve kahramanlık destanıdır. Aynı zamanda Milli Mücadelenin kesin zaferinin müjdecisidir.

Yunan kuvvetlerinin, İnönü, Eskişehir, Afyon ve Kütahya arasındaki Türk birliklerine karşı 10 Temmuz 1921’de taarruza geçmesi ve Türk birliklerinin tutunamaması üzerine Türk ordusu, 25 Temmuz’da, Sakarya’nın doğusuna çekilerek güvenlik altına alındı. 14 saat 5 dakika süren uzun ve gergin tartışmalardan sonra, Meclis oybirliği ile 5 Ağustos 1921 günü Mustafa Kemal Paşa’ya “Başkomutan” unvanını verdi.

Topyekün Seferberlik

Başkomutanın çok hızlı hareket etmesi ve Sakarya’nın doğusundaki ordusunun eksikliklerini bir an evvel gidermesi gerekiyordu. Bu sebeple de 7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde on adet emir (Tekâlif-i Milliye Emri) yayımladı. Bu emirlerle, bütün millet cephe için fedakârlığa çağırılıyor, il ve ilçelerde birer “Tekâlif-i Milliye Komisyonu” kuruluyordu. Bu komisyonlar, her evden birer çamaşır, birer çift çorap ve çarık alıyordu. Halkın elinde bulunan her türlü bez, kumaş gibi giyim kuşam eşyaları ile bütün yiyecek maddelerinin ve araç gereçlerle taşıt ve binek araçlarının %40’ına bedeli sonradan ödenmek kaydıyla el konuluyordu. Taşıma araçları ile

halkın ayda bir kez 100 kilometrelik askerî ulaşım yapması ile sahipsiz mallara el konulması ve halkın elinde bulunan bütün silah ve cephanenin üç gün içerisinde teslimi ön görülüyordu. Bütün yurttaki demirci, dökümcü, marangoz, tesviyeci, saraç, arabacı esnafı gibi sanatkârlarının ordu emrinde kullanılması isteniyordu. Buyrukların uygulanması için de bazı bölgelere İstiklâl Mahkemeleri görevlendiriliyordu.

■ Bütün yurttaki demirci, dökümcü, marangoz, tesviyeci, saraç, arabacı esnafı gibi sanatkârlarının ordu emrinde kullanılması isteniyordu.

Dikkat edilirse Tekâlif-i Milliye Emirleri 7-8 Ağustos’ta yayımlandı ve 23 Ağustos’ta Sakarya Savaşı başladı. Burada yanıtlanması gereken önemli bir soru vardır: 15 gün gibi kısa bir sürede Türk ordusunun eksiklikleri o günün şartlarında nasıl giderildi ve ordu savaşıma gücüne erişti? Bu konuda dönemin Ceyhan Askerlik Şubesi Başkanı iken Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa’dan «dakika tehiri (gecikmesi) mucibi idamdır (idam sebebidir)» damgalı telgraflar alan Üsteğmen Fethi (Nomer) Bey’in tanıklığına

başvuralım:

“...Bulabileceğiniz demir parçalarıyla şu şekilde süngü yaptırınız. 24 saat zarfında yapılan süngüler hususi bir vagonla veya lokomotifin arkasına bağlanan bir şeyle hemen Konya'ya gönderiliyor(du). O zaman Garp Cephesi Menzil

Atatürk ve İzmir Valisi Kâzım Dirik Paşa.

Müfettişi Kâzım büyük rahmetli, Kâzım Dirik Paşa'nın kumandası altında çalışan ustalarla, onlar hemen süngü yapılıyor ve cepheye her gün 24 saat zarfında gönderiliyordu. Ceyhan'a gittiğim zaman, dakika tehiri mucibi idamdır, falan güne kadar şu kadar topçeker atın Eskişehir'de bulunması lâzım, telgraftı geliyor. Şu kadar balya otun falan tarihte, falan yerde bulunması (isteniyordu); hepsinin üzerinde dakika tehiri mucibi idamdır” yazıyordu. İşte böylesine olağanüstü gayret ile karınca azmiyle ve kağını konvoylarıyla Türk milleti, millî birlik ve bütünlük içerisinde Batı Cephesini takviye ediyordu. Böylece hem ordunun ihtiyacı süratle karşılanı-

yor hem de bütün bir milletin kalbi cephe için atıyordu. Başkomutan biliyordu ki, *“...Muharebe demek; yalnız iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla, bütün maddî ve manevî kuvvetleriyle karşı karşıya gelmesi ve birbirleriyle vuruşması demektir.”* Onun için Başkomutan

Türk milletini cepheye bulunan ordu kadar duygu, düşünce ve hareket bakımından cepheyle ilgilendirmeyi başarmıştı.

Başkomutanın Yaralanması

Cephe gerisindeki hazırlıkları başlatan Başkomutanın vakit kaybetmeksizin cepheye giderek savunma ve

saldırı planları hazırlaması gerekiyordu. Onun için Sakarya Savaşı'nın başlamasından on bir gün önce (12 Ağustos 1921) Başkomutan Polatlı'daki cephe karargahına gitti. Arazi incelemesi için arazinin olduğu yerde konuşlu bulunan Alay karargahına aracıyla gitti. Burada önce harita üzerinden araziyi inceledi. At üzerinde komutanlarla birlikte araziye çıkarak haritayı açıp araziyi kıymetlendirmeye başladı. Haritadan başını kaldırarak sol gerisindeki sivri tepeyi (Mangal Dağı'nı) işaret etti:

“Burası kilit noktadır, orayı bir görelim” dedi. Haritalar hemen toplandı ve atlar hazırlandı. Başkomutan, alay komutanının kendisine

ayırdığı ata yöneldi. Sol ayağını üzengeye soktu, daha atın dizginlerini toplayamadan paşanın elbisesinden “hışşt” sesinin çıkmasıyla, at ürkererek bir adım sağa fırladı. Başkomutanın sol ayağı üzengede takılı kaldı. Paşa sola doğru yerde bulunan yumruk kadar taşın üzerine düşerek baygınlık geçirdi. Başkomutan önce sıhhiye erlerinin yaptığı beşik ile Alay karargahına, sonra Polatlı’daki Batı Cephesi karargahına getirildi. Burada Dr. Murat

akciğere dokunduğu anlaşıldı. Kaburga alçıya alınamadığı için belden yukarısı sabitlenecek şekilde kalın bir biçimde sarıldı. Diğer taraftan doktorlar, kaburganın kaynayıncaya kadar paşanın yatmasını, aksi halde kaburganın ciğeri delme ve hastayı öldürme riskini anlattı. Çankaya’ya çıkan Mustafa Kemal Paşa, kendisini ziyarete gelen arkadaşlarının ısrarına rağmen, “Yaşayacağımız günler koca bir milletin var olma, yok olma günleridir. Koca bir millet

Sakarya savaşı bir milletin “var olma, yok olma” savaşıydı.

(Cankat) Bey’in muayenesinde, sesi de kısılan Başkomutanın bir ya da iki kaburgasının kırık olduğu kanaatine varıldı. Kesin sonuç ancak röntgenin Ankara’da çekilmesiyle belli olacaktı. Doktorun, komutanların ısrarına ve şiddetli kaburga ağrılarına rağmen Başkomutan dört gün cepheye kalarak ordunun durumuyla ilgilendi. Ancak ağrıların düzelmek yerine dayanılmaz bir hal alması üzerine, 16 Ağustos günü hazırlanan özel trenle Ankara’ya gelen Başkomutanın Cebeci’de röntgeni çekildiğinde, sol kaburgalarından birisinin kırık olduğu ve kırılan kaburganın da

yok olduktan sonra ben Mustafa Kemal’in var olmasının ne anlamı var. Başıma bir hal gelecekse orada gelsin” diyerek, 17 Ağustos günü Ankara’dan trenle Polatlı’ya hareket etti. Altı gün sonra da bir milletin “var olma, yok olma” savaşı başladı.

Meydan Muharebesi

Başkomutanın yönettiği 100 kilometre genişliğindeki Sakarya Meydan Muharebesi, Yunan kuvvetlerinin 23 Ağustos sabahı taarruzuyla başladı. Cephenin pek çok yerinde Yunan kuvvetleri, Türk savunma hatlarını yarıyordu. Başkomutan, “*Hatt-ı müdafaa yoktur,*

sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça bırakılmaz” emrini verdi. Başta subaylar olmak üzere, bütün ordu bu sistem içerisinde savaştı. 13 Eylül’de Sakarya’nın doğusunda hiçbir Yunan askeri kalmadığı gibi düşman bir daha saldıramayacak kadar yıpratılmıştı. Başkomutan, sonradan verdiği bir mülakatta, kaburga kemiklerinin kırık olması nedeniyle sancıdan gece uyuyamamasını, geceleri cephe raporlarını değerlendirerek ve ertesi günün emirlerini vererek lehine çevirdiğini söyleyecekti.

Başkomutanın kazandığı Sakarya utkusu ile 1683’te Viyana’da başlayan Türk gerilemesi durdurulduğu gibi Türkleri Avrupa’dan ve Anadolu’dan atmak üzerine kurulu olan Şark Sorunu ya da Haçlı düşüncesi de kırıldı. TBMM tarafından Başkomutana 19 Eylül günü “gazi” unvanı ve “mareşal” rütbesi verildi. TBMM’nin ve Türk kamuoyunun zafere olan inancı yeniden dirildi. Batılı devletlerin Yunanistan’a olan güveni sarsıldı ve savaşın Türkler tarafından kazanılacağı anlaşıldı. 13 Ekim 1921’de Sovyetler Birliği ile Kars Antlaşması, 20 Ekim 1921’de Fransa ile Ankara İtilâfnamesi imzalanarak Doğu ve Güney sınırlar belirlendi. Fransa Anadolu’yu terk etti. 23 Ekim 1921’de İngiltere ile anlaşarak, Malta’daki esir Türklerle, Anadolu’da tutuklu bulunan İngilizlerin değişimi sağlandı.

Sakarya Savaşı’nın durumuna göre Anadolu’ya gelmeyi bekleyen Enver Paşa, zafer kazanıldığı için şimdilik bekleme kararı aldı. Türk ordusunun kesin zafer için eksiklerini giderecek bir yıllık zaman kazanıldı.

Sakarya Zaferi Sonucu Arnavutluk’un Yunan İşgalinden Kurtulması

Mustafa Kemal Paşa, I. Dünya Savaşı sonrası Arnavutluk’ta ve Türkiye’de ortak işgalci konumunda bulunan Yunanistan’a karşı Arnavutluk ile askerî işbirliği yaptı ve ortak cephe oluşturdu. Arnavutluk’a yapılan askerî destek ile Arnavutluk, Yunan işgal bölgesinde ve sınırında direnişini artırdı. Bunun üzerine Yunanistan, Anadolu’ya göndereceği birliklerden bir kısmını Arnavutluk sınırında tutmak zorunda kaldı. Sakarya’da Türk zaferinin kazanılması üzerine İngiltere, Yunanistan’ın Arnavutluk’taki işgal ve iddialarından vaz geçtiğini açıkladı. Gereğesi, Arnavutluk sınırındaki Yunan kuvvetlerinin de Anadolu’ya gönderilmesi ve Anadolu’daki Yunan işgalinin kalıcı hale gelmesiydi. Yunanistan, İngiltere’nin bu kararına direnemedi ve Arnavutluk’taki işgaline son vermek zorunda kaldı. Dolayısıyla Arnavutluk’un Yunan işgalinden kurtulması Mustafa Kemal Paşa’nın stratejisinin bir başarısı ve Sakarya Zaferinin sonucuydu.

Mustafa Kemal Paşa’nın Milli Mücadele sürecinde Arnavutluk’a verdiği destek ilerleyen sayılarda belgeleriyle ele alınacaktır. •

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

ATATÜRK VE ÇANKAYA KÖŞKÜ

*Ulusların ve ülkelerin kimlikleri olduğu gibi
bu kimliği çağrıştıran simgeleri de vardır.
O simgeyi gördüğümüz zaman, hafızamızda
bir çok şey canlanır.*

Çok şey söylemeye ve anlatmaya gerek olmaksızın, tek bir şekil,
tek bir renk veya tek bir isim bir çok bilgiyi çağrıştıtır.

“Downing Street 10 Numara” dediğiniz zaman, İngiltere Baş-
bakanlık Konutu zihnimizde canlanır. Bu bina görkemli ve büyük
bir yapı değildir. Bir sokak üzerinde sıradan küçük bir evdir. Giriş
kapısı üzerinde kapı numarasını gösteren bir tabela vardır ama İngil-
tere'nin önemli simgelerinden biri olmuştur.

“White House” bize yansıyan söyleniş şekli ile Beyaz Saray, kelime anlamı ile Beyaz Ev dendiği zaman aklımıza hemen Amerika Birleşik Devletleri gelir.

Çankaya Köşkü de bizim için aynı şeydir. Çankaya Köşkü dendiği zaman, aklımıza hemen Atatürk, kuruluş ve kurtuluş günleri ve Türkiye Cumhuriyeti gelir. Çünkü bu yapı Türkiye Cumhuriyeti ile özdeşleşmiştir.

Başkent Ankara’ya tamamen hakim bir tepede olan Çankaya’nın ve Çankaya Köşkü’nün Türk tarihinde çok önemli bir yeri vardır.

Mustafa Kemal Paşa 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara’ya geldiği zaman, kendisine önce, Ankara’nın Keçiören İlçesinde bulunan Ziraat Mektebi

binası tahsis olunmuştur. Daha sonra Meteoroloji Genel Müdürlüğü olarak kullanılacak olan bu bina, öngörülen kullanım ve yaşam amacına uygun görülmemiştir.

Bu nedenle bir süre sonra, Mustafa Kemal’in konutu ve karargâhı yani çalışma alanı, Ankara Tren İstasyonu yanındaki ufak bir binaya taşınmıştır. Bu yer ve yurt gezilerinde kullandığı tren kompartımanı halen bir müze olarak korunmakta-

dır. Bu taş binanın bir tren istasyonu için tasarlanmış olması, çok küçük ve gürültülü bir mekan olması nedeniyle daha uygun bir yer arayışına girilmiştir.

Yapılan araştırmalarda, Ankara’nın Çankaya köyünde, tahminen 1800’lü yılların sonunda yapılan bir bağ evi bulunmuştur. Bu mütevazı evin yapım yıllarında ve sonrasında, hiç kimse; bu bağ evinin dünya çapında bir lidere konut ve çalışma

Mustafa Kemal’in konut ve karargâh olarak kullandığı Ankara Tren İstasyonu yanındaki evi. (Direksiyon Binası)

alanı olarak hizmet edeceğini ve tarihe tanıklık edeceğini hayal bile edememiştir.

Nihayet 1921 yılında, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Ankara Bölgesi Başkanı Hoca Rıfat Efendi (Börekeçi), Ankara halkından da toplanan katkı ile bu bağ evini sahipleri bulunan Bulgurzade Mehmet Efendi’den

satın alarak, Ankara Belediyesi ile birlikte ve Ankara halkı adına Mustafa Kemal Paşa'ya armağan etmiştir. Mustafa Kemal bu armağanı, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağışlamak şartı ile kabul etmiş ve aynı yıl tescil işlemi Milli Savunma Bakanlığı adına yapılmıştır. Bu olayda unutulmaz katkıları olan Ankara Müftüsü Hoca Rifat Efendi (Börekeçi), 31 Mart 1924'te Diyanet İşleri Reisi olan ve 5 Mart 1941 tarihinde vefatına kadar görevini sürdüren aydın bir din adamıdır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1921 yılında bu bağ evine yaptığı ziyareti "Burası şehre bir saat uzaklıktadır. Oldukça bakımsız ve düzensiz bir kır yolundan herhangi bir araba epeyce büyük bir zahmetle sizi bu köşkün bir kenarına kadar getirebiliyor" diye anlatmıştır.

Sonraki yıllarda Cumhuriyet Türkiye'sini ilk ziyaret eden ve bu arada Atatürk ile tanışıp röportajlar yapan İngiliz kadın gazeteci ve yazar **Grace M. Ellison, Kuva-i Milliye Ankarası** adlı eserinde Çankaya'nın ilk günlerini şöyle anlatır:

"... Ertesi sabah M. Kemal, kendisine İzmir halkının armağan ettiği arabasını, Ankara'dan hemen yirmi dakikalık bir uzaklıkta olan

Çankaya'daki köşküne gidebilmem için gönderdi. Bu yol, bölgenin en iyi yoluydu, ötekiler, sıra sıra çukurlar ve yokuşlarla dolu. Burada ise, çukurların bazıları ufak taşlarla doldurulmuştu. Her ne kadar Çankaya ona halk tarafından verilmiş ise de o, bu araziye orduya bağışlamış, orada onların misafiri olarak yaşıyor. Kardeşçe sevginin, rastlanılmayan çekici bir örneği idi bu...

Çankaya'dan insan Ankara'yı kuşbakışı görebiliyor. İster öğlen, ister akşam olsun, daima karlara gömülü olarak güzel manzaralı. (...) Ev sahibi, beni karşılamak için kalkarken, bir kanun yapıcısıyla konuştuğuma zor inanabilirdim. Başında kalpak yokken, açık renk arkaya taranmış saçları, sık bıyıkları, çok iyi

ütülenmiş ve iyi dikilmiş elbisesiyle ona, Londra Parlamentosu'nda, hiç şüphe duymadan rastlayabilirdiniz."

Bu mütevazı bağ evini biraz olsun düzene sokabilmek için, 1923 yılında, ünlü Mimar Vedat (Tek) Bey görevlendirilmiş ve hazırladığı planlar Atatürk'ün görüşü de alınarak uygulanmıştır.

Sonraki yıllarda Mimar Arif Hikmet (Koyunoğlu) ve inşaat işleri yapan Erzurumlu Nafiz Bey, köşkte

İngiliz gazeteci/yazar Grace M. Ellison Türk giysileriyle

bir takım onarım ve yenileştirmeler yapmışlardır.

Aradan yıllar geçtikten sonra 1932 yılında Viyana'dan getirilen Avusturyalı Mimar Clemens Holzmeister tarafından yine aynı mevkide ve bu tarihî köşkün hemen yanında, cephesi Ankara kentine bakan alanda, "Cumhurbaşkanlığı

Köşkü" inşa olunmuştur. Yeni projeye göre bina; bodrum kat üzerine iki kat olarak yapılmıştır. Bu yapım sırasında Atatürk'ün tek ve en önemli isteği "ağaçların kesilmemesi" olmuştur. Binanın dış çehesi, Atatürk'ün beğendiği renklerden pembeye boyanmış ve bu yüzden "Pembe Köşk" adını almıştır. Daha sonra Mimar Seyfi Arkan tarafından "Camlı Köşk" adını alan yapı eklenmiştir. Eski bina günümüzde "Müze Köşk" adıyla kullanılmaktadır.

Milli Mücadele döneminde, ister kamu kaynakları isterse bağış veya hangi kaynaktan olursa olsun, gelen her kuruşun harcanmasında büyük bir özen ve denetim gösterilmiştir. Çankaya Köşkü'nün bulunduğu yerin satın alınmasında ve üzerine Cumhurbaşkanlığı Köşk'ü yapılmasında harcanan miktara da aynı özen ve denetim gösterilmiştir. Bu açıdan

Atatürk Çankaya Köşkü'nün çalışma odasında

Çankaya Köşkü'nün maliyetinin, o dönemin bütçesi ile karşılaştırılması halinde ortaya çok ilginç bir tablo çıkmaktadır.

Çankaya mevkiindeki bu yer ve üzerindeki bağ evi 4.500 liraya satın alınmıştır. Cumhurbaşkanlığı'na özgülenecek bu yer için ödenen bu para, o dönemin yani 1921 yılının yokluklar içinde yaratılan 82 milyon liralık bütçesinin % 0,005'ine (yüzbindebeşine) isabet etmektedir. Bu miktar, TÜİK ve diğer verilere göre yapılan güncelleme ve değerlendirilmelere göre, günümüzün yaklaşık olarak 102 bin lirasına denk gelmektedir. Seneler sonrasında yapılan yenileme, ek ve değişikliklerde de aynı tasarruf ilkeleri harfiyen uygulanmıştır.

Atatürk, Çankaya'yı daha ilk görüşte beğenmiş ve bağ evini

sevmişti. Hayatı boyunca, en uzun süre, başka bir yere taşınmaksızın yaşadığı bu yeri, Türk Ordusuna bağışlamış ve burada Türk ve Ankara halkının, ordunun bir konuğu olarak 11 yıl yaşamıştır. Bu nedenle buraya, Atatürk'ün Çankaya'sı da diyebiliriz.

Milli Mücadele, Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu bu bağ evinde, Çankaya Köşkü'nde planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim 1923 akşamı, yakın arkadaşlarıyla birlikte yine burada yemek yemiş ve Türk tarihinde pek önemli bir yeri bulunan "Yarın Cumhuriyeti ilân edeceğiz!" sözünü yine bu mütevazı çatının altında söylemiştir.

Çankaya Köşkü diğer adıyla Pembe Köşk; Atatürk'ten sonra sırasıyla İsmet İnönü, Celal Bayar,

Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk, Kenan Evren, Turgut Özal ve Süleyman Demirel'e hem çalışma ofisi hem de konut olarak hizmet vermiştir.

Çankaya Köşkü'nün ilk Hanımefendisi, Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım'dır ve bu Köşk'e hiçbir şey ile kıyaslanamayacak bir onur vermektedir. Köşkün Hanımefendisi daha sonra, Mustafa Kemal'in 1923 ile 1925 yılları arasında iki yıl evli kaldığı Latife Hanım olmuştur. Sonra sırayla; Mevhibe İnönü, Reşide Bayar, Melahat Gürsel,

Atıfet Sunay, Emel Korutürk, Sevine Evren, Semra Özal, Nazmiye Demirel, Semra Sezer ve Hayrünnisa Gül olmuşlardır. 1993'te yerleşkenin içinde Cumhurbaşkanlığı'nın Hizmet Binası inşa edilince Demirel ve Ahmet Necdet Sezer tarafından sadece ikâmetgâh olarak kullanılmış, Abdullah Gül döneminde konut olarak da kullanılmayan bina 2011 yılında restorasyon adı altında büyük bir değişim geçirmiştir.

Ülkenin kurtuluş ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarına, büyük olaylara tanıklık eden Çankaya Köşkü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve kurucusunun simgesi olmuştur.

"Çankaya Köşkü" sözcüğü ile ilk akla gelen şeyler; Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milleti olmaktadır ve böyle olmaya da devam edecektir.

erdemakyuzbd@gmail.com

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 13

Önerime Karşı Olanlar ve Eleştiriler!

Efendiler!

Bilginize sunduğum bu son genelgemiz üzerine, kimi hafif ve kimi de oldukça ağır karşı görüşler ve direnmeler ile dahası karşı girişimler ve hatta korkutmalarla bile karşılaştık.

Karşı görüşler ve eleştiriler, yalnız son genelgemiz hükümleriyle de sınırlı kalmadı. Bununla ilgili olarak, daha başka noktaları da kapsadı. Bu konuda Yüksek Kurulunuz'u özel olarak aydınlatmak için bu yolda yapılmış olan yazışmalardan bir bölümünü kısaca sunmama izin vermenizi rica ederim.

Erzincan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Kurulu'nun 14 Eylül 1919 günlü telgrafında: "Kararların uygulamaya konulmasından önce, İstanbul Hükümeti'ne kırk sekiz saatlik bir süre verilmesinin uygun olacağı bütün üyelerce kararlaştırılmıştır." yolunda zararsız bir düşünce ileri sürülüyordu.

Diyarbakır'dan 13. Kolordu Komutanı Cevdet Bey, 14 Eylül 1919 günlü uzun telgrafında; "Hükümet merkeziyle büsbütün ilişki kesilerek yazışmalar, doğruca Kongre Heyeti-Temsiliyesi ile yapılırsa; karşı görüşte olanlar ve siyasal bir amaç

güdenler, bu davranışı Halifeliğe karşı ayaklanma gibi göstererek halkı yanıltacaklardır. Bu durum böyle kalırsa görevlilerin ve askerlerin aylıkları ve yiyecek giderleri için kaynak ve önlem düşünülüyor mü?

İstanbul Hükümeti İngiliz etkisi altındadır. Ne denli üstelense ve çalılırsa da başka türlü iş görebilecek bir hükümet kurulamaz. İngilizler, hükümetin de uygun bulmasıyla, geniş ölçüde işgal planı uygularsa yeni baştan İngilizler'le savaşa girişmekten yana mısınız? Girişilirse başarı sağlanacağına ne denli güveniyorsunuz?

Bu üstelleyici gidiş yurt yararına uygun mudur?" gibi birtakım düşünceler ileri sürüyor ve sorular soruyordu.

Erzurum Merkez Kurulu'nun

15 Eylül 1919 günlü telgrafında: "Genelgenizin altıncı maddesinin (yani Heyet-i Temsiliye'nin başvurulacak kat olmasıyla ilgili maddesi) tüzüğümüzle uygunluğu sağlanmak üzere, Merkez Kurulları'ndan onay alınması gerekir." denilmektedir.

Malatya'daki komutan İlyas Bey'in 15 Eylül 1919 günlü telgrafında: "Elazığ ili halkının, Kongre'nin amaç ve isteği bildirilerek hiç olmazsa biraz aydınlatılmasına değin, bu işlerin geri bırakılması yerinde görülürse, uygun bulduğumu saygı ile bildiririm." düşüncesi öne sürülüyordu.

Sivas'ın Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Kurulu da uzun raporunda (ki bazı arkadaşlarımızla beraber ben de halen Sivas'ta bulunuyordum): "Bildirilen maddelerin bütününden, yurttaki geçici bir yönetim kurulacağı anlaşılmaktadır." diye başladıktan sonra: "Bunun, Cemiyet tüzüğünün özel maddesine ve hiçbir maddesine dayandırılmayacağı" üzerine dikkatimiz çekiliyor ve: "Padişaha dilek sunmaya elverişli ortamı, büyük bir ağırbaşlılık, içtenlik ve tatlılıkla aramayı" öğütüyordu.

Arkadaşlar!

Heyet-i Temsiliye üyelerimizden olup birçok çağrı ve ricalarda bulunduğumuz halde bize katılmayan, Sivas Kongresi'nde bulunmak için özürler uyduran ve çeşitli bahaneler öne süren Servet Bey'in: "Esselâmün Aleyküm" diye dinsel anlam içeren sözlerle başlayan 15

Eylül 1919 günü Trabzon'dan çektiği açık telgrafında: "Sivas Kongresi Bildirisini ve sonra genelgenizi aldık. Karşılık olarak bildirdiğimiz düşünceler Kazım Paşa Hazretleri'nce görüşülmek istenmiş ve görüşülmüştür. Önce Sivas Kongresi'nin, Genel Kongre biçimine girmiş ve bir Heyet-i Temsiliye meydana getirmiş olduğu anlaşılıyor ki, işin bu yönü kararlarımıza aykırıdır. Sivas Kongresi, Heyet-i Temsiliyemiz arasına üye seçmeye yetkili olamayacaktı.

İstanbul Hükümeti ile yazışmayı kesme, bir oldu-bittiye getirildi. Heyet-i Temsiliye'nin başvurulacak kat olması işi kamuoyu üzerinde pek kötü etkiler yapacaktır. İşin bu yanından kesin olarak vazgeçilme-lidir.

Sivas Kongresi, Erzurum Kongresi Tüzüğü'nü değiştirmeye yetkili değildir. Bu Kongre, Doğu İlleri Heyeti Temsiliye'sine uymak zorunda olacaktı. Erzurum Kongresi kararları üzerine kamuoyunun bir sarsıntı aşaması geçirdiği bu günlerde, ondan başka hükümlere kuşkulu gözlerle bakacağından kuşkunuz olmasın." deniliyor ve bu telgraf "Erzurum Kongresi hükümleri dışında yapılacak işlere katılamayacağız." protestosu ile sona eriyordu.

15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa 15 Eylül 1919 günü gönderdiği telgrafında: "Sivas Kongresi'nin sorusuna Trabzon Merkez Kurulu'ndan Servet, İzzet ve Zeki beylerin vermek istedikleri

karşılığı okudum.

Pek yakından tanıdığım bu kişilere güvenim ve saygım sonsuzdur. Adı geçenlerin görüşlerine etki yapan temel düşünceyi anlıyorum ve benimsiyorum." dedikten sonra, ayrıntılar üzerindeki görüşlerini öne sürüyor ve bu arada: "Erzurum Kongresi, Doğu Anadolu İlleri adınadır. Sivas Kongresi ise bütün ulusu temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrıca bir Heyet-i Temsiliyesi olması doğaldır.

Ancak, Sivas Kongresi Heyet-i Temsiliyesi, Doğu Anadolu İlleri Heyet-i Temsiliyesi'ni ortadan kaldırmış olmuyor.

“Sivas Kongresi, bütün ulusun yararını ve Doğu Anadolu İlleri Heyet-i Temsiliyesi de Doğu Anadolu illerinin hak ve yararını korur.”

Bu Heyet-i Temsiliye elbette her an vardır, Yalnız, bu Heyeti Temsiliye'den olup şimdi Sivas Kongresi Heyet-i Temsiliyesi'ne girmiş bulunanlar varsa bunların, Doğu Anadolu İlleri Heyet-i Temsiliyesi'nden çekilmelerini istemek doğru olabilir.

Sivas Kongresi, bütün ulusun yararını ve Doğu Anadolu İlleri Heyet-i Temsiliyesi de Doğu Anadolu illerinin hak ve yararını korur.

Heyet-i Temsiliye'nin başvurulacak kat oluşu ve yetkileri, işin en önemli noktasıdır ki, bu konuda acele edilmesinden kaçınılmasında sizinle tam bir görüş birliğindeyim.

Heyet-i Temsiliye Genelgesi tasarısının birden beşe kadar olan maddelerine gelince; bunların değil sorulmasını, bir bildiri ya da bir dilek olarak yayımını bile çok görürüm.” düşüncesinde bulunuyordu.

İlgilere Gönderdiğim Ders Gibi Yanıtlar!

Trabzon'da Servet Bey'e yazdığımız yanıt telgrafıyla Kâzım Karabekir Paşa'ya verdiğimiz karşılıktan da söz etmek isterim. Servet Bey'e yazılan telgraf şöyleydi:

“Trabzon'da Servet Beyefendi'ye;

Sorduğumuz işler üzerine Trabzon Merkez Kurulu'nun ne düşündüğünü bildirir yanıt daha gelmedi. Bu işler, ayrıca Kazım Karabekir Paşa Hazretleri'nden de sorulmuştu.

Görüşleri birleştirmenin neden gerekli görüldüğü elbette anlaşılamamıştır. Sıra ile bildirdiğiniz düşüncelere gene o sıra ile karşılık veriyorum:

Önce Sivas Kongresi'nin genel bir kongre olacağını herkes biliyor-

du. Bunun sizce başka türlü görülmemekte olduğunu şimdi ilk olarak sizden duyuyorum.

Heyet-i Temsiliye sorununa gelince, bu kurul, aslında Erzurum Kongresi'nin seçip kabul ettiği kuruldur.

Şimdi Benimle birlikte Rauf Bey, Bekir Sami Bey, Raif Efendi, Şeyh Hacı Fevzi Efendi Sivas'ta bulunmaktadır.

Daha dört üyemiz eksik olmakla birlikte çoğunluk, görevini yapmaktadır. Bu yönün de sizce açık olarak bilindiğinden kuşquamuz yoktur.

“İstanbul Hükümeti ile yazışmayı ve her türlü ilişkiyi kesmek, temel kararlarımızın 4. maddesinin dışında değil içindedir.”

Çünkü sizi de durumun öneminden ötürü, daha Erzurum'da iken çağırıştık.

Sivas Genel Kongresi'nin, tüzüğümüzün 8. maddesi uyarınca, bazı üyeler ile Heyet-i Temsiliye'miz'in daha da güçlendirebileceği, birlikte görüşülmüş ve bunda da sakınca görülmemiş, aksine, ulusal bütünlüğü temsil için bu iş gerekli görülmüştü. Sivas Genel Kongresi'nde bundan başka bir şey yapılmamıştır.

İstanbul Hükümeti ile yazışmayı

ve her türlü ilişkiyi kesmek, temel kararlarımızın 4. maddesinin dışın-da değil, aksine içindedir.

Üstelik o madde kapsamını aşan ve o zaman hiç düşünülemeyecek olan haince nedenler yüzünden yapılmış bir işlemdir. Aslında bu oldu-bittiyi yapan biz değil, İstanbul Hükümetidir.

Şifreli telgrafımızda bildirilenlerin uygulanması kaçınılmaz bir iştir. Bundan hiçbir yolla dönülemez.

Biz, uygulamak için sizin uygun görüşünüzü almayı bir ödev saydık. Uygun görüp görmemek sizin bileceğiniz bir iştir.

Yalnız, şunu da bildireyim ki, bugün bütün Anadolu ve Rumeli'nin birlikte tutmak zorunda oldukları yönde azınlığın değil, çoğunluğun isteğine uymaya ve azınlıkları bu yöne çevirmeye kesin zorunluluk vardır.

Başvurulacak kat ve yetki konusunda daha akla yatkın bir görüşünüz varsa lütfen bildiriniz!

Uyulması zorunlu görülen bugünkü yöntem, dikkatle incelenirse tüzüğümüze ve Erzurum Kongresi'nin temel kararlarına tam uygundur. Bunun dışına çıkıldığı noktayı göremiyorum.

Şu duruma göre, sizin dışında kalmak istediğiniz tüzüğü ve belli kararları aşan işlerin açıklanmasını rica ederim.

Bugün önlenemeyecek bir gidiş varsa o da, İstanbul Hükümeti'nin, ulus ve ülkenin kaderini alçakçasına İngilizler'in isteğine bırakması ve kendi çıkarlarına kurban etmesidir.

Buna karşı, burada alınan karardan başka bir karar alınabilecekseniz; lütfen bildiriniz! Mustafa Kemal” •

cegzionalbd@gmail.com

(Gelecek Ay: **Kazım Karabekir'e Verdiğim Yanıt!**)

“ Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir ben milletin en büyük ve ecdadımın en kıymetli mirası olan istiklâl aşkı ile dolu bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî hususî ve resmî hayatımın her safhasını yakından bilenlerce bu aşkım malûmdur. Bence bir millette şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut beka bulabilmesi mutlaka o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olmasıyla kaimdir. Ben şahsen bu saydığım vasıflara çok ehemmiyet veririm. Ve bu vasıfların kendimde mevcut olduğunu iddia edebilmek için milletin de aynı vasıfları taşımasını esas şart bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple millî istiklâl bence bir hayat meselesidir.”

M. Kemal Atatürk

Hakimiyeti Milliye

Dağılan Karanlık

Son istatistikler gösteriyor ki, Türkiye'deki okulların şimdiye kadar okuttuğu kalabalık ile Millet Mektepleri'nin ve Halk Dershaneleri'nin öğrenci çokluğu, henüz ülkenin genel aydınlanma seviyesini arzu edilen düzeye ulaştıramamıştır.

Uzun, karanlık çağlar içinde bir türlü çiçek açmayan, meyve vermeyen bir ağaca, on yıllık devrimlerin getirdiği canlılık ve yaşam gözler önündedir. Fakat bu büyük fark, bize olmuş, tamamlanmış bir iş gibi görünmekten uzaktır.

Güneş henüz meyvelerin dışını kızartıyor. Meyvelerin tam anlamıyla olgunlaşması için içinin de gelişmesi ve erişkinliğe, dolayısıyla aydınlığa ulaşması gerekmektedir.

Bunun ilk ve tek çaresi okuma-yazma becerisine sahip olan vatandaşlarımızın sayısını hızla artırmak için Eğitim'e gereken özeni gösterip, desteği vermeliyiz.

Aydınlanmış bir ülkeyi sağlayabilmek için öncelikle halkın aydınlanmış olması olmazsa olmaz gerçeğimizdir... Millet Mektepleri, geçen yıl beş yüz bine yakın okur-yazar yetiştirdi. Bu yıl aynı okur-yazar insanların birer bilgi sahibi olduğunu görmek mümkün olacaktır.

Bundan başka önümüzdeki haftalar içinde ve yurdun çeşitli yerlerinde

açılacak olan yeni Millet Mektepleri, Ülkemizin bugünkü nüfusuna yarım milyon daha okuyan ve yazan insan kazandırılmış olmasını sağlayacaktır.

Bugün dörtte biri aydınlık olan başların, bu hesaba göre, sonuçta on yıl gibi bir zamanda tamamen güneşe çıkmaları kesindir. Ne acıdır ki; üç asır önce Osmanlı İmparatorluğu'nun en güçlü veziri okuma-yazma bilmiyordu ve bu onun için bir eksiklik değildi.

Bugün Cumhuriyet Türkiye'sinin halkı için bile bu bilgisizlik bir eksiklikten ziyade bir ayıp olarak görülmektedir. Her yönden aynı güç, inanç ve aynı hızla yürüyen yeni yönetim için kafalarda bu karanlıklardan sıyrılma ve aydınlığa çıkma anlayışını uyandırmak en büyük zaferlerden birisidir. Yaklaşan amaç sonunda bir gerçek olduğu gün, cahil bir Türk, bir doğa yanılması gibi, insana hayret verecektir.

O halde, okumamış-okuyamamış olmaktan kaynaklanan bu cehaleti, eğitime ve özellikle de okuma-yazma seferberliğine olan desteği daha da artırarak, bir an önce ortadan kaldırmalıyız.

Bu, her Türk Vatandaşı için bir yurttaşlık görevi ve sorumluluğudur...

Hakimiyeti Milliye Gazetesi
22 Ekim 1929

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

19 EYLÜL GAZİLER GÜNÜ'NE ARMAĞAN

Gaziler'den Gazi Mustafa Kemal'e

"Gaziler, yaşayan anıtlardır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

*"İşbu madalya sihibine (gaziye)
devlet memurları, askerler ve
bütün zabıta vesaire tarafından
özel hürmet ve saygıda
bulunulacaktır."*

İMK-20 Kasım 1920-Mad.10 »

*"...Dalgalan şanlı bayrağım,-
nazım sana, / Nice koçyiğitler
kurban ettik vatana, / Ta ezelden söz
vermiştik, Gazi Atam'a; / Asırlar-
dan beri hem gelecek hem maziyiz
biz, / Yavru vatan Kıbrıs'ta savaştan
gaziyiz biz."*

**Mustafa Ali Taş -Vatan İçin
Gaziyiz Biz** adlı şiirinden...

Eylül Gaziler Günü etkinlikleri ile gazilerimizin manevi hatıralarını yaşatmakta ve bu konuda yazılmış eserler ve çekilmiş belgeler de ulusal bilince katkılar sağlamaktadır.

31 Ekim 2016 itibariyle hayatta kalan gazi sayısı; Kore gazisi 2915, Kıbrıs gazisi 28.699, dul kalan eş sayısı 13.696'dır.

Sosyal, ekonomik ve diğer tüm alanlarda yaşanan şartlar karşısında, bunların şeref aylığı, ücretsiz seyahatleri ve diğer sosyal hakları her zaman dikkate alınmalı ve hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamalıdır.

Kurtuluş Savaşı-mızda, Kore Sava-şında, Kıbrıs'ta gazi olan kahramanların anıları halkımız arasında saygı, hürmet ve heyecanla karşılanmakta ve özellikle genç nesil üzerinde kalıcı duygular yaratmaktadır.

Türk dostu İngiliz Harry Blackley tarafından, Kore Savaşı'nda kahramanlık öy-

küsü yazan Türk askerleri anısına yazılan "Korean Rose-Kore Gülü" romanı, Avustralyalı hemşire Rose ile Kemal isimli bir Türk subayı-

Elazığ'da (üstte) ve Adana'da (altta) 19 Eylül Gaziler Günü

Türkiye Muharip Gaziler Der-neği yıllardır yaptığı anlamlı çalışmaları, kalıcı uygulamaları, belgelere dayalı yayınları ve 19

nın karşılıklı sevgilerini dile getirmektedir. Savaşlar acılara sahne oldukları kadar sevgilere de vesile olmaktadır.

Kıbrıs gazilerinden E. Albay Mustafa Başel'in bir anısı Gaziler dergisinde yer aldı:

"...Türkiye'nin dört bir tarafından gelen 60'lık delikanlılarla Bolu 2.

Komando Tugayı Kışlası'nda öyle bir dostluk buluşması yaşandı ki... Bir kaderi paylaşmak adına karşılıklı en değerli varlıklarının emanet edildiği, en güzel surların kapısının aralandığı, canlarını birbirinin yolunda hiç düşünmeden harcayabilecekleri dostlardı onlar... Sadece bir kaderi paylaşmakla kalmamış, o kaderle bir tarihin destansı destansı güzellikte tecelli etmesini de sağlamışlardı. Onlar Yüce Türk Ulusunu yaşatırken Kıbrıslı soydaşlarımıza özgürlük getirmenin mutluluğunu ve yavru vatan Kıbrıs'ın sınırlarının çizilmesinin onurunu paylaşmışlardı... Onlar benim askerlerimdi!.."

Kurtuluş Savaşı yıllarında, 1 Temmuz 1920'de Ankara- Cebe-ci'de, Abidin Paşa Köşkü çevresindeki barakalarda "Sınıf-ı Muhtelif

Harry Blackley ve kitabı Korean Rose / Kore Gülü

Zabit Namzetleri Talimghâhı açıldı. Eğitim ve öğretim süresi bir yıldır ve üç devreye ayrılmıştı. 1 Nisan 1923'te Harp Okulu'na dönüştürüldü. Mustafa Kemal Paşa, barakalardaki Harbiyelilere şu

tarihi konuşma ile seslendi:

"Çocuklarım, bu talimghâha henüz Harbiye diyemiyoruz... Çünkü çok eksiklerimiz var... Ama ben sizlere, hakkınız olan adınızla

hitap edeceğim...

Harbiyeliler!... Savaş ve yenilgi acıları içinde büyüdüünüz... İşgal altındaki okullarınızdan, evlerinizden kaçtınız... Milletimizin kurtuluş mücadelesine katılmak için bin bir zorluk içinde Ankara'ya geldiniz... Bunca yorucu bir eğitimden geçtiniz... Ne çocukluğunuzu bildiniz, ne geçmişinizi yaşadınız... Bir kaç gün sonra da çok sert bir savaşa katılacak, gerekirse canınızı feda edeceksiniz...

Biliniz ki gelecek nesiller bu fedakârlıklar sayesinde, medeni alemde, eşit haklara sahip, bağımsız bir milletin, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür çocukları olarak yaşayacaklardır. Size söz veriyorum!.."

Talimgâh, 42 kişilik ilk mezunlarını Ekim 1920’de verdi. Öğrenciler asteğmen olarak mezun oldular. Diplomalarını Mustafa Kemal Paşa ve Fevzi Paşa’nın ellerinden aldılar. Talimgâhta yetişen 100 kadar subay da

Anıtkabir’de 19 Eylül Gaziler Günü kutlamaları

teğmen rütbesiyle orduya katılmıştı. Şehit ve gazi olarak tarihin altın sayfalarında yerlerini aldılar...

1992 yılında Tarihi İpek Yolu Araştırmaları için gittiğimiz ÇHC Uygur Özerk Bölgesi- Doğu Türkistan Urumçi kentinde karşılaştığımız emekli öğretmen Rüveydullah Hemdullah, Türkçe bildiği için Kore’de esir düşen Türklerin kampında görevlendirildiğini ifade ederek kampta kalan askerlerin isimlerini, doğum yerlerini, Nazım Hikmet’in, Birleşmiş Milletler Heyeti ile kampa geldiğini on kişiyi kurtarıp Pekin’e götürdüğünü ve

kampla ilgili anılarını anlatmıştı...

19 Eylül Gaziler Günü’nde tüm gazilerimiz ve yakınları ile birlikte halkımız, gönül birliği içinde Anıtkabir’de Gazi Mustafa Kemal’in manevi huzurlarında ve kentlerimizdeki anıtlarında buluşmaktalar.

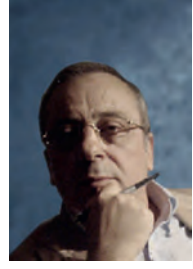
Vatanın bağımsızlığı ve milletin özgürlüğü uğruna milli mücadeleyi başlatan ve canlarını seve seve veren aziz şahitlerimizi rahmetle anıyor ve vatan için unutulmaz kahramanlıklar gösteren “Yaşayan Anıtlar” olan gazilerimizi saygı ve minnetle selamlıyoruz. •

yahyaaksoybd@gmail.com

“ Gaziler yaşayan anıtlardır.

Türk tarihine altın sayfalar yazdıran gazilerimiz ile şehitlerimizin hatıralarını yüceltmek, onlara olan minnet ve şükran duygularımızı ifade etmek milli bir görevdir. ”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

**Dersim
Dersi
5**

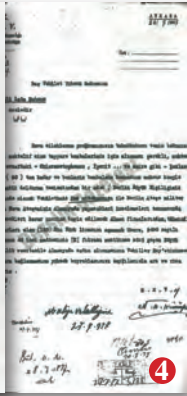
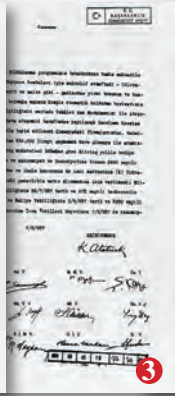
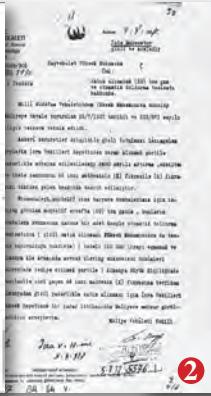
**Atatürk'e
"Nazi Zehirli Gazıyla
Kürt Soykırımı"
İftirası ve
Gerçekler**

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi'nde bulunduğu ileri sürülen bir takım belge görüntüleri, son aylarda internet üzerinden "Zehirli Gaz Belgelerini Açıklıyoruz", "Gazlar Almanya'dan, Uçaklar Amerika'dan", "Dersim'de Kullanılan Zehirli Gazlar Nazi Almanya'sından Satın Alındı" vs. başlıklar altında yayılmaktadır. Söz konusu belge görüntüleri, tarih sırasıyla şöyledir:

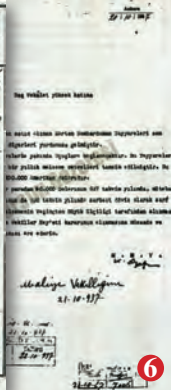
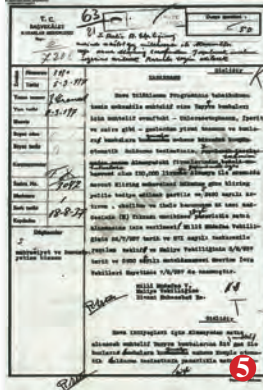
1)- 31.03.1937 tarihli belge görüntüsünde; Dördüncü Umumi Müfettiş Alpdoğan, Başbakanlığa gönderdiği telgrafta, "Tayyare Alay

Kumandanından yangın ve Milli Müdafaa'dan yakıcı ve boğucu gaz bombaları istedim." diyor.

2)- 26.07.1937 tarihli belge

1-2-3-4-5-6-7 sıra numaraları ile yazımızda belirtilen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi belge görüntüleri

görüntüsünde; Milli Savunma Bakanlığı, Almanya'dan (20) ton Chloracetophenon ve İperit vs. zehirli gazlar ile bunların uçak bombalarına konulmasına özgü bir tam otomatik doldurma aygıtı satın alınması konusunun Bakanlar Kurulu'na karara bağlanmasını istiyor.

3)- 05.08.1937 tarihli belge görüntüsünde; Maliye Bakanlığı, Başbakanlığa, bu satın alma için mali yönden bir sakınca bulunmadığını bildiriyor.

4)- 07.08.1937 tarihli belge görüntüsünde; Bakanlar Kurulu, adı geçen zehirli gazların ve

bunları uçak bombalarına doldurma aygıtının Alman şirketlerinden satın alınmasına karar veriyor. Kararda Cumhurbaşkanı Atatürk'ün onayı, imzası bulunuyor.

5)- 18.08.1937 tarihli belge görüntüsünde; Bakanlar Kurulu'nun bu kararı Milli Savunma Bakanlığı'na ve Maliye Bakanlığı'na bildiriliyor.

Zehirli gaz satın alınmasına ilişkin bu belge görüntülerine ek olarak: "Tabii bu gazı kullanacak uçaklara da intiyaç duyulacaktı. İlk uçaklar Marten cinsi olup ABD'den 1937

yılında 200.000 dolara satın alınacaktır" denilerek, uçak alımıyla ilgili iki belge görüntüsü yayınlanıyor:

6)- 20.10.1937 tarihli belge görüntüsünde; Milli Savunma Bakanlığı, Başbakanlığa, Amerika'dan satın alınan Marten bombardıman uçaklarının yakında uçuşlara başlayacağını, bunun için gerekli malzemelerin Washington büyükelçimize satın alınması için Bakanlar Kurulu kararı alınmasını istiyor.

7)- 12.05.1938 tarihli belge görüntüsünde; Bakanlar Kurulu, Heinkel bombardıman uçakları için gerekli bombaların Nuri Killioğlu fabrikasından satın alınmasına karar veriyor.

Bu belge görüntüleri eşliğinde şu yargılar yayılıyor:

"Dersim'de onbinlerce masum insan katledildi. Toplu katliamlara girişildi. "Bir insanı mermiyle öldürmek pahalıya

malolacağı için daha az maliyetle daha çok insanı nasıl öldürebiliriz" diye toplu katliama yöneldiler. Nazilerden alınan Chloracetophenon ve İperit vs. gazları kendi yurttaşına karşı acımasızca kullanarak toplu katliamlar gerçekleştirdiler."

"Türkiye Cumhuriyeti Dersim'de Soykırım suçu işlemiştir, yapması gereken birilerini koruyup inkar etmek değil, işlenen suçu kabul etmek, Kürt ve Dersim halkından özür dilemektir."

1937, 1938 Tunceli Harekatlarında halka zehirli gaz kullanılarak soykırım yapıldığı suçlaması, son bir kaç aydır böyle yinelenmektedir. Oysa, Bütün Dünya dergisinin Ocak 2010 sayısında "Dersim Dersi-1 / "Der-Sim"den "Tunç-El"ye Yurttaş Hakları Devrimi" (derginin Ocak 2012 sayısında tıpkı basım olarak ikinci kez yayımlandı), Eylül 2010 sayısında "Dersim

Bütün Dünya dergisi, Dersim Dersi 1, 2, 3, 4 yazı dizisi kapakları.

Dersi-2", Şubat 2012 sayısında "Dersim Dersi-3 / Sivas'lı Misyoner Henry H. Riggs'in 1911 Dersim Raporu" ve Haziran 2012 sayısında "Dersim Dersi-4 / Dünyada ve Türkiye'de İlk Kez, İngiliz Devlet Arşivlerinden Belgelerle Kanıtıyoruz: Dersimde Zehirli Gaz Kullanılmadı" başlıklarıyla yayımlanan dizi yazılarımızda, 1937, 1938'de Tunçeli'de yaşanan üzücü olayları, tarihsel kökenleriyle ele alıp irdelemiş; zehirli gaz kullanıldığı savının gerçeğe aykırı olduğunu göstermiştik.

Aynı suçlamayı bu yıl yineleyen yayınlarda kanıt olarak gösterilen bu belge görüntülerinde adı geçen gazlar: Chloracetophenon, kamuoyunda "göz yaşartıcı gaz" olarak biliniyor; güvenlik güçlerince toplumsal olaylarda kalabalıkları dağıtmak amacıyla kullanılıyor. İperit (Yperit), kamuoyunda "hardal gazı" olarak biliniyor; kullanıldığı ortamda 12-24 saat kalabiliyor. Nazilerin soykırımda kullandıkları gaz ise Zyklon B'dir.

Belge görüntülerindeki tarihler 20.10.1937'den önce Türkiye'de zehirli gaz bombası olmadığını göstermektedir. 1937 yılı Tunçeli Harekatı 12.10.1937'de sona erdiğine göre, zehirli gaz suçlaması, anlaşılın 1937 harekatına değil, 1938 harekatına yöneliktir. Gelgelelim 1938'de zehirli gaz kullanıldığı savı da gerçek olamaz. Şöyle ki:

1935 yılında İtalya Habeşistan'a saldırmış ve Habeşistan'a karşı zehirli gaz kullanması tüm dünyayı

ayağa kaldırmıştır. Bunun üzerine bütün ülkeler zehirli gaz savaşına karşı savunma önlemleri almaya başlamış, Türkiye'de de bütün il ve ilçelerde halk toplanarak zehirli gazlara karşı korunma önlemleri konusunda eğitime başlanmış ve gaz maskesi fabrikaları kurulmaya başlanmıştır. 1935-1939 arası gazeteler zehirli gazlara karşı valilikler, kaymakamlıklar ve belediyelerce düzenlenen halk eğitim toplantısı duyurularıyla doludur. Halka zehirli gazlara karşı korunma eğitimi veren bu etkinliklerden biri de 1936'da Dördüncü Umumi Müfettiş Tunceli valisi Korgeneral Abdullah Alpdoğan tarafından Elaziz'de gerçekleştirilmiştir.

İşte Türkiye'nin gaz savaşında girişimlerde bulunduğu yıllar, Habeşistan'ı zehirli gaz kullanarak işgal eden faşist Mussolini İtalyasının Türkiye'yi de tehdit ettiği o yıllardır. Belge görsellerinde Bakanlar Kurulu, işte bu yıllarda, 07.08.1937'de Alman şirketlerinden göz yaşartıcı gaz, hardal gazı vs. ve tam otomatik bir doldurma aygıtı satın alınması için karar vermiş ve Milli Savunma Bakanlığı, bu Bakanlar Kurulu kararının kendisine iletiği 18.08.1937 tarihinden başlayarak gaz üreticisi Alman şirketleriyle görüşmeler yapmaya başlayabilir olmuşsa da, aşağıda göstereceğimiz gibi, Alman şirketlerinden gaz alımı gerçekleşmemiş olmalı ki, Türkiye, 20 Mart 1938'den başlayarak, gaz satın almak ve gaz

Elâzizde hava hücumu tecrübesi

Tunceli Vali ve Kumandanı harekâtı idare etti

Tunceli Vali ve Kumandanı Korgeneral Abdullah Alpdoğan

Elâziz (Hususi muhabirimizden) — Tatil münasebetile yüz küsür muallim, kaymakam ve nahiy müdürlerinin ve devairi müessesatin iştirakile Halkevinde Korgeneral Abdullah Alpdoğanın emirlerle iki gün devam eden bir toplantı yapıldı. Hava tehlikesi hakkında bizzat Umumi Müfettiş Alpdoğan tarafından iki konferans verilerek havanın inkişaf ve terakkisi, devletlerin hava durumları anlatıldı. Müteakiben kendileri tarafından bizzat idare edilen bir hava harb oyunu yapıldı.

Aldıkları emir üzerine Elâzizi bombardımana gelen üç tayyarenin motor ve pervane gürültüleri işitildi. Küçük un ve kepek torbalarına tahrib, yangın, boğucu iperit etiketleri yapılmış olan torbalar tayyareler tarafından bomba yerine şehre atıldı ve muhtelif yerlere isabet vaki oldu. Tayyare hücumuna maruz kalan Elâziz garnizon kumandanı tayyarelerin attığı bombaların cinsini, yapılan mefruz tahribat, yangın, zehirleme vak'alarını saati saatine tesbit ederek Halkevinde ve harita, plân üzerinde hücum ve bombardımanı teker eden korgenerale anlattı. Belediye reisi çağırıldı, alâkadar bütün diğer

savaşı konusunda eğitim verecek bir uzman danışman istemiyle İngiltere'ye başvurmuştur.

***

Tıpkıbasım görüntülerini ilk kez Bütün Dünya dergisinin Haziran 2012 sayısında yayımladığımız 20/24 Mayıs 1938 tarihli "Türk Askeri Otoritelerinin Gaz Savaşı Konusunda Uzman Bir Danışman İsteği" başlıklı İngiliz arşiv belgesinde:

"Türk askeri otoriteleri gaz savaşı üzerine bir İngiliz danışmanı hizmete almak istiyorlar. Ankara'da Mamak'ta gaz savaşı, gazın etkilerine karşı savunma ve bunlarla ilgili sorunlar konusunda eğitim vermek, danışmanın görevleri arasında olacaktır. Gerekli koşulları yerine getirebilecek olan adayların kendisine yapılacak ödeme konusundaki isteklerinin kendilerine bildirilmesini ve de sözleşmenin sona erme süresinin Dışişleri Bakanlığı'nın ilgili bölümüyle birlikte belirlenmesini istediler." denmektedir. Dışişleri yetkilisi Baxter, belgede karşı görüş belirterek: "Bu istek konusunda epeyce kuşkuluyum. Türk ordusunun gaz savaşında yüksek düzeyde etkin bir konuma erişmesinin bizim yararımıza olacağını düşünmüyorum. Türk hükümeti de bizim gibi boğucu, zehirli vs. gazların savaşlarda kullanımını yasaklayan 1925 Cenevre Gaz Protokolü'ne imza koymuştur, ancak bugünlerde bir ordunun özellikle de savunma niteliğinde bir parça gaz eğitimi yapması gereklidir. Türk ordusuna gaz savaşı

"Elâziz'de Hava Hücumu Tecrübesi", Cumhuriyet, 28.06.1936.

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Anadolu'da
Düşman
İşgaline
İsyan Eden

İlk
Köy

Bütün Dünya’da yayınladığım birkaç yazıda, Kurtuluş Savaşı sırasında Güney Cephesinde Fransızlarla yaşanan çatışmaları ele almıştım. Bu sayıda ise 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması’nın ardından Anadolu’nun dört bir yanında başlayan düşman işgaline karşı ilk direnişi, ilk ayaklanmayı yazacağım. Söz konusu ilk isyan Hatay’ın Dört Yol ilçesinin Karakese köyünde işgalci Fransa’ya karşı çıkmıştır. »

Fransızlar, İskenderun’a asker çıkarmalarının ardından 11 Aralık 1918 tarihinde Dört Yol’u işgal etmeleriyle birlikte, Urfa, Antep, Maraş, Adana, Mersin’i kapsayan, Niğde sınırındaki Pozantı’ya uzanan bir bölgede hâkimiyet kurdular.

Fransızlar, 17 Aralık 1918 tarihinde Mersin’e gemilerle 1500 asker getirdiler. Adana’daki duruma ilişkin istihbarat alındıktan sonra da, 18

Dört Yol’un işgalini gerçekleştiren Fransız gücü 400 Ermeni askerden oluşan bir taburdur.

Aralık 1918 tarihinde bir Fransız Yarbayı, yanındaki 10 asker ile trenle Adana’ya gitti. Yarbay George Dupont, kentte gerekli incelemeleri yaparak durumu telgrafla Mersin’e bildirmiş, ardından 2 süvari bölüğü ve 412. Piyade alayı Adana’ya gelmiştir. Fransız işgal güçleri, Mersin, Tarsus, Yenice, Adana, Pozantı, Ceyhan, Toprakkale, Bahçe, İslahiye, Kilis ve İskenderun’a yerleşmiştir.

Daha sonra bölgeye, General Dufieux komutasındaki 1. Doğu Tümeni getirilmiştir. Söz konusu tümenin 17. ve 18. Alayları ise Adana’ya işgal etmiştir. »

Fransız işgaline ilişkin genel tabloyu bu şekilde çizdikten sonra Anadolu'daki düşmana karşı çıkan ilk isyana geçebiliriz.

Dört Yol'un işgalini gerçekleştiren Fransız gücü ise 400 Ermeni askerden oluşan bir taburdur. Fransa ordusu içinde kurulan Ermeni Lejyonu (alayı) içindeki bazı birlikler de daha sonra ilçeye gönderilmiştir. Fransızların, bölgede Ermeni askerleri kullanmalarının özel bir nedeni vardır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı yönetiminin 24 Nisan 1915 tarihinde aldığı "Tehcir" yani "Zorunlu Göç ve İskân" kararından sonra Suriye ve Lübnan'a gönderilen Ermeniler, Fransız işgali ile bölgeye hızla dönmeye başladılar. Öyle ki, çok kısa bir sürede Dört Yol ve köylerine yaklaşık 13 bin Ermeni döndü. Fransızlardan büyük destek alan Ermeniler ise bir süre sonra halka baskı yapmaya, saldırmaya ve savunmasız insanları öldürmeye başladı. Durumun giderek dayanılmaz hale gelmesi üzerine Türkler İskenderun'da bulunan İngiliz işgal komutanlığına bir heyet göndererek, olayların önüne geçilmesi için yardım istemek zorunda kaldı. İngilizler de, 15 Aralık

“Türlere çok acımasızca davranan, karıştıkları söylenen **Ermenileri**

1918 tarihinde Dört Yol'a Hint askerlerden oluşan bir birlik gönderip, düzeni sağlamaya çalıştı. Ancak gelen kısmi huzur fazla sürmedi ve Dört Yol'un yakın köylerinden Özerli'de Ermeni ve Fransız askerler Türlere saldırmakla kalmayıp, mallarını da yağmaladılar. Kendilerini korumaya çalışan 2 Türk süngülenerek öldürüldü. Bu cinayetlere tepki gösteren Hocaoğlu Mehmet adlı bir Türk ise 2 Ermeni askeri vurarak köyden kaçtı. Özerli köyünde yaşananlar Anadolu'daki ilk direnişin fitilini de ateşlemiştir. Hocaoğlu Mehmet'in, Karakese köyüne gittiğini öğrenen Fransızlar hemen harekete geçerek, 19 Aralık 1918 tarihinde bölgeye asker göndermiştir. Köye saldırı başlatan işgal güçlerine karşı köylüler, çevreye barikatlar kurmuş, yolları taşlarla kapatmış ve savunma düzenine geçmiştir. Karakese halkı, elindeki sınırlı sayıdaki silah ve cephaneye rağmen büyük bir direniş göstermiştir. Ermeni ve Fransızların birçok saldırısı püskürtülmüş, gün boyu devam eden çatışmalar sırasında 17 düşman askeri öldürülmüştür. Böylesi bir direnişi beklemeyen Fransızlar ise daha fazla kayıp vermemek için Dört Yol'a çekilmiştir. İşte 19 Aralık 1918, Anadolu insanının işgalcilere karşı ilk direnişi ve ilk zaferi olarak tarihe geçmiştir.

Bu olaydan sonra da bölge halkına yönelik tavrını daha da sertleştiren Fransızlara karşı ilk direniş gücü de oluşmaya başlamıştır. Kara

Hasan'ın 1919 yılı Ocak ayında kurduğu milis grubu Dörtöyl merkeze kadar inerek baskınlar düzenlemeye, Ermeni ve Fransızlara büyük kayıplar verdirmiştir. Kara Hasan'ın başarıları duyuldukça çevreden gruba katılımlar hızla artmış, Fransızlar da, giderek güçlenen direnişçileri yok etmek için harekete geçmiştir.

Buraya kadar aktardıklarım, Genelkurmay arşivlerinde ve konuya ilişkin yayınlanmış kitaplarda tüm ayrıntılarını bulabileceğiniz özet bilgileri içermektedir. Şimdi konuyu, Fransa Kara Kuvvetleri arşivlerinden birkaç belge paylaşarak, somutlaştıralım.

Karakese köyündeki direnişten 1 hafta sonra, 25 Aralık 1918 tarihli, A.M, TD 19/18-125 sayılı raporda Yüzbaşı Eugene Blanchard önemli tespitlerde bulunuyordu. *“Dörtöyl yakınındaki köyde hiç ummadığımız bir isyanla karşılaştık. İki Ermeni askeri vuran bir kişinin kaçtığı köye giremedik. Yollara taş yığan Türklerin açtığı ateşte, 17 askerimiz öldü. Bu köyü ve aradığımız kişiyi alamadan dönmek zorunda kalışımız, üniforma giydirip, kullandığımız Ermeniler nedeniyle*

cinayet ve yağmalama olaylarına kontrol edemediğimiz ortada.”

Fransız ordusuna iyi gözle bakmayan Türkler için bir zafere dönüştü. Bu moralin büyümesi direnişçilerin çoğalmasını sağlar ki, bunun önüne hemen geçmeliyiz.”

Bu rapordan kısa bir süre sonra Yüzbaşı Eugene Blanchard, Adana'daki Fransız karargâhına çağrılmış, ardından da, yeni görev yeri Tarsus'a gönderilmiştir.

Tekrar Dörtöyl'a dönecek olursak, Kara Hasan'ın direnişçi grubunun giderek büyümesi Fransızlar için önemli bir sorun oluşturuyordu. Fransız ordusundaki Ermeni askerleri çok fazla öne çıkaran komutanlar, sorunu daha da büyümeden çözmek için takviye kuvvetler istediler. Bununla da yetinmeyip, bölgedeki İngiliz güçlerinden de destek almaya başladılar.

Adana'dan, incelemelerde bulunmak için Dörtöyl'a gönderilen Binbaşı Pierre Lagrange, 14 Şubat 1919 tarihli, A.M, TD 19/19-149 sayılı raporunda bölgedeki duruma ilişkin anlamlı tespitler yapıyordu. Lagrange özetle şöyle diyordu:

“Dörtöyl'da, çoğunluğu Ermenilerden oluşan iyi silahlanmış kuvvetlerimizin, eski silahları ve yetersiz cephaneleri olan köylüler ile girdikleri çatışmada büyük sayılabilecek kayıplar vererek geri çekil-

Kara Hasan Paşa (üstte) ve silah arkadaşları Türkiye'de işgal güçlerine karşı milli direnişi ilk başlatan teşkilat olmuştur.

mek zorunda kalması kabul

edilemez. Ermenilerin intikam alma duyguları ile hareket etmesinin önüne geçilmediği, hatta göz yumulduğu görülüyor. Türklere karşı çok acımasızca davranan, cinayet ve yağmalama olaylarına karıştıktıkları söylenen Ermenileri kontrol edemediğimiz ortada. Fransız üniforması içinde olan her askerin disipline uymasını sağlamalıyız. Aksi takdirde memnuniyetsizliklerin bize karşı direnişe dönüşmesine yol açarız."

Nitekim Binbaşı Lagrange'ın uyarılarında haklı çıktığı daha sonra anlaşılacaktır. Kara Hasan'ın kurduğu küçük müfrezeye, sürekli katılımlarla büyüyerek 300 kişilik bir güce ulaşmıştır. Baskınlar ve pusularla Fransızlara büyük kayıplar verdiren Kara Hasan, halk arasında Paşa olarak anılmaya başlanmıştır. Sorunun giderek daha büyük boyutlara ulaştığını gören Fransız ve İngilizler, 2 tabur asker ve topçu desteğiyle Nur Dağlarında bulunan Kara Hasan güçlerine karşı 5 Eylül 1919 tarihinde büyük bir operasyon başlattılar. Türk direnişçilerin, düşmanın yoğun top atışı ve makinelili tüfek ateşine rağmen büyük bir özveriyle direnmesi ve ardından karşı saldırıya geçmesi işgalcilerin geri çekilmesine ve Dört Yol'a dönmelerine neden olmuştur.

Fransızların işgal ettiği bölgelerdeki direnişi ve önemli olayları yazmaya devam edeceğim. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

METE AKYOL'DAN YAZILAR

Mete Akyol'un Düzenzedeler adlı kitabından

Cici Bir Çocuk

Annesinin gözünde her cici çocuk, annesini üzmediği sürece cicidir, annesine yardımcı olduğu sürece cicidir.

Annesine buzdolabından su getiren çocuk, cici çocuktur. Kapı çalındığında annesini yormayıp, kapıya kendi koşan, kapıyı kendi açan çocuk, cici çocuktur.

Sokaktan eve döndüğünde eli yüzü kir içinde, çamur içinde olmayan, tabağında yemeğinin bir bölümünü bırakmayan çocuk, cici çocuktur.

Peki... Ya Binali Kaşıkçı nasıl bir çocuktur? Önce tanıtayım onu size:

“Erzurumluyuz. Babam ölmüştür. Benden başka dört

kardeşim vardır. Memlekette geçimimiz kalmadı, onun içi Ankara'ya geldik. Annem çalışıyor. Evlere gündelik temizlik işine gider. Benim bir büyüğüm ablam

var. Annem işe gidince benden küçük üç kardeşime o bakıyor. Ben okula gidiyorum. Beşteyim. Öğle olunca eve gelirim, küfemi alırım, o gün nerenin pazarı varsa, o pazara giderim. Küfecilik yaparım. Anneme yardım ederim. Kaç lira kazanmışsam, akşam evde

anneme veririm. O da çalıştığı evden aldığı parayla birleştiriyor benim getirdiğim parayı.

Geçimimizi öyle idare ediyoruz”

Binali Kaşıkçı'nın ayaklarında çamura dur diyen, fakat soğuğa ses

çıkaramayan plâstik ayakkabılar vardı. Kim bilir bir zamanlar kimin olan pantolonunun paçaları, yerde çamurlara sürünüyordu. Sirtında ise, içi yapma kürklü bir palto vardı.

“Annem aldı bu kürklü paltoyu bana” dedi “Hem okula gidiyorum diye, hem de pazarda çalışıyorum diye aldı bunu bana.”

Binali Kaşıkçı on iki yaşındadır, ilkokul beşinci sınıftadır ve evin en büyük erkeği olarak, annesiyle omuz omuza vermiş,

altı kişilik ailesinin geçimini yüklenmiştir.

Binali Kaşıkçı da bir cici çocuktur, annesinin gözünde. Sokaktan eve döndüğünde eli yüzü kir içinde, çamur içinde olmayan, tabağında yemeğini bırakmayan, nazlanmadan annesine buzdolabından bir bardak su getiren, kapı çalındığında annesini yormayıp, kapıya kendi koşan, kapıyı kendi açan her cici çocuk gibi, Binali Kaşıkçı da bir cici çocuktur, annesinin gözünde. •

Bakış Açısı ve Şükretmek

Kadın sabah kalkmış, aynaya bakmış ve kafasında yalnız üç tel saç görmüş.

"Him, demiş galiba bugün saçımı örgü yapacağım. "

Öyle de yapmış, günü de harika geçmiş.

Ertesi gün kalkmış, aynaya bakmış, kafasında iki tel saç kalmış.

"Him," demiş, "bugün saçımı ikiye ayıracağım."

Dediğini de yapmış, harika bir gün geçirmiş.

Bir ertesi gün yine kalkmış, aynaya bakmış, kafasında tek tel saç var.

"Tamam, tamam." demiş. "artık bugün at kuyruğu yaparım."

Öyle de yapmış ve çok çok güzel bir gün geçirmiş.

Daha bir ertesi gün aynaya baktığında, kafasında bir tek tel bile kalmamış.

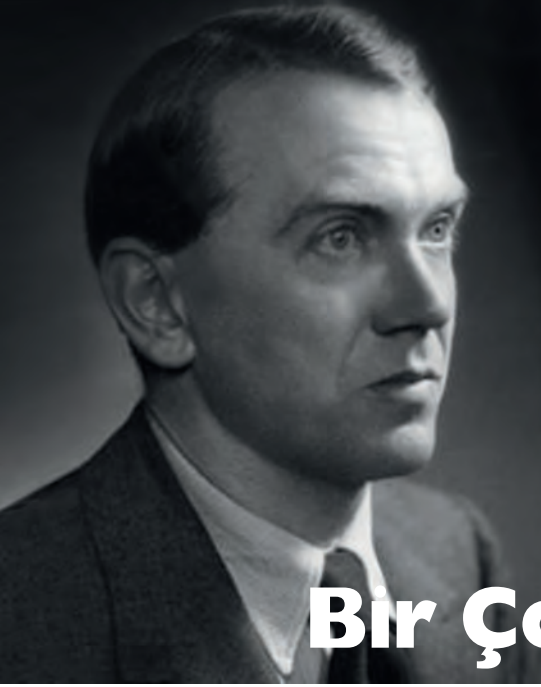
"Hey! " diye bağırılmış. "Bugün saç derdim yok."

Bakış açısı her şeydir. Gerektiğinden nazik olun.

Tanıdığınız herkes kendi savaşını yaşamakta zaten...

Basit yaşa: Cömertçe sev, yüreктen düşün sevdiplerini.

Bir Çocukla

Mahkemelik

Dreyfus, Maymun Davası tamam da, bence yüzyılımız-

da atlamamız gerek çok başka bir dava daha var. Bir çocuk ve bir yazar arasında. 1935-38 arası en çok iş yapan Hollywood filmlerinin oyuncusu, hatta ABD'nin ekonomik kriz yıllarında koskoca film en-

Olmak

düstrisi Hollywood'u ayakta tutan, stüdyo kurtaran star olarak

tarihe geçen, dansçı, şarkıcı minicik bir kız çocuğu.

İnanılır gibi değil ama koskoca ABD kıtasını, Avrupa'yı hatta dünyayı el kadar çocuk yıllarca oyalamış. Henüz 6 yaşında iken 1935'de

‘Oscar’ sahibi olan Hollywood Yıldızı Shirley Temple’den bahsediyorum. Kendisi 23 Nisan 1928 Santa Monica doğumlu. Bankacı baba, ev kadını annesi ve iki kardeşiyle yaşarken nerede ise yürümeye başladıktan ksa bir süre sonra ünlü bir sinema yıldızı oluyor.

Uzun bir süre bütün çocuklar 3 yaşından itibaren çalışmaya başlar zanneden Shirley 2014’de ölene kadar hep çalışmış.

Annesi zaten minik kızı “tay tay” durur durmaz ekonomik kriz filan demeden hemen bir dans okuluna yazdırmış, sonrası lise eğitimi o da artık filmler arası nasıl okuduysa “Allah kabul etsin” diyeceğim fakat büyükelçi bile atandığına göre eğitimi devlet nezdinde epey kabul

görmüş. Rol aldığı filmlerin konuları genellikle duygusal müzikaller, annesiz, yani öksüz cımcime, çok bilmiş büyümüş de küçülmüş minik kız rolleri kendisine yakıştırılıyor.

Filmleriyle büyükler kadar çocuk izleyicilerin de aklını başından alan Shirley Temple’a, bu duruma tepesi atan bir anne çocuğunun kafasına kötü şeyler soktuğu için silah çekerek suikast teşebbüsünde bile bulunuyor. Bu arada Shirley’in cüce olduğu, saçının peruk olduğu dedikoduları yayılıyor. Oysa minik kız lüleleri için bigudiyle yatmadan, saçları yıkanırken gözüne sirke kaçmasından şikayetçi. Uzun bir süre bütün çocuklar 3 yaşından itibaren çalışmaya başlar zanneden Shirley 2014’de ölene kadar hep çalışmış. “Çocuk yıldız yılları” geride kalınca önce ABD Birleşmiş Milletler nezdinde sonra Gana daha sonra Çekoslovakya Büyükelçisi olarak atanıyor. Diplomatlığının yanı sıra aynı zamanda aktivist.

Kendisine hayran bırakmadığı ABD başkanı yok! Franklin D. Roosevelt Shirley’e “Mucize Küçük Hanım” adını takıyor, ekonomik sıkıntılar içindeki ülkeye moral verdiği için. Roosevelt’in daha da ileri giderek “Ülkemizin Shirley Temple’i olduktan sonra her güçlüğü aşarız” sözleri 4 kere seçilmiş tek ABD başkanı olması bakımından da dü-

şündürücü! Roosevelt biliyorsunuz tekerlekli sandalyede, kötürüm, 6 çocuklu ve çapkınlığıyla ünlü ABD başkanı. Biz Roosevelt'in "minik mucizesi" Temple'a dönelim.

İlk evliliğini 1945'de John Agar isimli bir beden eğitimi öğretmenliğinden aktörlüğe geçen yakışıklı bir gençle yapıyor, kısa bir süre sonra eşini savaşta yollu ediyor.

Tanışmaları bir ortak arkadaşlarının John Agar'ı bir partiye giderken Shirley'e eşlik etmesi için ayarlayıp tanıştırmasıyla başlıyor.

Basın ikisini pek yakıştırıyor, onlar da kırmayıp evleniyorlar. Genç adam Ford'un en iyi iki Western filminde oynuyor daha sonra küçük bütçeli vasat filmlerin aktörü oluyor. Askerlik dönüşünde, yazılanlara göre Agar Shirley'in şöhretini kaldırmayıp alkolik olunca ayrılıyorlar, bu evlilikten bir kızları oluyor. Daha sonra Agar ikinci evliliğini yapıyor, çocukları oluyor, alkol tedavisi görüyor hiç işsiz kalmıyor 80 yaşlarında hakkın rahmetine kavuşuyor.

Shirley birinci eşinden ayrılır ayrılmaz ikinci eşi Charles Alden Black ile evleniyor ve evlilikleri 1950'den eşinin ölümüne yani 2005 yılına kadar sürüyor. Bu evlilikten de bir oğlan bir kız iki çocuğu oluyor. Charles Alden Black oşinograf. Su kültürü bilimleri üzerine çalışıyor. Stanford üniversitesi mezunu, 1941 de Harvard'dan sonra donanmaya katılıyor. Nitekim oğulları da yıllar sonra babası gibi Donanma İstihbaratı'nda görev yapıyor, Char-

Shirley Temple ilk eşi John Agar ile (üstte) İkinci eşi Charles Alden Black ile (sağda)

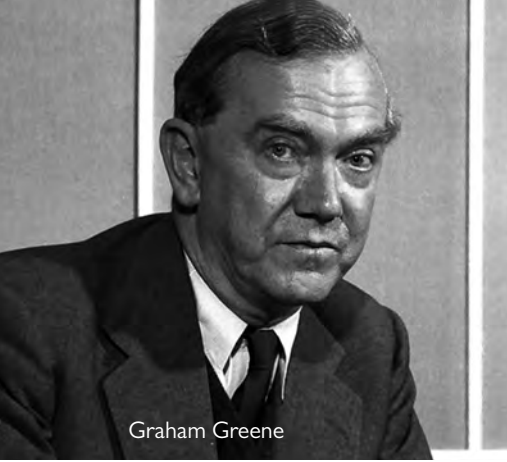
les Alden Black'in babası yani Shirley'yi kayınpederi ise Pacific Gas

ve Elektrik şirketi gibi çok stratejik bir kurumun başı.

Charles Alden, Shirley Temple'in arkasındaki adam olarak anılıyor. Black'in Güney Pasifik ve Kore Savaşlarında istihbarat görevleri var, daha sonra iş adamı sıfatıyla balık çiftlikleri (Catfish-salmon -istiridye) kuruyor, Santa Klara üniversitesinde

de dersler veriyor, deneyimlerinden danışman olarak yararlanıyorlar.

Bayağı ciddi işleri olan başarılı bir adamla 50 yıl evlilik yürütmüş Temple, ilginç olan 2. eşi Charles'ın evlendiğinde hiç Shirley Temple filmi izlememiş olması!

Graham Greene

Shirley Temple, zamanının 30 milyon dolarlık servetiyle hatırı sayılır bir Hollywood zengini; babası ise mali danışmanı, menajeri sıfatıyla işlerinde yardımcı. "Baby Burlesque" tarzı yani taklitli parodik yapılı Shirley ve çocuk kadrosu oyuncularını büyükleri taklit eden düşük bütçeli filmlerle stüdyoya büyük paralar kazandırıyorlar. Filmlerdeki "büyümüş de küçülmüş minyatür yetişkinler" kırıp geçiriyorlar ABD'yi.

İşte bu sırada milyonların sevgilisi küçük starla dünyaca ünlü bir yazar kapışması bu sırada patlıyor; ünlü kız çocuğu çok önemli bir yazar olan Graham Greene ile mah-

kemelik oluyor! Bu sık rastlanan bir durum değil, ama görüldüğü gibi basit hiç değil. Graham Greene, Shirley'in oynadığı bir filmin eleştirisini kaleme alıyor ve Shirley Temple efsanesini bir başka açıdan değerlendirerek bir bakıma çiziyor! Çok özetle Graham Greene mealen filmi ve Shirley'in çocuk maskesi altında gizli büyük olduğunu, orta yaşlı erkekler ve ruhban sınıfının vamp kız çocuk rolünün çok hoşlarına gittiğini ima ediyor. Shirley'in pantolon takım giyerek Marlene Dietrich'i taklit ettiğini, bu filmlerde bal gibi seks imaları olduğunu yazıyor.

Yani bir nevi şimdilerde çok gündemde olan konu, bu çocukların performanslarının pedofili hastalarını memnun ettiğini ima ediyor. Çocukların filmlerdeki rollerini, danslarını, şarkılarını büyüklere öykünen işveli ve seksi buluyor, pek de yalan değil.

Peki ne oluyor, şimdilerde Kevin Spacey'in başına gelenlerin tam tersine felaket, bu iddiaları yüzünden Graham Greene'nin başına geliyor! Sıkı katolik olmasıyla bilinen Greene ve dergi dava ediyor. Shirley'in avukatları davayı kazanıp batırıyorlar dergiyi. Greene ayrıca para cezasına çarptırılıyor. Gerçekleri, hatta ihtimalleri yazmak bilhassa bu hassas konularda kolay değil, masumiyetin arkasındaki pislikleri açığa çıkartmaya kalkmak ise ürkütücü olabilir.

Moral üstünlük gücü olanlara

karşı gelmek, karşı düşünce zor iş. Ve zamanın o sıradaki ruhu belli ki çok farklı, şimdiki hassasiyetlerin tam aksi söz konusu.

Graham Greene, Nabokov'un Lolitası'nı övmüş bir adam; edebi değeri olan bir eseri ahlâkçı bağnazlığıyla harcayacak bir adam değil. Ama hakim kendisini Shirley'e karşı kaba, öfkeli olmaktan suçlu buluyor. Green yıllar sonra 1950'lerde Nabokov'un eseri Lolita'yı yılın en

Sıkı katolik olmasıyla bilinen Greene ve dergi dava ediliyor. Shirley'in avukatları davayı kazanıp batırıyorlar dergiyi. Greene ayrıca para cezasına çarptırılıyor.

önemli 3 kitabından biri seçerken, Greene, Nabokov'a yolladığı notta "Bir yayıncı olarak İngiltere'de bu kitabı yayınlamak hapse girme nedeni olabilir ama bundan daha güzel bir neden olabilir mi?" derken acaba yıllar önce başına gelenlere "Madem öyle, bende de böyle" tarzı bir tepki mi gösteriyordu bilemiyoruz.

Malûm; Lolita filminin ilk versiyonu senaryo dalında Oscar adayı

olur. Sue Lyon, Golden Globe ödülü alırken, filmin yıllar sonra ikinci çekiminin gösterime girmesi uzun bir süre sorun oldu. İlk filmdeki baş rol oyuncusu James Mason ise filmdeki rolüyle pek çok ödüle aday gösterilmiş.

Biz Shirley'e dönecek olursak büyüdükçe film piyasasındaki "A" listesinden çıktığını görüyoruz. Filmleri, TV çalışmaları küçük cimcime başarısını yakalayamıyor. Shirley büyüdükçe ilgi azalıyor. Ama ona iş mi yok, 1967'de Vietnam savaşını destekleyerek politikaya atılıyor ancak başarılı olamıyor. İki yıl sonra çocukluğunun filmlerine hayran olan Nixon onu Birleşmiş Milletler'e Temsilci atıyor. Daha sonra elçilikler, hatta Protokol Şefi bile oluyor.

Graham Greene ise 18 yaşında İngiltere Komünist Partisi'ne katılmış, ilk eşi Vivien'in inanç ve St. Mary Kilisesinde evlenme isteği üzerine katolik oluyor. 2 çocukları oluyor fakat sadakat 1946'ya kadar. Vaftiz babası olduğu katolik bir kızla ilişkiye giriyor, ancak eşinden katolik olduğu için boşanamadığından ölene kadar evli kalıyor. Böylece yaptığı bütün çapkınlıklarını evliyken yapmış oluyor. Yani zinanın âlâsı, hayatındaki bilinen fahişe sayısınının 47 olduğu söyleniyor. Bunlar bilinenler...

Sue Lyon

Green'in "Benim çocuklarım" dediği kitaplarında daima entrika, aşk, ihanet, ilişkiler ve seks var. Lakin kalibrası yüksek edebi eserler ve çoğu filmlere senaryo olmuş. Greene'nin bipolar bozukluğu olmasına rağmen MI6 hesabına Sierra Leone'de görev yapması, süpervizörünün daha sonra Sovyet casusu olduğu ortaya çıkan Kim Philby olması hayatındaki bir başka ilginç yan. Bütün bunlar Shirley Temple ve Graham Greene arasındaki çatışmanın başka politik anlamlar taşıyabileceğini gösteriyor.

Yine görüldüğünden ibaret olmayan bir itişme ile karşı karşıyayız! Philby'nın Sovyet casusu olduğu ortaya çıktıktan sonra yazdığı "Gizli Savaşım" adlı kitabının önsözünü yazan da Graham Greene.

Greene, Amerikan emperyalizmine karşı ve Cuba'da Castro'nun komünist rejiminin ateşli bir savunucusu. Shirley ile olan dava 1938 yılı Mart ayında başlamadan Greene Ocak ayında Meksika'ya gidiyor. Dava sonucundan kaçmak için gitti dedikoduları bu yüzden. Bir rivayet bu seyahatin sponsorunun Meksika hükümeti tarafından zulüm gören papazların durumunu araştırması için papa XI Pius tarafından karşılandığı. Haydaa... Bu da bir başka Vatikan boyutu!

Nitekim Green ateist politik ajandası olan Meksika hükümetinin papazlara uygulamalarını konu alan kitaplarını bu sırada yazıyor. (*Power and Glory*)

Yakın arkaşlarından yönetmen Alberto Cavalcanti Green'in davasının sonucu hapse girmemek için Meksika'ya gittiğini ve zamanını kitap yazarak değerlendirdiğini yıllar sonra anlatanlardan. Greene Temple'a karşı davayı kaybetmesi bir yana jüriye hakareten de ayrıca ceza alıyor. Meksika'da yazdığı kitap İngiliz Katolik Kardinali tarafından anti-katolik olma suçundan

lanetlenip yasaklanıyor!

Ancak iş bu kadar basit değil, bu sefer 1965 yılında Giovanni

Temple ve Greene arasındaki çatışma görüldüğünden çok daha derin bir mesele.

Montini Paul VI adıyla papa olunca kitabı derhal kilisenin "yasaklı kitaplar indeksi"nden çıkartıyor ve Greene'e verdikleri rahatsızlıktan dolayı kilise özür diliyor.

Temple ve Greene arasındaki çatışma görüldüğünden çok daha derin bir mesele. İçinde kilise, katolisizm, ahlâk tartışmaları, ekonomik kriz sırasında insanları oyalama, savaşlar, istihbarat barındırıyor.

İşin bir başka yanı da Greene'e karşı Shirley Temple'dan yana taraf olan ve Greene'nin yerin dibine soktuğu ve mahkemelik oldukları eleştirdiği filmin yönetmeni John

Ford'un 1947 de çekilen "The Fugitive" filminin de yönetmeni olması. Ne var bunda demeyelim. Film Greene'nin Meksika'ya kaçtığı dönem yazdığı "The Power and Glory" romanından uyarlama. Hani İngiliz Kardinalin yasakladığı kitap. İlişkiler çelişkilerle dolu ve çözülmüşü basit değil.

Bir zamanların çocuk yıldızı şüphesiz serveti ile ailesini kalkındırmış. Hele depresyon yıllarında, bankalar kapanır insanlar intihar eder, işsizlik kasıp kavururken minik bir kız çocuğunun adeta bir endüstriyi kurtaracak kadar dikkat çekmesi işin bir boyutu. Bütün bunların ortasında çağın çok önemli bir yazarıyla mahkemelik olmasının arkasında neler olabilir sorusu cevaplanması çok basit bir soru değil.

Greene gittiği otellerde romanlarını yazdığı odalara ismi verilen bir adam... Siyasi duruşu belli. Serveti Shirley ile mukayese kabul etmese de bir yazar olarak küçümsenmeyecek bir servet. Noel Coward onu "garip ve işkence gören zihni olan" bir adam olarak anlatıyor. Yani "ızdırıp çocuğu" demek istiyor.

Shirley Temple Roosevelt'dan Nixon, Ford'a ABD devletinin gözdesi olmuş, Clark Cable'dan daha çok hayran kitlesi hâlâ şaşkınlık yaratan, ailesini kalkındırmış ne görev verilirse yapmış bir çocuklukta geçmiş bir kadın.

Yıllar sonra Greene'i kendisi hakkında film eleştirisinde yazdıkları için affettiğini söylüyor. Bunun anlamı sanki Greene kabahatli,

Shirley affetmiş gibi görünse de bence kimin kimi affettiği veya sulha gidildiği Temple ve Greene ile sınırlı değil. Velhasıl mesele "derin". Masumiyetten eser olmayan Shirley Temple filmleri ve onu eleştiren ama kendisi hiç masum olmayan Greene gibi biraz iki yüzlü olan işler, ilişkiler.

Algı yönetimi, Batı devletlerinin film, iletişim alanlarında şimdi de sosyal medyada çok deneyimli olduğu bir alan. Dolayısıyla dünyaca ünlü küçük bir kızla bir yazarın mahkemelik olmaları çok basit bir hikaye değil, masum hiç değil. Kökleri eskilere dayanan bir çatışmanın sanki uzantısı.

Bu hikayede masum olan tek bir cümle buldum. O da Shirley Temple'in şu sözleri: "*Noel' de anemle alış veriş merkezine gittik. 6 yaşındaydım. O gün kapıdaki Noel Baba benden imzalı resmimi istedi. 6 yaşından beri Noel Baba'ya inanmam.*"

Batı'nın kendi iç hesaplaşmaları kabul edelim ki oldukça kalibresi yüksek düzeyde ve ülke çıkarı ön plânda. Bu çok ciddi batı örgütlenmeleri karşısında ve buna rağmen benim mavi gözlü Cumhuriyetim 90 yılı aştı... Yüzcüncü yılına dimdik girmesi nasip olsun.

Eh; Ayşecik, Sezercik, Ömercik'le mahkemelik olan bir yazarımız da yok! Bu iyi bir şey mi? İşte ondan emin değilim.

Saygıyla Efendim. •

necefugurlu@gmail.com

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

Hidrojen, geleceğin enerjisi olabilir mi?

Hidrojen, atomik sayısı “1” olan, tek proton ve tek elektrona sahip ve evrenin kütlesinin % 75’ini oluşturan; renksiz, kokusuz, tatsız ve zehirli olmayan bir kimyasal elementtir.

Doğada nadiren serbest halde bulunan hidrojen, diğer elementlerle bağlı biçimde bulunur. Örneğin, çoğumuzun bildiği gibi, oksijenle birlikte suyu (H_2O) oluşturur.¹

Hidrojen, bir başına yakıt ya da enerji kaynağı değil; elektrik

gibi, bir enerji taşıyıcısıdır. Yandığı zaman, havadaki oksijen ile reaksiyona girerek, ısı oluşturur. Oluşan ısı, enerji olarak kullanılır. Isı ile birlikte açığa çıkan ise sadece su ve çok az miktarda nitrojen oksittir. Sera gazı, kükürt oksit ya da ozon salımı yoktur. Buna karşın hidrojen,

ağırlıklı olarak fosil yakıt yakarak elde edildiği için, üretimi ciddi miktarda karbondioksit salımına neden olmaktadır. Bu olumsuzluğun giderilebilmesi için, hidrojen üretiminin yenilenebilir kaynaklardan, nükleerden ya da “Karbon Tutma ve Kullanma Teknolojileri” içeren fosil yakıtlı tesislerden elde edilmesi gerekmektedir.

Elektrik ile hidrojenin temel farkı, ikincisinin kimyasal bir enerji taşıyıcısı olmasıdır.

Elektrik ile hidrojenin temel farkı, ikincisinin kimyasal bir enerji taşıyıcısı olmasıdır. Daha yalın bir ifade ile hidrojen, elektrik gibi sadece elektronlara değil, aynı zamanda moleküllere sahiptir. Kimyasal enerji, dengeli biçimde (petrol, doğal gaz, kömür ve biyokütle gibi) depolanabilir ve taşınabilir olduğu için de bu alanlarda hidrojenin avantajı söz konusudur.² Hidrojen, yıllardan beri, güvenli ve yaygın biçimde; gıda sanayisinden, metal sanayisine, cam ve kimya sanayilerine kadar kullanılmaktadır. Yılda yaklaşık 70 milyon ton hidrojen üretilmektedir. Bunun %76’sı doğal

gazdan ve %23’ü kömürden elde edilmektedir. Dünyada tüketilen doğal gazın yaklaşık %6’sı (203 milyar metreküp) hidrojen üretimi için kullanılmaktadır. Sonuçta küresel hidrojen üretimi, yıllık 830 milyon ton CO2 salımına (İngiltere ve Endonezya’nın yıllık CO2 salımları kadar) neden olmaktadır. Dolayısıyla, hidrojenin yanması ile CO2 salımı olmadığı ne kadar doğru olsa da; üretimi sürecinde ağırlıklı olarak fosil yakıtlar kullanıldığı için, CO2 salımı açısından henüz pek “masum” değildir.

Hidrojen ve Verimlilik

Tüm enerji taşıyıcıların üretimleri, dönüştürülmeleri ve kullanımları süreçlerinde, ciddi verimlilik kayıpları oluşur. Elektriğin hidrojene dönüştürülmesinden sonra, taşınması ya da depolanması ve daha sonra da yakıt hücresinde yeniden elektriğe dönüştürülmesi süreçlerinde; sisteme ilk giren ve çıkan enerji miktarı arasında, %70’lik bir kayıp söz konusu olmaktadır. Bu “fark” da hidrojeni, kendisini üreten elektrikten ya da doğal gazdan daha “pahalı” yapmaktadır.³ Ancak CO2 ve diğer sera gazı salımları olmaması avantajı dikkate alındığında; hidrojen için verimlilik, son tahlilde ekonomik bir değerlendirme meselesidir. Hidrojen, bazı uygulamalarda, konvansiyonel sistemlere kıyasla, daha yüksek verimlilik sağlayabilmektedir. Örneğin, bir araçtaki hidrojen yakıt hücresinin verimi %60 iken, içten patlamalı

benzin motorunda verim %20, kömür santralinde %45'tir ve iletim hattında da ilave %10 kayıp söz konusudur.

Günümüzde Hidrojen Üretimi

Hidrojen, fosil yakıtlardan, biyokütleden, sudan ya da bunların bir arada kullanımından elde edilmektedir. Hidrojen üretimi için, dünya enerji talebinin %2'si kadar (275 milyon ton petrol eşdeğeri) enerji tüketilmektedir. Üretiminde en çok kullanılan kaynak doğal gazdır ve buhar metan düzelticisi (reformer) ile hidrojene dönüştürülen doğal gaz; amonyak üretiminde, metanol sanayisinde ve rafinerilerde kullanılır. Düzeltimde, 3 farklı yöntem kullanılır:

1) Buhar düzeltimi:⁴ Oksitleyici ve hidrojen kaynağı olarak su kullanılır. Hidrojen, doğal gazdan ayrıştırılır.

2) Kısmi oksitleme: Havadaki oksijen, oksitleyici olarak kullanılır. Hidrojen, ağır fuel oil veya kömürden elde edilir.

3) Oto-termal düzeltim: İlk iki yöntemin karışımı olarak tanımlanabilir. Her üç yöntemde de önce karbon monoksit ve hidrojenden oluşan sentez gazı; daha sonra da hidrojen ve CO₂ üretilir.

Diğer yöntemler arasında; gazlaştırma ve elektroliz (sudan hidrojen ve oksijenin ayrıştırılması) sayılabilir.

Hidrojenin kullanım alanları

Hidrojen, halen en yaygın kullanıldığı sanayi uygulamalarının dışında da gelecek için çok daha çeşitli alanlarda ve yaygın kullanım potansiyeli sunmaktadır. Özellikle ulaştırma, konutlar ve elektrik üretim sektörleri, bu alanların başlıcalarıdır. Ancak daha yaygın kullanım için, başta maliyet olmak üzere,

çeşitli teknik ve ekonomik sorunların aşılması gerekmektedir.

Yakıt hücreli elektrikli araçların rekabet edebilmesi, yakıt hücresi maliyetlerine ve elektrik dolum istasyonlarının inşaa ve işletme maliyetlerine bağlıdır. Binek araçları için öncelik, yakıt hücresi ve araçta hidrojen depolama maliyetlerinin düşürülebilmesi olarak öne çıkmaktadır. Bunlar gerçekleşebildiği takdirde, bataryalı elektrikli binek araçları, 400 -500 km mesafe için, potansiyel olarak cazip olacaklardır. Kamyonlarda öncelik ise hidrojen maliyetlerinin azaltılabilmesidir.

Deniz ve hava ulaşırmada, daha düşük karbon salımlı seçenekler kısıtlıdır ve bu nedenle de hidrojen bazlı yakıtlar, bu alanlarda daha yüksek rekabet olanağına sahiptirler. Amonyak ve hidrojen, deniz ulaşımında, çevre kirliliği hedefleri açısından potansiyel yakıtlar olmakla birlikte, üretim maliyetleri, petrol bazlı yakıtlara göre hâlâ yüksektir. Hava ulaşımında ise, hidrojen bazlı yakıtların rekabet potansiyeli biraz daha fazladır.

Konutlarda, yakın dönem en yüksek yüzdeli fırsat, mevcut gaz ağına hidrojen karışımı sağlanmasıdır. Bu sayede, 2030 yılına kadar 4

milyon tonluk bir hidrojen kullanımını ve buna bağlı salım azalması sağlanabilir. Çok sayıda ailenin yaşadığı binalarda, ticari konutlarda ve özellikle kalabalık kentlerde, bu amaçla hidrojen kullanım potansiyeli, doğal olarak daha fazla olacaktır.

Elektrik üretiminde, hidrojen ve hidrojen bazlı yakıtlar için daha fazla olanak söz konusudur. Kısa dönemde, kömür santrallerinde CO2 salımlarını azaltabilmek amacı ile kömürle birlikte amonyak da yakıt

(katkı) olarak eklenebilecektir. Hidrojen ve amonyak, gaz türbinlerinde ya da yakıt hücrelerinde, esnek yakıt seçenekleri olarak kullanılabilir. Düşük kapasite faktörlü santrallerde, kilogram maliyeti 2,5 dolardan düşük hidrojen, rekabet edebilir bir seçenek olarak öne çıkmaktadır.

Hidrojenin Geleceği

Japonya Hükümeti, Uluslararası Enerji Ajansı'ndan, Haziran 2019'da Japonya'da toplanan G-20 Zirvesi'nde sunulmak üzere, hidrojenin mevcut durumunu ve geleceğini değerlendirmek üzere bir rapor hazırlamasını istedi. Bir bölümünü, yazımızın yukarıdaki bölümlerinde paylaştığımız bu raporun, "Yönetici Özeti" ve "Basın Açıklaması" sınırları içinde, özlü bir değerlendirmesini aktarmanın, yararlı ve ufuk açıcı olacağını düşünüyorum.

Hidrojen, dünyada yaşanmakta olan çeşitli kritik enerji sorunlarının çözümüne katkıda bulunabilecek bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Rapora göre hidrojen, özellikle karbon salımlarının, elle tutulur biçimde azaltıldığı ulaştırma, kimyasal üretimi, demir-çelik sanayisi gibi sektörlerde karbonsızlaştırmanın sağlanabilmesi yönünde olanaklar sunmaktadır. Ayrıca, güneş fotovoltaik ve rüzgârdan elde edilen değişken elektrik üretimi için de depolama olanağı sayesinde, talebin karşılanmasında esneklik sağlayabilmektedir. Hava kirliliğini azaltması ve enerji güvenliğine yaptığı katkı ise hidrojenin bir diğer önemli potansiyel değeridir.

Rapor, hidrojenin daha temiz ve güvenli enerji geleceğimizin önemli bir parçası olabileceğini sağlayacak bir ivme kazanıldığını öne sürerken; bu "benzersiz şansın" yitirilmemesi için hükümetlere, şirketlere ve diğer ilgili paydaşlara, hidrojenle ilgili projeleri arttırmak ve hızlandırmak için 7 temel öneri sunmaktadır. Bu

Hidrojen, dünyada yaşanmakta olan çeşitli kritik enerji sorunlarının çözümüne katkıda bulunabilecek bir kaynak olarak öne çıkmaktadır.

7 temel önerinin sonucunda da; önümüzdeki on yılda, küresel ölçekte temiz hidrojen sanayisinin gelişebilmesi için de 4 temel alana odaklanılması gerektiğini öne sürmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın, hidrojen kullanımının yaygınlaşabilmesine yönelik olarak geliştirdiği yedi temel öneri ise şöyle özetlenebilir:

1. Uzun vadeli enerji stratejilerinde, hidrojen için bir

rol belirlemek: Ulusal, bölgesel hükümetler ve şehir devletlerin yanı sıra şirketler, bu konuda net ve uzun vadeli hedefler belirlemelidirler. Temel sektörler olarak; rafinaj, kimyasal üretimi, demir-çelik sanayisi, taşımacılık, binalar, elektrik üretimi ve depolama öne çıkmaktadır.

2. Temiz hidrojene yönelik ticari talebin artırılması: Temiz hidrojen teknolojileri halen uygulanmaktaysa da maliyetlerin düşsekliği, önemli bir sorun halindedir. Bu alana yatırımları cazip kılmak için, fosil kaynaklardan elde edilen hidrojen yerine, temiz hidrojen talebine yönelik sürdürülebilir piyasaların oluşmasını sağlayacak politikalar geliştirilmelidir.

3. İlk adımı atacak yatırımcıların risklerine yanıt verecek politikalar geliştirmek: Temiz hidrojen kullanımının yaygınlaşabilmesi için, öncü yatırımcıların karşılaşacağı risklerin tanımlanması ve bu risklerin uygun kredilerle, destek mekanizmaları ile teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

4. AR-GE'ye destek vererek, maliyetlerin azaltılması:

Özellikle yakıt hücreleri, hidrojen bazlı yakıtlar ve elektroliz aygıtları gibi yüksek maliyetli alanlarda AR-GE, maliyetlerin azaltılabilmesi için vazgeçilmez önem taşımaktadır. Kamu fonlarının, AR-GE desteği için kullanılması, önemli bir katkı sağlayacaktır.

5. Gereksiz bürokratik engellerin kaldırılması ve standartların uyumlu hale getirilmesi:

Düzenlemelerin karmaşık, yaygınlaşmayı kısıtlayıcı ve yeni hedefler için uygunsuz olduğu ortamlarda, yatırımcılar harekete geçirilemez. Ülkeler arasında bilgi paylaşımı, kullanılacak ekipman ve salım standartlarında uyum, temiz hidrojenin yaygınlaşabilmesi açısından diğer kilit gereksinimlerdir. Hidrojen üretimi ve tüketimi sürekli olarak izlenmeli, kaydı tutulmalı ve uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için düzenli olarak analiz edilmelidir.

7. Önümüzdeki on yılda, mevcut ivmeyi daha da arttırmak için, 4 temel fırsat alanına odaklanmak:

1) Sanayi faaliyetleri için kullanılan mevcut limanların kapasite ve altyapı olanaklarının, temiz hidrojen kullanımına da olanak verecek biçimde geliştirilip, artırılması;

Fosil yakıtlardan elde edilen hidrojeni kullanan rafinaj ve kimyasallar sektörleri, halen ağırlıklı olarak, deniz kıyılarındaki (limanlardaki) sanayi bölgelerinde yoğunlaşmış durumdadırlar. Bu tesislerin daha temiz hidrojen kullanımına dönüşümelerini teşvik etmek, toplam maliyetlerini de azaltacaktır. Yüksek miktarda hidrojen üretimi yapan bu tesisler, limanlara hizmet sağlayan gemilere ve kamyonlara yakıt sağlayabileceği gibi, yakındaki demir-çelik fabrikaları ve benzer tesislere de kaynak sağlayabilecektir.

2) Mevcut altyapının (doğal gaz boru hatları gibi) hidrojen için de

kullanımına olanak sağlanması;

Ülkelerin doğal gaz tüketimlerinin % 5'i kadarını temiz hidrojenle karşılamak, bir yandan hidrojen talebini artırırken, diğer yandan da maliyetlerde düşüş sağlayacaktır. Ancak doğal gaz boru hatlarında kısmen de olsa hidrojenin de taşınmasının bazı teknik ve güvenlik riskleri mevcuttur.

3) Hidrojen kullanımının, belli başlı karayollarında seyahat edecek binek arabalarında, kamyonlarda ve otobüslerde kullanımını yaygınlaştırmak;

Bu sayede yakıt hücreli araçların daha rekabetçi olması da sağlanmış olacaktır.

4) Hidrojen ticaretinin uluslararası taşıma yollarının oluşturulmasına başlamak.

Küresel Sıvılaştırılmış Doğal Gaz (LNG) piyasasının geçirdiği başarılı evrimden dersler çıkararak, hidrojen ticareti de bir an önce yol almaya başlarsa, bir süre sonra küresel enerji sistemi içinde anlamlı bir pay alması mümkün olacaktır.

Toparlarsak

Raporda, geçmişte hidrojen ile ilgili “başlangıçların” hatalı yapıldığı belirtildikten sonra, bundan sonra farklı olabileceğine vurgu yapıyor. Bu umudun temelinde ise son yıllarda güneş fotovoltaikte, rüzgârda, bataryalarda ve elektrikli araçlarda, küresel ölçekte elde edilen başarılar dile getiriliyor. Doğru politikalar ve teknolojilerdeki yaratıcı gelişmeler, bu umudun kaynakları olarak öne

çıkıyor.

Ülkemizde de hidrojen enerjisi konusunda bir dönem büyük umutlar dile getirilmişti.⁵ Enerji Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Teşkilatı Genel Müdürlüğü (UNIDO) arasında, 21 Ekim 2003 tarihinde imzalanan anlaşma neticesinde, Uluslararası Hidrojen Enerjisi Teknolojileri Merkezi (ICHET- International Center for Hydrogen Energy Technologies) İstanbul'da kurulmuştu. Bu merkezin direktörlüğüne ise Dünya Hidrojen Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Nejat Veziroğlu getirilmiş; ancak birkaç yıl sonra bu merkeze, gereken bütçe ayrılmadığı için merkez kapatılmış ve Prof. Veziroğlu da Türkiye'den ayrılmıştı.

Biz gene Uluslararası Enerji Ajansı raporunda dile getirilen olumlu örneklerden yola çıkarak, hidrojenin, önümüzdeki on yıllarda, daha temiz ve sürdürülebilir bir enerji geleceğine önemli katkı koyacak bir kaynak olacağı umuduna sarılalım. Üniversitelerimizde bu konuda eğitim verecek bölümleri, yetkin ve yeterli sayıda akademisyenlerle donatabilmek ön koşul ile çoğaltalım. AR-GE'ye devlet desteğini arttıralım. •

necdetpamirbd@gmail.com

1- What is the Hydrogen?; <http://www.chfca.ca/education-centre/what-is-hydrogen/>

2- The Future of Hydrogen - Seizing today's opportunities; Uluslararası Enerji Ajansı, Haziran 2019

3- The Future of Hydrogen - Seizing today's opportunities; Uluslararası Enerji Ajansı, Haziran 2019

4- Steam reforming

5- Hidrojen üssü oluyoruz; (Türkiye Gazetesi, 31.05, 2004)

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

- 1 İzolâtör** (Fr.)
a-Zarar kesme
b-Yıpranma payı
c-Yalıtkan
d-Aracılık
- 2 Metamorfoz** (Fr.)
a-Başkalaşma
b-Çıkış işlemi
c-Dolaşım
d-Dönemeç
- 3 Reeskont** (Fr.)
a-Bezeyici
b-Belirsizlik hâli
c-Kestirim
d-İkinci kırdırma
- 4 Travmatoloji** (Fr.)
a-Tanıtmalık
b-Soyutlamak
c-Toplu savunma
d-Vuruk bilimi
- 5 Büz** (Fr.)
a-Kalın su borusu
b-Kağıt para
basma
c-Yayılmacı
d-Zorla kabul
ettirme
- 6 İnsider** (İng.)
a-İncelemek
b-İç hissedar
c-Seslendirici
d-Uyuşturma
- 7 Stres** (İng.)
a-Şikayetçi
b-Eksi elektrot
c-Ruhsal gerilim
d-Varlığı
bilinmeyen
- 8 Gönye** (Rum.)
a-El aynası
b-Dik açı ölçeri
c-Yapay reçine
d-Kilit açar
- 9 Rantiye** (Fr.)
a-Güçlü heyecan
b-Yönelteç
c-Getirimci
d-Gözleme dayalı
- 10 Numara** (İta.)
a-Merkez
b-Rakam, sayı
c-Belgesel
d-Sıra dışı
- 11 Balast** (İng.)
a-Demir sülfat
b-Kokain
c-Süslü kadın
d-Toprak üzerine
döşenen taş kırıkları
- 12 Labirent** (Fr.)
a-Çok büyük
b-Dolambaç
c-Gözlem
d-Sonuç
- 13 Tümüülüs** (Lat.)
a-Kabala
b-Höyük
c-Hafif şarkı
d-Kabare oyunu
- 14 Lup** (Fr.)
a-Yükselteleri eşit
yerler
b-Büyüteç
c-Katı bir element
d-Kimyada ayrışma
- 15 Royalty** (İng.)
a-Üst denetçi
b-Telif hakkı
c-Uzun koşucu
d-Vasıflılık

Büyük Yapıtlarımız
Konur Ertop

Ahmet Cevdet Paşa'nın Mecelle'si

Gazeteler İstanbul Müftülüğü'nün arşivinden çıkan, üzerinde Ahmet Cevdet Paşa ve diğer komisyon üyelerinin imzaları bulunan "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye"-

nin orijinal haliyle yeniden yayımlandığını duyurdu. Müftünün açıklamaları şöyleydi:
"Mecelle'nin orijinali Müftülüğümüzün kütüphanesinde 16 defter şeklinde saklanıyordu. Böyle bir tarih hazinesinin kamuoyuyla paylaşılması, bunun İstanbul Müftülüğü'nde gizli, unutulmuş kalmaması bizi mutlu etti. Mecelle, topluma; hak, hukuk, tevzii konusunda ışık tutmuş çok değerli bir çalışma.

Ahmet Cevdet Paşa

İlmi eserlerin halkın, ulemanın, bilenlerin önüne konulması bu alanda çalışacak olan insanların işini de kolaylaştırıyor. Diyanet İşleri Başkanlığı, bu kitapları, ilahiyat fakülteleri kütüphanelerine ve fıkıh akademisyenlerine gönderecek."

Böylece "Mecelle" ile yazarı yeniden gündeme gelmiş oldu.

Ancak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayını, belirtildiği gibi, "gizli, unutulmuş" bir kaynağı ortaya çıkarmış olmuyordu. Konu üzerinde çalışan bir hukuk profesörü neredeyse 45 yıldır, söz konusu yazmayla ilgili olarak, "Milli Kütüphane veya Süleymaniye Kütüphanesi gibi daha güvenli yerlere nakledilmesi hakkında yaptığımız sözlü hatırlatmadan bir sonuç çıkmamıştır," "yazma eserleri korumayı hizmet ve meslek olarak yapan daha emin yerlere nakli âcizane temenni ve tavsiyemizdir," diye uyarılarda bulunuyordu!

Mecelle'nin ne olduğuna gelince:

Bu sözcük "özlü sözler yazılmış sayfa, böyle yazıların yer aldığı kitap, dergi" anlamındadır. İslâm hukukunun Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez kanunlaştırılmış olan bölümüdür. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye adıyla 1868 tarihinden başlayarak medenî kanun olarak uygulanmıştır.

Avrupa devletleri, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki özellikle Hristiyan kesimin hukukunun korunması için bir yasanın düzenlenmesini istiyordu. Cevdet

Paşa'nın önerisi İslâm hukukunun işlenmiş bir dalı olan Hanefî fıkıhının kanunlaştırılmasıydı. Bu görüş doğrultusunda, onun başkanlığında, "Mecelle Cemiyeti" adıyla bir bilim kurulu oluşturuldu.

Uzun çalışma yılları süresinde üyelerden değişenler oldu, Cevdet Paşa birkaç kez görevden alındı. Böyle bir uzaklaştırma sırasında onun katkısından yararlanmaksızın hazırlanmış bir kitabın tümüyle yürürlükten kaldırılması gereği doğdu. Sonuçta Cevdet Paşa'nın derin bilgisi, özenli denetlemeleri-

Mecelle; hukuk muhakemeleri usulü, borçlar hukuku, aynî haklar gibi konuları Osmanlı hukukunda ilk kez kapsıyordu. Kişi, aile ve miras hukuku konularına yer verilememişti.

le hazırlanan on altı kitap yürürlüğe kondu.

"Mecelle"; hukuk muhakemeleri usulü, borçlar hukuku, aynî haklar gibi konuları Osmanlı hukukunda ilk kez kapsıyordu. Kişi, aile ve miras hukuku konularına yer verile-

memiştir.

Cumhuriyet döneminde 1926 tarihine kadar yürürlükte kalan “Mecelle”nin yerini “Medeni Kanun” aldı.

Adliye Bakanı Mahmut Esat Bozkurt uygulanan değişiminin nedenini şöyle açıklayacaktı:

“Mecelle'nin temeli ve ana çizgileri dindir; oysa insanlık yaşamı, her gün, hatta her an köklü değişimlerle karşı karşıyadır. Bunun değişimleri, yürüyüşü, hiçbir zaman bir nokta çevresinde saptanamaz ve durdurulamaz. Yasaları dine dayalı devletler kısa bir zaman sonra yurdun ve ulusun isteklerini karşılamazlar. Çünkü dinler, değişmez kurallar kapsarlar. Yaşam yürür; gereksinimler hızla değişir; din yasaları, her ne olursa olsun ilerleyen yaşamın karşısında, biçimden ve ölü sözcüklerden ileri bir değer, bir anlam taşıyamazlar.”

“Mecelle”yi hazırlayan kurulun başkanı Ahmet Cevdet Paşa, bugün Bulgaristan’da bulunan Lofça kasabasında doğmuş, Tanzimat’ın ilan edildiği

Mahmut Esat Bozkurt

yıl İstanbul’a gelerek medreseye başlamıştır.

Gençliğinde kendisini öğrenime öylesine kaptırmış ki geceleri yatağına yatacağına kitap üzerinde uyuklayıp, uyanınca yine kitaba sarılırmış! Arkadaşlarının on yılda ulaşamadığı sonucu beş-altı yılda elde ettiğini anlatır.

İlerki yıllarda Eğitim Bakanı olarak görev yapacak olan Cevdet Paşa, öğretim dünyasındaki yozlaşmadan yakınacak, kendisinin ders gördüğü eski bilginlerin yerini yenilerde başkalarının alamadığını söyleyecekti.

Öğrenimi sırasında yalnızca din kaynaklı derslerle yetinmemiş, felsefe, mantık, matematik, geometri, cebir, logaritma, astronomi gibi alanlarla yakından ilgilenmiş, Arapçanın yanı sıra Farsça ve Fransızca da öğrenmişti.

Medresenin yetiştirdiği üstün nitelikte bir bilim adamı, sıra dışı bir devlet görevlisi olmuştur. Ülkesinin kültür dünyasına yine sıra dışı katkılarda bulunmuştur.

Mantıççı olduğu için anlatımın doğru, kesin, aydınlık olmasını gerekli görüyordu. Bu amaçla yanlışsız okuyup yazmayı öğretecek kitaplar yazdı.

Bunlardan “Kavaid-i Osmaniye” (Osmanlıca’nın Kuralları), bir dilbilgisi kitabıdır.

Ahmet Cevdet Paşa'nın Kavaid-i Osmaniye adlı kitabı

Yapıtıyla ilgili açıklamasında dilimizin aslının Türkçe olduğunu vurguluyor, ancak Arapça, Farsça ile karıştığından doğru olarak okuyup yazabilmek için öğrenilmesi gerekli kuralları derlediğini anlatıyordu.

Gençliğinde yazdığı şiirlerden bazılarını, bilgisi derinleşip beğenisi incelidikçe kimi kez değiştirdiğini, kimi kez büsbütün yok saydığını açıklamıştır.

Doğru ve güzel yazmayla ilgili bir edebi sanatlar kitabı olarak “Belagat-ı Osmaniye” kitabını yazmıştır.

Osmanlı şiirinin etki altında “Acem tarzına dökülmesi”ni eleştirmiştir. Türk şiirinin doğal vezninin “hece vezni” olduğunu kabul eder:

“Türk şairleri, nazımda Fars vezinlerini seçerek Türk dilini değiştirmişlerdir.”

Cevdet Paşa süslü, uyaklı eski düzyazı dilini de eleştirmiştir: *“Seçkinlere mahsus bir dil meydana gelerek yazmamız konusmamıza uymaz oldu. Anlatış açıklığı ise, insanlar arasında söylenen kelimelerle meramını anlatmak demek olduğundan, nazmumuz gibi nesrimiz dahi anlatış açıklığı bulunmayan ve söz şatafatlarından ibaret bir şekil aldı, epey zaman bu hâl üzere gitti.”*

Cevdet Paşa bu ortamda kendisinin de uyguladığı ve 12 ciltlik

“Cevdet Tarihi” ile öteki yapıtlarının dayandığı dil ve anlatım, Tanzimat döneminde Büyük Reşit Paşanın önyak olduğu sade Türkçe anlatım olmuştur.

“Mecelle”nin başlangıcında hukukun genel ilkelerini oluşturan ilk yüz madde genel kültür dünyamıza mâl olmuş, hukukçuların yanı sıra yazarların, politikacıların ifadelerinde bunlara yer verdiği görülmüştür. Bunların Arapça asılları hadislerden, Arapça İbnü Nüceym’in yapıtı, fetva kitapları gibi konuyla ilgili kaynaklardan alınmıştır. Cevdet Paşa bu maddeleri hukuk edebiyatına kazandırırken dil ve anlatım yönünden benzersiz bir ustalık göstermiştir.

Söz konusu

maddelerden birkaçı, hukukçuların açıklamalarıyla birlikte şöyledir:

–“Bir işten maksat ne ise hükmü ona göredir.”

Örneğin, bir devlet büyüğüne

Mecelle'nin başlangıcında hukukun genel ilkelerini oluşturan ilk yüz madde genel kültür dünyamıza mâl olmuştur

ibadet niyetiyle secde edilmesi küfür, bunun saygı amacıyla yapılmış olması sadece günah olarak görülmüştür.

-“Bir şeyin bulunduğu hâl üzere kalması asıldır.”

Yani, geçmişte sabit olduğu kesin olarak bilinen bir şeyin, aksine bir delil bulunmadıkça geçmişteki haline itibar edilir.

Örneğin, kayıp kişinin hayatı olduğu geçmişte kesin olarak bilinmekte iken, öldüğüne dair kesin bir delil bulunmadıkça hayatta olduğu kabul edilir. Dolayısıyla, bu durumdaki kişinin ölümüne dair kesin bilgi elde edilmedikçe, malları mirasçılara paylaştırılmaz.

-“Zarar kadim olmaz.”

Örneğin, yayaların geçişini engelleyecek şekilde yapılmış balkonlar, kamu sağlığını tehdit eden kanalizasyon ve çöplükler, ne kadar eski uygulamalar olursa olsun kaldırılır veya tamir edilip zararları giderilir.

-“Beraet-i zimmet (kişinin suçsuz ve borçsuz olması) asıldır.”

Örneğin, ödünç alan kişi, ödünç malı iade ettiğini iddia ederse, bu kural gereği onun sözüne itibar edilir.

-“Zarar izale olunur (giderilir).”

Örneğin paranın sürekli değer kaybettiği yerlerde, alınan borcun miktar olarak aynen ödenmesi, borç veren kişinin zararına yol açmakta-

dır. Bu zararın giderilmesi gerekmektedir; bunun için de, borçların geri ödenmesinde paranın miktarı değil, alım gücü esas alınmalıdır.

-“Mani zail olunca memnu avdet eder”

Engel ortadan kalkınca yasaklanmış olan durum, geri döner.

-“Zarar-ı âmîmi def’ için, zarar-ı hâs ihtiyar olunur.”

Geniş kapsamlı zararı gidermek için dar kapsamlı zarar tercih edilir. Örneğin, orman yangınlarında yangının daha fazla yayılmasını önlemek için, normal şartlarda yasak olan bir kısım ağaçların kesilmesi zorunlu olur.

-“Def-i mefâsid celb-i menâfi’den evlâdır.”

Kötü ve zararlı şeylerin giderilmesi, yararlı şeylerin elde edilmesinden daha önemlidir.

Örneğin, bir yerleşme alanında, oradakilerin huzur ve rahatını bozacak bir işyeri yapılamaz.

-“Alması memnu (yasaklanmış) olan şeyin, verilmesi dahi memnu olur.”

Örneğin, rüşvet, uyuşturucu maddeler bu kapsamdadır.

-“Kişi ikrarı ile muaheze olunur.”

Kişi açıkça söylediği, kabul ettiği sözden sorumlu tutulur.

-“Külfet (zorluk) nimete ve nimet külfete göredir.” •

konurertopbd@gmail.com

■ Bir tek kişiye yapılan bir haksızlık, bütün topluma yapılan bir tehdittir.

Montesquieu

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-“Spekülatif” kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?
a-Kurgusal b-Küresel
c-Kurtuluş d-Kurulum

2-Sanat eserlerinden seçilmiş parçaları bir araya getiren kitaplara genel olarak ne ad verilir?
a-Ansiklopedi
b-Antoloji
c-Belgesel
d-Seri

3-Aşağıdakilerden hangisi bir müzik çeşididir?
a-Falyanko b-Alyoşa
c-Çıgan d-Fıgan

4-Aşağıdaki iklimlerden hangisi Türkiye’de görülmez?
a-Karasal İklim
b-Step İklim
c-Akdeniz İklimi
d-Tundra İklimi

5-Bir dalda teknik olarak büyük hüner sahibi haline gelmiş ses veya saz sanatçıları için hangisi kullanılır?
a-Yorumcu b-Sanatkar
c-Zanaatkar d-Virtüöz

6-Üstü kapalı, dar ve uzun geçit anlamındaki sözcük hangisidir?
a-Dehliz b-Falez
c-Koyak d-Düden

7-Yedigöller Milli Parkı hangi ilimizin sınırları içindedir?
a-Bolu
b-Kocaeli
c-Zonguldak
d-Karabük

8-Camdan imal edilmiş eşya satılan yere ne ad verilir?
a-Mefruşatçı
b-Mensucatçı
c-Manifaturacı
d-Züccaciyeci

9-Vietnam hangi kıtadadır?
a-Afrika
b-Güney Amerika
c-Asya
d-Kuzey Amerika

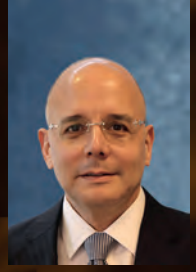
10-Aşağıdakilerden hangi spor dalında top file üzerinden rakip sahaya atılmalıdır?
a-Basketbol b-Hentbol
c-Beyzbol d-Voleybol

11-Eski dilde “dergi” anlamına gelen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?
a-Ahval b-Mecmua
c-Takvim d-Havadis

12-Toprakta bitkilerin yetişmesine engel olan fazla suların akıtılmasına ne ad verilir?
a-Drajük
b-Dreja
c-Drenaj
d-Drafür

Yanıtlar:
151.
sayfada

Bende Kalanlar
Demir Ayaç

Halide Edib Adıvar ve Kabak Çekirdekçi

Doğu ve Batı
kültürlerinin
sentezini
başarıyla
yapan
yazarımız.

Halide Edib Adıvar

Kurtuluş Savaşı'nın Türk edebiyatına etkisi denince akla ilk gelen adlardan birisi de hiç kuşkusuz Halide

Edib Adıvar'dır. Kurtuluş Savaşı'nın ilk romanı Halide Edib'in "Ateşten Gömlek"idir. Yayıtı filme alınmış ve İngilizce, Arapça, Fransızca, Almanca, Rusça, İsveççe'ye çevrilmiştir.

Halide Edib, İstanbul'un işgalinden sonra iki çocuğunu İstanbul'da bırakmak pahasına

Anadolu'ya geçmiş ve onbaşı, çavuş, başçavuş rütbeleriyle Kurtuluş Savaşı'na bizzat katılmıştır.

İşte, “Ateşten Gömlek” bu deneyimin sonucudur ve mutlaka okunmalıdır.

Yazarın Kurtuluş edebiyatı ile ilgili yönünü konunun uzmanı değerli edebiyatçımız Prof. Dr. İnci Enginün bizlere şu biçimde öğretmektedir:

“Biz Halide Edib’in yazılarında belirli bir zaman içinde yaşanmış olayları ve onları yaşayanları, sadece milli değil, fakat beşeri ve evrensel boyutlarıyla tanırız. Halide Edib’in Sakarya Savaşı’nda başkomutan, kumandan, subaylar ve neferleri, millet ile birlikte gösteren muhteşem tasvirleri vardır ki, bugün de onları okurken heyecanlanmamak, bize bu vatani bırakmak için savaşanları saygı ile anmamak imkânsızdır. Edebiyatımızın en güzel parçalarından ‘Duatepe’ ve ‘Kırmızıtepe’ adlı röportaj hikayelerinde unutulmayacak tablolar yer alır.”

30 Ağustos zaferinden sonra, İzmir artık ufukta efsaneleşen, simgeleşen bir idealdir. Bizim için İzmir artık bir kentin adı değil, bir ülkü, bir inançtır. Ordu yayından çıkmış bir ok gibi İzmir’e koşmaktadır. İzmir’e koşanlar arasında Halide Edib de vardır.

“(…) Dağlar gibi şehit mezarlarını geçiyoruz. (...) İşte bu siper

taşlarında henüz ıslak duran kızıl kanlar arasında, bir tümsek üzerinde bir şehit mezarına çarptım. (...) Üstüne fişek kutusunun tahtasından bir kitabe konulmuş ve üzerinde ‘Genceli şehit Hüseyin Avni Efendi’ yazılı. Diz çöktüm. İçimdeki kasırgayı bu isimsiz güzel için gözyaşlarım ile okudum:

Büyük fikirler için ölen ve azap çeken insan kalplerinin Allah’a en yakın olduklarına iman ettim. Genç

ve aziz şehit! Kardeş bir memleketten gelmiş, sen de bizimle omuz omuza dövüşmüşsün! Yine iman mücadelesinin yüce bir dağının en yüksek noktasında, İzmir kapılarında ebediyen uyuyorsun! Burada, senin şehit mezarını Allah’ın kandilleri mavi gökten aydınlatacak ve yanındaki adsız silah arkadaşlarıyla türbeleriniz bu aziz yurdu

koruyan ilahi hatıralar gibi kalacak. Fakat, gün gelir de bazen gökler karanlık, mezarın genç kalbinin hasret çektiği sevgili hatıralarla buraları yadırgar, eziklik duyarsa işte o zaman kurtuluşu uğruna kanını akıttığın bu diyarda senin için hatırasında bir ana köşesi saklayan bir Türk kadını olduğunu hatırla! Ve mezarında beşiğinde yattığın günler kadar rahat uyu!..”

Halide Edib’i yalnızca Kurtuluş Savaşı romancısı olarak sınırlandırmak, yukarıdaki alıntılarda din un-

30 Ağustos zaferinden sonra,

İzmir artık ufukta efsaneleşen, simgeleşen bir idealdir. Bizim için İzmir artık bir kentin adı değil, bir ülkü, bir inançtır.

surunun ağır basmasından dolayı bu yönünü genelleştirmek, kendisine ve yeni kuşaklara yapılacak büyük bir haksızlık olur. İçinde yetiştiği ve eğitimi aldığı İslam dünyası dolayısı ile, yazarımız İslam dininin üstün değerlerini her zaman ön planda tutmuş ve her yapıtında sade bir biçimde yaşatmıştır. O Halide Edib'tir ki, "Vurun Kahpeye"de Çanakkale şehitlerimiz için inanılmaz güzellikte bir mevlüt okutabilirken, Hacı Fethah gibi dini iyi anlamamış, yobazların elinde, din unsurunun nerelere gidebileceğini en güzel biçimde yakalamıştır.

Halide Edib'in titizlikle üzerinde durulması gereken özelliklerinden birisi, belki de en önemlisi; Doğu ile Batı kültürlerinin sentezini yapmada göstermiş olduğu olağanüstü başarıdır. Bu başarıda yetişmiş olduğu ortam ve aile yapısı dolayısıyla oluşan köklü bir Doğu kültürünün yanısıra, almış olduğu eğitim, lisan bilgisi ve kurmuş olduğu dostluklar ile Batı'ya sağlıklı açılabilen pencerenin rolü çok büyüktür. Doğu ile Batı gerek toplum ve kültür gerek ise bireysel davranışlar olarak tüm yapıtlarında işlenmiş, ön planda olmadığı kurgularda destekleyici tema olarak verilmiştir. Batılılaşmaya gönülden inanmış bir insan olarak her alanda bu savı savunmuştur. Ancak, bu kuvvetli inancı, onu hiçbir zaman kendi öz değerlerimizden koparmamış, tam aksine sanatı, müziği, dili ve dini ile kendi değerlerimizin tamamına sahip çıkmıştır.

Halide Edib bir sentez, bir viz-

yon ve toplumun paradokslarına ışık tutabilecek bir kaynaktır ve Kurtuluş Savaşı yapıtları ile sınırlandırılmamalıdır.

Bana "Tek bir yapıtını söyle" dersanız, bir seçim yapmak olası olmamasına karşın, ufak birer öykü olan "Kabak Çekirdekçi", "Bayrağımızın Altında" ve "Hayalimdeki Çocuklar"ın mutlaka okunmasını isterim.

***

Kabak Çekirdekçi

Fazlıpaşa yokuşunda akşam olurken, tatlı bir meyille denize uzanan kırmızı damların üzeri kararır, koyulaşan denizin ta kenarındaki küçük minare, gölgeler içinden garip bir tarzda uzanır, uzak görünen ufukların renkli bulutları, siyah siyah gölgeleriyle şehrin üzerine doğru dağılır gelirdi.

Fazlıpaşa akşamla siner, çekilirken garip, ince bir ses hâkim bir hüzün perdesiyle bu sessizliği yırtar gibi çınlatırdı:

"Kaaabaaak çekirdeği, taaaze taaaze yenir..."

Karanlık, sessiz evlerden çocuklar önce sönük, sonra telâşlı, birbiri arkasından haykırırlardı:

"Kabak çekirdekçi, kabak çekirdekçi!"

Bu dakikalar odamda, arkam pencereye dönük, eski koltuğa gömülür oturdum. Gözlerimi kapar, dışarıdaki akşamı tekrarlayan içimi seyredirdim. Esmer renklere, sessizlik arkasındaki hayatıyla

aşamın ruhunu o kadar iyi ve ezberden biliyordum. Bu ses de bir akşam sesiydi. Yalnız garip bir cins eksikliği vardı. Bu bir erkek mi, kadın mı, çocuk mu? Sesin bu kadar yalvarmaya benzer, hüzne benzer bir perdesi olmasa belki ihtiyar bir çingene karısı diyecektim. Fakat o kadar zembereği olmayan ve özel yüksek perdesi olan bir sestti.

*Bilirdim ki
Fazlıpaşa
yokuşundan
kadınlar ve
çocuklar;
hep bu sesin
arkasından
koşuyorlar...*

Bu ses, bu sessiz sokakta her zaman bir hayat uyandırır. Seslenen, gülüşen çocuklarla aralık kapılardan lâkırdıya karışan kadınlar işitirdim. Bilirdim ki Fazlıpaşa yokuşundan kadınlar ve çocuklar, hep bu sesin

arkasından koşuyorlar; belki eğleniyorlar belki merhametsiz oluyorlar, fakat her halde bu ses sahibini seviyorlar. Kimdir? Merakım, uzun müddet beni yerimden kaldırmayacak kadar tembel kaldı.

Günler, belki aylar geçti. İçimdeki akşam manzaraları ve hayatı, bu sese bir parça olarak katıldı. Bir gün aynı yokuşta yaşayan küçük yeğenim bana dedi ki:

“Eski gazeteleri bana verir misiniz, teyze?”

Yeğenimi tuhaf bir merakla süzdüm. Kitaplarıyla pek dost olmayan bu vahşî ruhlu küçük kızın eski

gazete merakı bana bir muamma gibi göründü.

“Ne yapacaksın, kızım?”

Karşıda uzun minderde, o da akşam gölgelerinin içinde bir kedi gibi toplanmış oturuyordu. Simsiyah gözlerinin ateşinden, sorumdan hoşlanma-

dığını anladım.

“İsmail Hakkı Bey’e vereceğim.”

Kendisi için bir şey ister görünmekten ürken kibirli, başıboş bir ruhu vardı ve onun için hemen cevap vermişti.

“İsmail Hakkı Bey kim?”

“Kabak çekirdekçi!”

Hemen, “O adam mı?” diyecektim, fakat yeğenimin gözündeki merak ve meydan okuyan öfkeli

bekleyiş karşısında sustum. Demek, o sesin bir vücudu vardı ve küçük yeğenimin hayatında önemli bir rolü olan bir insandı.

“O, senin ahbabın mı?”

Başını gururla salladı. Anladım ki bu bir şahsiyet, ahablığı küçük yeğenimin ruhuna gurur veren bir sima. Fazlıpaşa yokuşu çocuklar dünyasındaki ünlü kişilerden biri. Onu ürkütmeden karanlıkta tatlı tatlı konuşmak yolunu hazırlıyordum.

“Gazeteleri ne yapacak? Kabak çekirdeği mi saracak?”

Yanaklarından alev çıkararak başladı. Siyah gözleri eğlenip eğlenmediğimi anlamak için yüzüme batıp çıkıyordu. Ben, yüzümde tabîî bir tebessüm gölgesi bile bulundurmayacak kadar ciddî olmuştum.

“Gazeteleri okumak için ister. O vaktiyle kâtipmiş, kadro harici olmuş, burada evi varmış, satmış, Karagümrük’e taşınmış. Kimse-den bir şey istemez, ama gazeteye dayanamıyor. Hele okula giden küçük bir kızı var; o olmasa kendi gazetesini de alır, bu kadar uzaklara da kabak çekirdeği satmaya gelmez. Hep sıkıntıyı onu okula göndermek için çekiyor.”

Boğazında bir yumru ile durdu:

“Bir gün ona vermek için gündeliklerimden biriktirdim, sakladım.”

“Aldı mı?”

Yüzüme bir tuhaf baktı. Galiba gözlerinde yaş vardı.

“Kızım bu parayı niçin veriyorsun, kabak çekirdeği parasını verdin” dedi. Sonra parayı avucuma tekrar koydu. ‘Sakin bir daha bir

şey almadan kimseye para verme, vermek de almak da çok ayıptır.’ dedi.”

Yeğenim çok üzgündü.

“Darıldı diye o kadar korktum ki. Ama ertesi akşam yine bizim kapının önünde durdu, benimle konuştu. Eski gazeteler varsa okuyacağını söyledi. Kapının önünde gazın^(*) altında gazeteyi okuyup gidiyor. Şimdi beni çok seviyor ve akşam kızını anlatıyor. Bu yıl okulda nakış...”

Artık yeğenimi dinlemiyordum, içimde garip bir didiklenme olmuştu. O garip ses sahibini görmek istiyordum.

Soğuk bir sonbahar ve sonraları boralı bir kış başladı. Akşamaları gölgeler, karanlıklar, denizin uğultusu, Fazlıpaşa yokuşundan boğuk bir çığlıkla geçen büyük rüzgârlar saltanatı başlamıştı. Karanlık çökünce heyecanla kabak çekirdekçiyi bekliyordum. Onun hayatını o kadar biliyordum ki, gündelik adamlar arasında cesaret ve yüceliğin bir kahramanı olan bu sade insanın yüzünü görmek bana mutlaka lâzımdı. Fakat bir gün, iki gün, hatta haftalar geçiyor, kabak çekirdekçi geçmiyordu. Küçük yeğenim de pek meraklıydı. İkimizin ortak bir heyecan ve ilgimiz vardı. Akşam Fazlıpaşa yokuşunun üzerinden geçerken okul dönüşü bazan gelir, yine gölgeler içinde küçük bir kedi gibi büzülür, kabak çekirdekçiyi beklerti.

Bir akşam kesici, dondurucu bir

karayel fırtınası arasında zavallı bir sivrisinek inceliğiyle kabak çekirdekçinin sesini duydum. Müsteşar Bey'in evinin önündeki parlak ışıktaki bir an görebildim.

Önce belki altı olmayan kocaman düğmesiz iki potin içinde yürümeye çabalayan değnek gibi iki çıplak ayak görüldü; sonra etrafında parça parça pantolonu sarkmış iki bacak hareket etti. Çöp gibi boynun içinde kaybolduğu eski geniş bir redingot kalıntısı elektrik içinde belirdi, rüzgârla dağılan uzun, vahşî bir kır sakal ortasında zavallı, ince, mavi, hasta bir yüz, rengini kaybetmiş, bozulmuş bir fes altında öne doğru eğilerek arkasında götürdüğü ağız bağlı kabak çekirdeği çuvalını çek-

meye çalıştı.

Sesini ve kendini sürükledi geçti. Bir projektör içinde bir insan görmüş gibiydim. Dimağımda iki acı uç battı kaldı. Saat sekizdi ve kıştı. Kabak çekirdeği satarak Fazlıpaşa'dan Karagümrük'e gidecekti.

Ertesi gün kar başladı. O günlerde bir akşam, yeğenim soğuktan kızarmış gözleri ve burnuyla geldi. Ürkmesin diye lâmbayı yakmadım. "İsmail Bey geldi."

Uzun bir sessizlik, sonra yine: "Dün akşam bizim kapının önünde gazın altında oturdu, kendi kendine yine uzun uzun sayıkladı."

"Ne dedi?" dedim.

"'Bir liram olsa, kabak çekirdeği alsam, üç yüz kuruş kazanır mıyım, kazanamaz mıyım?' diyordu. Galiba hasta. Tuhaf tuhaf konuşuyor. Karların üstüne çökü çöküveriyor."

"Acaba üç yüz kuruşu ne yapacak?"

"Okula kızını takunya ile almıyorlarmış. Hoca, 'Ayakkabı almazsan gelme' demiş."

"Ya!"

"Bir de şimdi, yavaşça kulağımıza, kabak çekirdeğine para yerine ekmecek vermemizi istiyor."

Yüzümü yeğenimden saklamak ihtiyacında idim. Yüzümü cama yapıştırdım. Müsteşar Bey'in borada titreyen parlak elektriğine baktım. Belki yeğenim de yüzüne bakmadığıma minnettardı. •

demiraytacbd@gmail.com

(*) *Eskiden İstanbul sokakları havağazı lambasıyla ışıklandırılırdı.*

Dünya'da Gelir ve Servet Dağılımında Neler Oluyor?^(*)

Gelir ve servet dağılımı, yüzlerce yıldır ekonominin en çok tartışılan konularından birisidir.

Piyasa ekonomisinde hangi ürünlerin nasıl üretildiğine nasıl karar verildiği incelenir. Bir ekonomide üretim sürecinden doğan hareketlerin dağılımına ve elde edilen ürünlerin kimleri daha çok memnun ettiği de sorgulanır. Bu sorun, bir toplumda gelir ve servet dağılımının analizini içeren “gelir dağılımı kuramı” ile ilgilidir.

Cevabı aranan soru kolay anlatılmıyalla şudur:

Neden bir ülkede bazı insanlar bir yılda milyonlar harcarken, diğer bir grup en az ücretle iş arar?

Neden İstanbul'da Boğazda veya Los Angeles'te Walk of Fame veya Paris'te Şanzelize (*Champs-Elysées*) caddelerinde bir taşınmazın

İÇERDEN ELEŞTİRİLER ve DICKENS

İlk önce “klasik iktisat” onu savunanlar tarafından eleştirilmeye başladı. Tarihçiler, sanayi devrimi ile belli yerlere akan nüfusun şehirleri nasıl çok kirletip bozduğunu anlattı.

Charles Dickens, 19. Yüzyıl

başlarında makale ve romanlarında işçilerin kötü çalışma koşullarını, kapitalist toplum düzeninin çelişki ve sorunlarını anlatıyordu. ⁽¹⁾

Haftalık çalışma süresi 84 saat, yemek molası bile verilmeyerek çalıştırılan 6 aşındaki çocuklar.

Çalışırken 2 parmağını kaybetse bile daha 8 parmağı var diye çalıştırılmaya devam ettirilen

kadınlar. (*Samouelsson- Nordhaus*)

Robert Owen da adaletsizliği gidermek için sahibi olduğu arazide örnek bir uygulama alanı gerçekleştirmeye çalıştı.

Kırsal kesimden fabrikalara akın sonrası endüstride üretim artışı ile ekonomik büyüme sağlanmıştı ama ücretli çalışanlar perişan olmuştu.

BAŞKA SİSTEM

Karl Marx'ın Friedrich Engels ile birlikte 1848'de genişleterek yayınladıkları Komünist Manifesto'da endüstriyel gelişme ile birlikte yeni

Sanayi Devrimi sonrası toplum, kapitalistler ve işçiler olmak üzere sınıfsal ayrıma uğradı.

kirasının metre karesi binlerce dolar iken, bazı yerlerde arazinin bir dönümü birkaç dolara satılmak istenir?

Bir soru daha:

Bir yılda milyarlarca dolar kâr eden Amazon ve benzeri şirketlere giden bu milyarların kaynağı nedir?

ORTAK SORUN

Sanayi Devrimi ile başlayan teknolojik ve sosyal gelişmeler sonrası toplum, kapitalistler ve işçiler olmak üzere sınıfsal ayrıma uğradı. Bu sonuçlar erken dönemde kapitalizmin birçok eleştirisine yol açtı.

işçi sınıfının nüfus ve servetlerdeki artış hızından daha hızlı bir yoksulluk batağına sürüldüğünü yazdılar. Kapitalist sisteme karşı kolektivist (sosyalist) bir sistem önerdiler.

FARKLI DÜZEY

Kuşkusuz günümüz dünyası eski feodal devirlerin veya hiçbir düzene alınmamış “bırakınız yapsınlar-bırakınız geçsinler” (laissez-fair) döneminden çok farklıdır. Samuelson, ABD ekonomisine bakarak şöyle diyordu:

“Günümüzde ortalama bir işçinin geliri ile alabileceği çok çeşitli mallar, eski dönemlerdeki bir lordun gözlerini kamaştıracak kadar çoktur.” (1992)

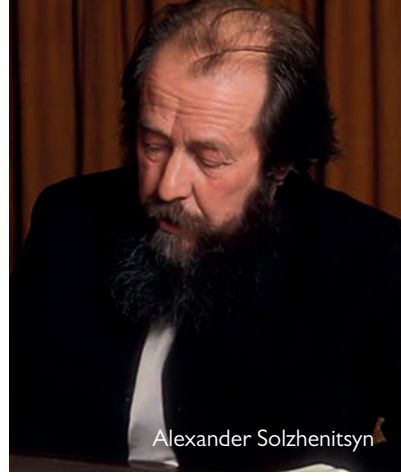
Gerçekten zaman içinde, eleştiriler göz önüne alınarak ekonomik gelişme ile ücretler artmış, çalışma süreleri kısalmıştı. Ama gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlik sürüyordu.

21. YÜZYIL DÜNYASI

20. yüzyılın bitişini simgeleyen en önemli olay Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve dağılmasıdır. Kapitalizme tepki olarak doğan Sosyalist Sovyet deneyimi ile özel mülkiyet ve özel teşebbüse karşı çıkarak kurulan sistem başarılı olamamıştır.

Nobel edebiyat ödüllü Gulag Takımadaları'nın ünlü Rus yazarı Alexander Solzhenitsyn, o çöküşü şöyle anlatır:

“Bugün yalan yanlış istatistiklerin arkasına gizlenmiş bile olsalar, ıztıraplarımızı bilmeyen var mı?

Alexander Solzhenitsyn

Marxçı Leninci ütopyanın peşinden sürüldüğümüz yetmiş yıl boyunca, kâh bile bile ortadan kaldırdığımız, kâh kabaca ve hatta intihara gidercesine sürdürülmüş bir ‘büyük ulusal savaş’ içinde boğduğumuz halkımızın üçte biridir.” (1990)

Daha sonra Moskova’da verdiği bir konferansta ise şunları söylemişti:

Kapitalizme tepki olarak doğan **Sosyalist Sovyet deneyimi ile özel mülkiyet ve özel teşebbüse karşı çıkarak kurulan sistem başarılı olamamıştır.**

“20. yüzyılın sonunda bir dizi olay patladı. Ülkemdeki insanların pek çoğu bunu zaten bekliyordu ama Batı'ya sürpriz oldu. Komünizm kendi yapısında var olan geçersizlikler sebebi ile ve içinde birikmiş çürümüşlüklerin ağırlığı yüzünden çöktü. İnanılmaz bir hızla ve yaklaşık bir düzine ülkede birden çöktü.”

İdeolojik ön yargıdan uzak bir yaklaşımla denilebilir ki **Sovyet Birliği'nin çöküşü, kapitalizmin bir zaferi olmadığı gibi Fukuyama'nın önceleri sandığı gibi tarihin sonu da değildir.**

Sovyet döneminde yaşadığı hapis ve sürgün cezalarından sonra ömrünün 20 yılını ABD'de geçirmiş ve 1994 yılında Rusya'ya dönen yazar yukarıdaki sözlerinin ardından aynı konferansında batıyı aklamadığını da belirtmek gereği duyarak şöyle diyordu:

“Aynı zamanda yılların eziyetinden ortaya yeni çirkin ülserler çıkmıştır. Örneğin verimsiz, vahşi, iğrenç davranışlarla dolu kapitalizmin bugünkü yükselişi, ulusal servetin batıda eşi görülmemiş biçimde yağmalanışı... Bu da hazırlıksız ve korunmasız kalan halkın, geçmişteki 'yoksullukta eşitlik' koşullarına bile nostalji duymasına yol açmıştır.”

(Solzhenitsyn, New Perspectives Quarterly, 1996)

İdeolojik ön yargıdan uzak bir yaklaşımla denilebilir ki Sovyet Birliği'nin çöküşü, kapitalizmin bir zaferi olmadığı gibi Fukuyama'nın önceleri sandığı gibi tarihin sonu da değildir.

Gelir ve servet dağılımı, günümüzde de dünya ekonomisinin önemli sorunlarından biri olarak tartışılmaya devam ediyor.

Çünkü 21. yüzyılda hız kazanan otomasyon, özgürlük ve eşitlik açısından yeni sorunları ve denge arayışlarını gündeme getiriyor. Ekonomik büyü-

me, bilişsel büyüme ile yeni buluş ve yaratıcılığa olanak veren özgürlüğü gerektiriyor. Bu durum, gelir ve servet dağılımında adaletsizliği önleme hedefiyle çelişkili yeni, daha büyük eşitsizliklere yol açıyor. (*)

ogutyazmanbd@gmail.com

(1) Charles DICKENS (1812-1870) . İngiltere'de bir memur ailenin çocuğu olarak doğan yazar, babasının borçlarını ödeyemediği için hapse girmesi üzerine okulunu bırakmış ve 11 yaşında bir boyacı fabrikasında çalışmaya başlamıştı.(1822)

(*) Dünyada gelir ve servet dağılımının 21. Yüzyıldaki değişimine, yazarın incelemesinin sayısal sonuçlarına gelecek sayımızda yer verilecektir.

*“ Bir çılgık bir çığ
meydana getirir ”*

Alexander Solzhenitsyn

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

PAYLAŞIM EKONOMİSİ

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, günümüzün en büyük sosyolojik sorunlarından birisi. Kapitalizmin mabedi Amerika Birleşik Devletleri özelinde bakarsak, nüfusun %1'i milli gelirin %25'i ve tüm servetin %40'ını kontrol ediyor. »

“Dünyamızda, her alanda hissedilen hızlı dönüşüm genel olarak insanların refahına, ekonomiye ve gelir adaletsizliğine nasıl yansıyor?”

Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ise durum daha da vahim. Büyük bir bilişim devriminin içinde olan dünyamızda, her alanda hissedilen hızlı bir dönüşüm söz konusu. Acaba bu devrim genel olarak insanların refahına, ekonomiye ve gelir adaletsizliğine nasıl yansıyor? Daha doğrusu bizi bu konuda nasıl bir gelecek bekliyor?

Günümüz kapitalist ekonomik modelinde tek amaç kârlılık olduğu için, çalışanların hakları, artan teknoloji kullanılarak sürekli gasp ediliyor. Otomasyon ve yapay zekâ gibi alanlarda yaşanan gelişmeler birçok eski mesleğin ortadan kalkmasına ve işten çıkarmalara yol açıyor. Yazılım ve yapay zekâ uygulamaları gelişen sensör ve kameralar sayesinde gerçek dünyadan da veri toplayıp işlemeye, her şeyi bilgiye dönüştürüp ölçülebilir hale getirmeye başladı.

2008 küresel krizinin ana sebebi, yüksek hacimli işlem yapan algoritmalar tarafından, kimsenin anlayamayacağı şekilde hazırlanmış, Amerikan ev kredi borçlarını yatırım aracı haline getiren bir sistemin çökmesiydi. Bankalar daha çok yatırım imkânı yaratıp daha fazla komisyon alabilmek için, kredi notuna bakmadan önelerine gelene uzun vadeli ev kredisi verdiler. Bu algoritmaları insanlar, tek hedefin daha çok kâr etme olduğu bir sisteme uygun şekilde tasarladılar. Hedef müreffeh toplum yerine kâr artırmayı öncelik sayan şirketler

olunca da iyi-kötü tüm ev kredileri birleştirilerek uyduruk yatırım araçları haline getirildi; bu bir balona dönüştü ve bu balon sonunda patladı. Bu patlama beraberinde çok büyük sorunlar getirdi. Milyonlarca insan evini, tüm birikimlerini, işlerini yani işin özünde hayat standartlarını kaybetti.

Konuya Amerikan kökenli kapitalizm çerçevesinden bakıp, bu sistemin insan refahını koruyup kollamak için yola çıkıp, nasıl aleyhine işler hale geldiğini anımsamak istersek, karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:

İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda, kapitalizm için en büyük varoluşsal tehdit yüksek işsizlik olarak görüldü. Bu yüzden en büyük hedef iş sayısını artırıp herkesi iş sahibi yapmak oldu. Fakat bu beraberinde yüksek enflasyon getirdi. Yüksek enflasyon borçlular için iyi fakat sermayedarlar için kötüydü çünkü ellerindeki değer azalıyordu. Bu yüzden 1970'lerden itibaren hedef işsizliği ortadan kaldırmak yerine enflasyonu düşük tutmak oldu. Bu ise 1980'lerde yüksek faiz ve

yüksek işsizliğe yol açtı. Enflasyonu düşürebilmek için aynı zamanda, işçi haklarını koruyan sendikalaşma da zorlaştırıldı. 2012'ye gelindiğinde Amerikan iş gücünün sadece %12'si sendikalara bağlıken bu rakam 1950'lerde %30'du.

Bir yandan da 1970'lerde Milton Friedman “bir işletmenin esas sosyal sorumluluğu kârlılığını arttırmaktır” ana fikirli bir yazı kaleme aldı. Bu her ne kadar iyi niyetli bir görüş olup, özünde şirketlerin elde

için tek kıble, hisselerin değeri oldu.

Bundan sonra da piyasalar sadece sermayeyi kollamaya başladı ve adım adım 2008 krizine giden yolda Amerikan orta sınıfını soyup soğana çevirdi. Büyük finans devlerinin, açgözlü yöneticilerinin yönlendirdiği algoritmaların ürettiği, anlaşılması neredeyse imkânsız yatırım araçları buna zemin hazırladı. Hissedarlar ve yöneticiler, çalışanlardan ve müşterilerden daha fazla önemsendiği zaman da bunun yıkıcı

YÖNETİCİLERİN VE HİSSEDARLARIN UNUTTUĞU ANA KONU İSE ÇALIŞANLARINI KAZIKLAYIP, ONLARI GELİRSİZ BIRAKTIKLARI ZAMAN GÜNÜN SONUNDA KENDİ MÜŞTERİLERİNİ KAYBETMELERİYDİ.

ettiği yüksek kârları hissedarlarına dağıttığı zaman, bu gelirin toplumun faydası için kullanılacağını hayal etse de, uygulama hiç de beklendiği gibi olmadı. Daha sonra yönetici kademesinin daha çok para kazanmasının, bunu da sağlamak için yöneticilere şirket hissesi dağıtılmasının iyi bir fikir olduğu ortaya atıldı. Bu beraberinde, yöneticilerin tek hedefinin hisselerin değerini artırması ekolünü getirdi. Hisselerin değeri artınca hem yöneticiler hem de hissedarlar memnun oluyordu. Bunun için ise en kolay yol maliyet düşürmek, bunun da en kolay yolu toplu işten çıkarmalardı. Şirketler

etkisi bütün toplumu ve ekonomiyi çökertti. Yöneticilerin ve hissedarların unuttuğu ana konu ise çalışanlarını kazıklayıp, onları gelirsiz bıraktıkları zaman günün sonunda kendi müşterilerini kaybetmeleriydi.

Günümüzde ise farklı bir kültür doğuyor. “Hissedar kapitalizmi” olarak tabir edilen korku filmi yerine, “refah ekonomisi” olarak tabir edilen bu kültürde; bir şirketin geleceği ve başarısı, öncelikle, çalışanlarının refahına bağlı. Hatta “çalışan” bile anlam olarak hızlı bir şekilde değişiyor. Artık çalışanlar bağımsız yüklenici konumundalar. Uber gibi şehir taşımacılığının gele-

ceği sayılan bir şirkette, araç sahibi istediği zaman aralığında, istediği kadar çalışıyor. Maaş almak yerine gelirinin bir kısmını şirkete komisyon olarak ödüyor. Fiyatlar arz-talep dengesine göre belirleniyor.

AirBnB ise ev sahiplerine, evlerinin istediği kadar bir bölümünü veya tümünü, kendi istedikleri şartlarda kiraya verme imkânı sunuyor. YouTube izlenen videoların reklam gelirlerinin %55'ini videoyu yükleyenlere veriyor. 37.000

AliBaba, bünyesindeki 9 milyon satıcı için 256 milyar dolarlık değer yarattı.

Gelişen teknoloji ve uygulamalar sayesinde insanoglunun eline hiç geçmemiş ekonomik bir fırsat geçmek üzere. Buna "paylaşım ekonomisi" de diyebiliriz. Çağımızda internet sayesinde paylaşım

her şey ve eğer bunu kebab fotoğraflarından ziyade refahı da paylaşabilmek için kullanabilirsek ne âlâ. Daha önce imkânımız olmadığı şekilde

300.000 ÜZERİNDE KULLANICI KENDİSİNE YOU TUBE ÜZERİNDEN KENDİSİNE EK GELİR SAĞLAMISŞ DURUMDA

kişi sadece bu gelir ile geçinirken, 300.000 üzerinde kullanıcı ise kendisine YouTube üzerinden ek gelir yaratmış halde. Google 2016 yılında tek başına Amerikan ekonomik faaliyetine 165 milyar dolarlık katkı sağladı. 2015 yılında AirBnB kullanılarak New York şehrinde kalanların yerel ekonomiye 1.15 milyar dolar katkısı oldu. Bu rakam aynı yıl Hollanda'da 800 milyon Euro. Küresel sanayi siteleri veya alışveriş merkezlerine benzeyen, Etsy veya AliBaba gibi perakende satış platformları ise KOBİ'lere tüm dünyaya açılma imkânı sağlıyor. 2016'da

şeffaflığı, denetlemeyi ve güveni ölçüp, veri haline getirme şansına sahibiz. Bu sayede yaratılan artı değerın adil dağılımını sağlayabiliriz. Artık tüm insanlar standart bir yaşama, sağlık hizmetine ve beslenme imkânına sahip olabilir. Yine Amerika özelinde bakarsak teknoloji alanında maddi olarak başarılı olmuş iş insanlarının çoğunluğu servetlerinin yüzde doksanını hayatta iken bağışlama sözü verdiler.

"Z kuşağı" olarak adlandırığımız yeni nesil bu bilişim ve paylaşım çağına doğdukları için bizden çok daha farklı düşünüyor-

lar. Hayallerinin ne olduğunu hayal etmemiz bile zor. Mülk veya araç sahibi olmak yerine bunları paylaşmayı tercih ediyorlar. Hayatlarını maddi çıkar yerine yeni deneyimler etrafında şekillendirmeyi tercih ediyorlar. Yaratıcı mesleklere daha yatkınlar. Daha az benmerkezci ve daha çok işbirlikçiler.

Belki de bu gelecek nesiller, şimdilerde ortaya atılan ve tartışılan bir “evrensel standart gelir” belirleyip uygulamaya koyacaklar. Dünya üzerinde yoksulluğu, açlığı ortadan kaldırıp, yaratılan artı değerlerin bankalarda istiflenmesi yerine,

paylaşıp müreffeh bir insanlık ütopyası kurulması yolunda gerçek ve sağlam adımlar

atacaklar. Belki de gezegenimiz birkaç on yıl sonra din, ırk, cinsiyet, fikir, görüş ayrılıklarını önemsemeyen, akıl ve bilim ışığında, hayat sevgisi dolu, iyiliksever ve alçakgönüllü insanların dünyası olur. Kim bilir? Becerebilmeleri ümidiyle... •

omerdedeoglubd@gmail.com

“Z kuşağı” olarak adlandırdığımız yeni nesil bizden çok farklı düşünüyor; mülk veya araç sahibi olmak yerine bunları paylaşmayı tercih ediyorlar. ”

PAYLAŞTIĞIN SENİNDİR, BİRİKTİRDİĞİN DEĞİL.

Çoğu insan başarıyı almak olarak düşünür. Oysa başarı, vermektir. / **Henry Ford**

Mesut olmak istiyorsak başkalarına da saadet vermeye mecburuz, zira saadeti verirken biz de alırız. / **W. T. Moore**

İyi bir şeyle karşılaştığın zaman, yapman gereken ilk şey bulabildiğin insanla onu paylaşmaktır; bu şekilde iyilik öyle bir yayılır ki nereye gittiğini bilemezsiniz. / **Forrest Carter**

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Büyük Mavi

Şimdilerde çocukların dünyasında bilyelerin yeri ne kadar bilmiyorum; ama bir zamanlar çocukluk günlerinin vazgeçilmezlerindendi camdan yapılmış kimi yörelerde “misket”, kimi yörelerde “meşe” denilen bilyeler...

İzmir’de “meşe” denirdi camdan yapılmış alıcalı renklerle bezeli bilyelere. Küçüklerin tanesi beş kuruşa, üç misli büyük olanları da bir paket Birinci sigarası fiyatına, 15 kuruşa satılırdı bakkallarda. Diringa denilen kilden yapılan soluk renkli bilyelerin tanesi de 1 kuruştı. Geride kalan çocukluk günlerinin renkli düşleriydi minik torbalarda saklanan, gözümüz gibi sakınılan o rengârenk bilyeler.

Şimdilerde büyük-küçük tüm insanların değerini bilmediği, bilemedikleri için de gözleri gibi sakınmayıp; üzerinde yuvarlanıp gittikleri bir bilye, “Büyük Mavi Bilye” söz konusu yaşamımızda. Büyük Mavi Bilye /Big Blue Marble, Public Broadcasting Service’in yapımını 1974 yılında çocuklar için gerçekleştirdiği, yayını 1983 yılına kadar süren bir belgesel televizyon dizisinin adı. »

Bilye

Gezegemizin
sakinlerinin çok
büyük bir kısmı,
bir insan ömrü
kadar kısa bir süre
sonra gezegemimizin
yaşamayacak bir
yer olacağını ne
yazık ki henüz
farkında değil.

PBS de ABD'deki bir televizyon kanalı. Her ne kadar devletten mali destek alsa da bağımsız; tarafsız haber yayınları ve kaliteli belgeselleriyle ünlü.

Uzaydan bakıldığında büyük mavi bir bilye gibi görünen dünyamızın uzayda yüzen bir gemiye benzetildiği, çocukları çevre konusunda bilinçlendirmeyi ve doğa sevgisini aşılamayı amaçlayan bir belgeseldi Büyük Mavi Bilye belgeseli. Dünyamızın bir gemiye benzetilmesinin nedeni de çocuklara, gemilerinin kirlenmesine asla göz yummayan gemiciler gibi davranmalarını; uzayda yol alan ve Büyük Mavi Bilye'ye benzeyen gezegenimizi aynı özenle temiz tutup korumamız gerektiğini anlatmaktı. Fakat dünyamız o yıllardan bu yana daha da

önemli sonuçlara yol açan bilimdeki hızlı gelişimin sonucu olan Sanayi Devrimi, insan yaşamına olumlu katkıların yanı sıra kimi olumsuz sonuçları da beraberinde getirdi. Avrupada 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime olan etkisi sonucunda buhar gücüyle çalışan makinelerle gelişen endüstrinin giderek artan kömür ve peşi sıra petrol kullanımı ile başladı dünyamızın kirlenmesi. Doğanın fiziksel, kimyasal ve biyolojik bileşenleri arasındaki etkileşimi inceleyen ve sonuçlarını değerlendiren Çevre Bilimi'nin ortaya koyduğu veriler bunu söylüyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilim ve teknoloji alanında sağlanan ilerlemelerin neden olduğu çevre sorunları gözle görülür, elle tutulurcasına insan-

ların yaşamını etkilemeye başlayınca da ancak 1960'lı yıllarda oluşmaya başladı çevre bilinci. Fakat yeterince kavranamadı. Çünkü gezegenimizin bir insan ömrü kadar kısa bir süre sonra tahmin edilemeyecek kadar olumsuz değişimler sonucunda yaşanamayacak bir yer olacağının ne yazık ki gezegenimizin sakinlerinin çok büyük bir kısmı henüz farkında değil. Bu yüzden küresel ısınma almış başını

Dünyamız, 18. ve 19. yüzyıllarda başlayan Sanayi Devrimi ile artan kömür ve peşi sıra petrol kullanımı ile kirlenmeye başladı.

kirli ve kirlenmeye devam ediyor.

Toplumsal ve ekonomik alanda

gidiyor. Nedeni de sera gazı etkisi. Çevre Bilimi böyle diyor.

Sera gazı atmosferde kızıl ötesi ışınları soğuran, emen karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit gibi gazların bileşimlerinden oluşan bir gaz bileşimi. Bu bileşime sera gazı ya da sera gazları denmesinin nedeni de atmosferdeki ısıyı, oluşturduğu örtü ile tüm

canlılar için yaşanabilir ölçüde tutup hapsedmesi. Bilim insanları, sera gazı örtüsünün var olmaması halinde gezegenimizin ısısının -18 derece olacağını söylemekte. Alışılmadık iklim değişikliklerin bir nedeni sera gazı bileşenlerinden karbondioksitin oranının aşırı fosil yakıt kullanımından kaynaklanan önlenemeyen artış. Bir diğer nedeni de ormansızlaşma: Amazon Yağmur Ormanları ile Arjantin'deki Büyük Chaco ve Yungas ormanları başta olmak üzere gezegenimizde her saat bir futbol sahası büyüklüğünde orman alanının yok ediliyor olması. Ormanların yanı sıra canlı türlerinin – hayvan, böcek ve bitkilerin- yok oluşu da ekolojik dengenin bozulmasını olumsuz yönde tetikleyen bir diğer etken. Ormanların katledilmesi ülkemizde de kasten çıkarılan yangınlar ve açılan maden ocakları

Ülkemizdeki ormanların katliamının en güncel örneklerinden biri de Kaz Dağları'ndaki altın arama sevdasıyla süren ağaç katliamı.

ile çevre bilincinden yoksun kamuoyunun gözleri önünde yıllardır sürüp gidiyor. En güncel örnek de Kaz Dağları'ndaki altın arama sevdasıyla süren ağaç katliamı.

Yurdumuzun dört bir yanında şuursuzca sürdürülen maden arama çalışmaları, ardı ardına ve gelişi güzel açılan taş ocakları, yer altı sularının bilinçsiz kullanılması, akarsularımızın, göllerimizin önlenemeyen kirletilişi, güneş enerjisinden yararlanmak varken akarsularımız üzerinde kurulan hidroelektrik santralleri de hem ülkemiz hem de gezegenimizin geleceği açısından önemsenmesi gereken sorunların başında geliyor. 1996 yılında Bergama'da altın çıkarmak için binlerce ağacın kesilmesi üzerine ön saflarda köylü kadınların yer aldığı ilk karşı duruş başarı ile sonuç-

Üzerinde çöp adaları oluşan okyanuslara her yıl 8 milyon ton plastik atık atılıyor.

landı. Kaz Dağları'nda yine altın uğruna gerçekleştirilen kıyım karşı binlerce kişinin katılımı ile sürdürülen direniş böylesi girişimlere karşı ülkemizde giderek öne çıkan çevre bilincinin bir göstergesi.

Çevreyle ilgili karşı karşıya olduğumuz bir büyük tehlike de %70'i sularla kaplı gezegenimizde iklimi düzenleyen okyanusların da kirlilik nedeniyle ölüyor olması. Kirliliğe yol açan şeylerin başında da plastik atıklar geliyor. Üzerinde çöp adaları oluşan okyanuslara her yıl 8 milyon ton plastik atık atılıyor. Bu da önlem alınmazsa dünyadaki oksijenin %70'ini üreten; aynı zamanda sera gazının işlevine olumlu katkısı olan okyanusların canlıların yaşamına olan katkısına da günün birinde veda edeceğimiz anlamına gelmekte...

İklim değişikliği ile uluslararası mücadele konusunda ilk adım 1988 yılında benimsenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile atıldı. İnsan kaynaklı küresel ısınmanın iklim üzerindeki etkilerine karşı uluslararası dayanışma ve işbirliğini öngören bu sözleşme, 1992 yılında Rio de Janeiro'da

düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açıldı ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girdi. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle ortak mücadeleyi sağlamaya yönelik sınırlamalar içeren ve uluslararası hukuk açısından bağlayıcı tek belge olan Kyoto protokolü de 1997 yılında 178 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen konferansta kabul edilerek 2005 yılında yürürlüğe girdi. Girdi, ama küresel ısınmaya yönelik önlemler inatla göz ardı edildiği için sorunlar hâlâ devam ediyor ve Büyük Mavi Bilye'miz üzerinde yaşayan tüm canlılar, küresel ısınmadan kaynaklanan iklim değişikliklerinin yol açtığı felaketler yüzünden canlarından, yurtlarından oluyor.

Küresel ısınmanın neden olduğu sorunlara karşı duyarlılık yarım yüzyıl öncesi ile kıyaslandığında elbette çok daha artmış durumda. Bunda da Büyük Mavi Bilye ve benzeri yapımları izleyerek büyüyen çocukların payı oldukça büyük.

Daha güzel ve sürdürülebilir bir yaşam için küresel ısınmaya çevre kirliliğine karşı hep birlikte el ele... •

tekinozertembd@gmail.com

Sporun Dünyası

Metin Gören

Arjantin'in dünya çapında ünlü futbol antrenörü Cesera Menotti, “Yeteneğin varsa şöhrete ulaşabilirsin. Ancak onu korumak istediğinde zorlanırsın.” demişti,

1994 Dünya Kupası'ndan sonra. Ünlü antrenör bir dolu gerekçeler göstermiş, “Çok çalışmak, kapasitenin en üst seviyesini yakalamak gibi gayretlerin getireceklerine hazır olmalısın” şeklinde açıklamalar yapmıştı.

Dünyanın en büyük boksörlerinden biri olan Mu-

ammed Ali'nin (*Cassius Clay*) haftada dört gün beş saat aralıksız antrenman yaptığını ve bunun en azından üç saat gibi uzun zamanını yumruk

Şöhrete Ulaşmak

idmanı (kum torbası, ayna ve gölge) şeklinde uyguladığını kuşkusuz yakınlarının ötesinde bilen yoktu. Kondüsyon kapasiteli çalışmanın iki saatlik bölümünde ise Ali'nin, kent yetkililerinden izin alarak balta ile ağaç kesme çalışması yaptığı, kestiği ağaçların yerine yüzlerce fidan diktirdiği Amerika'nın tirajı yüksek gazetelerinde sütun sütun yer almıştı.

A İmanların yetmişli yıllardaki futbol başarıları, dünyayı korkutan bir hale geldiğinde bir metre, yetmiş iki santimetre boyundaki ünlü golcülerini Gerd Müller harikalar yaratıyordu. Bir dönem

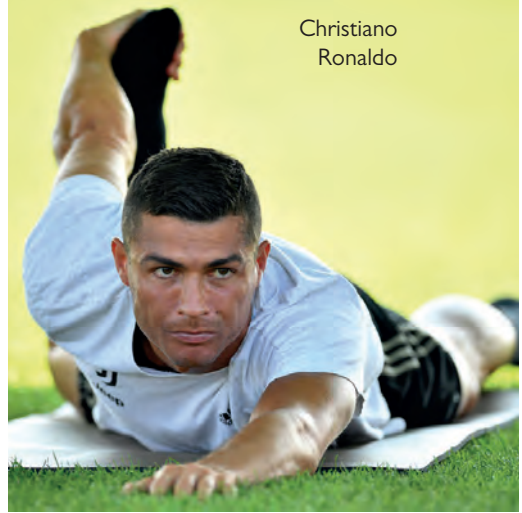
Gerd Müller

Galatasaray'ı çalıştıran Jupp Derwall'ın İsviçre'de yayınladığı, "Futbolun Öteki Yüzü" adlı kitabının bir bölümünde yer verdiği Müller'in başarısının sırrı şuydu:

"Müller tatile gitmişti. Sanırım Kanarya Adala-

rı'na. Gerd her sabah antrenman salonuna gidiyor, kürek çekme aletinin başına geçiyor ve tam üç yüz kez, tüm adale gruplarını etkileyecek işlemi gerçekleştiriyordu."

Bu kuşkusuz Müller'in sırrı değildi. Bu; ünlü golcünün şöhrete ulaştıktan sonra yapılması gerekli olanı yaptığı zirvede kalabilme eylemiydi.

Christiano Ronaldo

Ronaldo'nun bir Portekiz adasından zıplayarak Sporting Lizbon takımının alt yapısına tırmanması

şöhret isteyen bir sporcunun özverili gayretiydi. Cristiano Ronaldo'nun Manchester United takımına transferi, koca İngiltere adasını özlemek değil, şöhret basamaklarını çıkabilmek içindi. İngiltere'nin en köklü takımlarından Manchester United'ın sembolü ünlü

Jupp Derwall

Bobby Charlton

oyuncu Bobby Charlton, Portekizli oyuncu için şunları söylüyordu:

“Benim yıllardan beri bir ayağım ku-

lüptedir. Sık sık giderim. Ve her gidişimde Ronaldo’yu, ya sahada şut atarken, ya salonda çalışırken, ya da kondisyon aletlerinin özelliklerinden yararlanırken görürüm.”

Ronaldo, o zamanların meşhur sağlık toplarını bir hamal gibi saatlerce sırtında taşıyarak ve güç kazanımı yaparak şöhretinin zirve noktasında durmayı başardı.

Dünyanın yakın zamana dek geçilemeyen ünlü atleti Usain Bolt, Jamaika'nın yoksul semtlerinden birinde beş kardeşle birlikte geçim derdindeyken, üstün yeteneğinin ayırıcında olan antrenörü Jimmy Jr Oswaldo'ya sanırım çok şey borçludur. *“Bu adamı durdurmak çok zor, geçmek ise mümkün değil”* diyen Amerika Atletizm Sporları

Kaliforniya Genel Kooordinatörü Jack Santana'nın böyle bir açıklama yapmasının tek nedeni vardı. Bolt keşfedildikten sonra hiç durmadı çalıştı. Uyumlu ve yemek yemenin dışında onu atletizm sahalарının ve salonlarının dışında başka bir yerde görebilmek mümkün değildi. Usain Bolt bir daha gerilere dönmeyi aklından hiç geçirmedi. Çalıştı, çalıştı ve başardı. Tıpkı Muhammed

Usain Bolt

Ali, Gerd Müller ve Ronaldo gibi... Şöhrete ulaşmanın ve zirvede kalabilmenin başka bir yolu yoktu. •

metingorenbd@gmail.com

“Egzersizler sırasında tekrarları asla saymam. Sadece acı başladıktan sonrakileri sayarım. Çünkü tek işe yarayacak olanlar o acıtanlardır.”

Muhammed Ali

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Üç ay süren yaz tatilini sahillerde, uçsuz bucaksız kumsallarda ve yazlıklarda geçirenler için eylül ayı şehre dönüşü temsil eder.

ŞEHRE DÖNÜŞ

...şehre dönüşü temsil eden sonbahar son yıllarda benim için bir tür hayata dönüş olmaya başladı.

Bu iki kelime biraz hüznü de barındırır. Artık tatil bitmiş, işe ve okula dönme zamanı gelmiştir. Yaz günlerini masmavi denizlerde, kır evlerinde ya da onca özledikleri köylerinde geçiren öğrenciler, tatil bitip de şehre döndüklerinde üç ay boyunca tamamen unuttukları dersler ve okul gerçeğiyle yüzleşirler. Çocukluk döneminde okulu hiç sevmediğim için onların ruh halini anlamakta zorluk çekmiyorum. Yazın bitmesiyle macera günleri, eğlenceli geceler, geç saatlere kadar uyuma ayrıcalığı ve ne yazık ki yaz aşkları da biter. Yaşanan her şey geride kalır ve şehre dönüş başlar. Bu bir anlamda yoğun iş ve okul hayatının sorumluluklarına da geri dönüştür.

Duygusal insanlar için şehre dönüş, rengârenk bir dönemi geride bırakıp gri bir mevsime girmek olarak kabul edilir. Haksız da değillerdir, okulların açılması ve kalabalıkların yazlıklardan dönmesiyle artan trafik yoğunluğu buna bağlı olarak ortaya çıkan çevre kirliliği keşke hep yazda kalsaydı isteği uyandırır insanda. Buna bir de yeniden yüzleşmek zorunda kaldıkları okul ve iş stresini de eklerseniz iç dünyalarındaki hüznü anlayabiliriz. Yaz sonlarında bu yürek burukluğunu yaşamayan yok gibidir. Bana gelince: Sonbahar doğumlu olduğum için boğucu

yaz sıcaklarından kurtulup insanı rahatsız etmeyen hafif rüzgarların sarı yaprakları sağa sola sürüklediği ekim ve kasım aylarını sevmekten hiç vazgeçemedim. Son yıllardaki küresel ısınma nedeniyle işkenceye dönen yaz aylarının geride kaldığı sonbahar günlerini kendim için bir kurtarıcı gibi görüyorum.

Samimi söylemek gerekirse, başkaları için tatilin bitmesi ve şehre dönüşü temsil eden sonbahar son yıllarda benim için bir tür hayata dönüş olmaya başladı. Havaların serinlemesi sayesinde

aşırı sıcaklar yüzünden yaz boyunca ertelediğim pek çok sosyal etkililiği sonbaharda yeniden yaşama geçirebiliyorum. Bunların başında, güzel İstanbul'un tarihini temsil eden bölgeleri sokak sokak gezmek gelir. Ekim ayının ortalarında, terleme, sıcaktan ve nemden bunalma sorunu

olmadan benim için bir masal kenti olan İstanbul'un tarihi yarımada-sında yürüyüşler yapmak, Galata Köprüsü kafelerinde kahve molası vermek, Haliç vapurlarına binip Fener, Balat, Ayvansaray ve Eyüp'ü ziyaret etmek, bölgenin yüzyıllara direnen ahşap evlerle süslü sokaklarında dolaşmak sonbahar eğlencele-rimin başında gelir.

Doğma büyüme İstanbulluyum. Bu sayede kendimi bildim bileli kalabalık bir metropolde yaşamının ayrıcalıklarını çocuk yaşta öğrendim. Trafik ve insanların omuz omuza dolaştığı caddeler beni sıkıkmak yerine mutlu eder. Kentlerin yaz mevsimi boyunca kaybettikleri enerjilerini sonbaharda geri kazandıklarına inanırım. Bu güzel mevsimi sevmeyen hatta sonbahar aylarında depresyona giren insanlara da böyle düşünmelerini öneririm. Şehre dönüş aslında yeniden canlanma ve iyi bir dinlenmenin ardından yeni bir dönemin kapısının açılışıdır. Kaldı ki, eylülde şehre dönüşün başlaması, yaz aylarında tatil yapma fırsatı bulamayanlar için de bir kurtuluştur. Kent dışında oldukları için uzun süre boyunca göremedikleri dostları eylülde geri döner ve bu sayede yalnız geçirdikleri yaz aylarının sıklığından kurtulurlar. Çocukluk dönemimde, Ege sahillerindeki yazlıklarına gitmeleri nedeniyle aylarca ayrı kaldığım arkadaşlarımın sonbaharda geri dönmelerini hep dört gözle beklemiş, bu nedenle eylülü bir kavuşma ayı olarak görmüşümdür.

Kent hayatını, caddelerde koşuşturan kalabalıkları, sinemalara, tiyatro-lara ve diğer kültürel etkinliklere gitmek için sokaklara çıkmayı hep sevdim. Bu nedenle kavurucu sıcaklardan korktuğum için evde kapalı kaldığım yaz günlerinden sonra yeniden kendimi dışarı atabildiğim sonbaharı bir anlamda özgürlüğün geri dönüşü olarak da kabul ederim. Şehirlerin yeniden kalabalıklaşması, sokaklardaki ve alışveriş merkezlerindeki

curcuna da ayrı bir keyif verir bana. Sizlerin de bildiği gibi, yaz sonunda şehre dönüşle birlikte okul telaşı başlar. Günler yeni ders dönemi için giyim, kuşam, defter, kitap ve kırtasiye alışverişinin tatlı telaşıyla geçmeye başlar. Bir önceki dönemin öğrencileri yılın sekiz ayını aynı sıralarda geçirecekleri arkadaşlarına yeniden kavuşmanın heyecanını yaşar. Samimi söylemem gerekirse, öğrencilik dönemimde dersleri pek sevmediğim halde sonbaharda okul alışverişine gitmek bana çok eğlenceli gelirdi. O zamanlar şimdiki gibi büyük alışveriş merkezleri ya da her şeyi bir arada bulabileceğimiz kapsamlı kırtasiye mağazaları

...yaz günlerinden sonra yeniden kendimi dışarı atabildiğim sonbaharı bir anlamda özgürlüğün geri dönüşü olarak da kabul ederim.

yoktu. Rahmetli annem okulların açılmasına az bir zaman kala kardeşimle beni Eminönü, Mahmutpaşa ve Tahtakale civarında alışverişe götürürdü. Okul önlüklerimizi, çantalarımızı ve ayakkabılarımızı Sümerbank'tan, defter ve kırtasiye malzemelerimizi ise Tahtakale'den alırdı. Tezgahlardaki rengarenk kırtasiye malzemeleri bugün bile gözümün önündedir. Anneciğim günün şerefine kardeşimle bana Mısır Çarşısı'ndaki Pandeli Lokantası'nda yemek ısmarlardı.

O günlerim çok geride kaldığı halde her sonbahar gelişinde okul alışverişini telaşına düşen öğrencilerin heyecanı beni çok etkiler. Bizim

Başta Tahtakale olmak üzere tüm bölge mağazalarını hatta işporta tezgahlarını dolaşırım...

zamanımızda her şey çok sınırlıydı. Sınıfımızda tükenmez kalem sahibi olan arkadaşlarımız parmakla gösterilecek kadar azdı. Maddi olanakları daha iyi olan bazı arkadaşlarımızın elinde kokulu silgiler, renkli kalem türeşler, yeşil, kırmızı ve mavi renklerde yazan tükenmez kalemler gördüğümüzde ister istemez kıskanırdık. O duygu içime öyle yer etmiş ki, bu yaşlılık günlerimde bile eylül başlarında bir sabah vapura binip Eminönü'ne geçerim. Başta Tahtakale olmak üzere tüm bölge mağazalarını hatta işporta tezgâhlarını dolaşır, hiç ihtiyacım olmadığı halde kendime çok sayıda kırtasiye malzemesi alırım. Bütün gün dükkân dükkân dolaştıktan sonra eve dönerken elimdeki paketlerde hep özlem duyduğum çocukluk günlerimin ve rahmetli anneciğimin dar bütçesiyle bizi okula hazırladığı o unutulmaz anıların esintileri vardır.

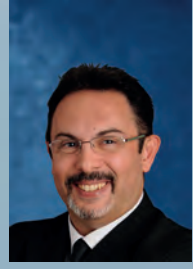
Yaz mevsimini sahillerde ya da

kentten uzak yerlerde geçirmek elbette güzeldir. Geride güzel anılar bırakır. Buna karşın yaz bittiğinde kente dönmek, içinde başka türlü bir enerjiyi, yeni bir başlangıcın heyecanını taşır. Sonbahar yavaş yavaş çökerken yeni bir mevsime hazırlanmak, yazı özleyerek de olsa kentin sunduğu pek çok olanağı insanı hiç yormayan, hiç bunaltmayan hoş bir mevsimde yaşamak son

derece keyiflidir. Bana göre büyük kentlerin en zevkli dönemi sonbahardır. Eylül sonunda işe giderken yazdan kalma bir gün sizi karşılar, öğleden sonra kuzey yönünden gri bulutlar gelip kentin üzerine kümelenir. Sonra ani bir gök gürültüsüyle bir yağmur şarlar. İşte o an yazın tozu ve sıcakıyla bunalmış olan doğa ve insanlar birden ferahlayıp canlanırlar, yağmur suları çatı oluklarından inip caddelere karışırken her mevsimin ayrı bir güzelliği olduğunu anlarsınız. Ne kadar süreceğini bilmediğiniz o yağmurun, sizi evlerinizde, sıcak köşelerinizde sevdiklerinizle topladığınız güzel bir mevsimin bağrına götürdüğünü anlarsınız. Pek çok yenilik sizi beklemektedir. Bunu fark ettiğinizde kente döndüğünüz ve kaldığınız yerden yeniden başladığınız için mutlu olursunuz. Unutmayın, sonbahar aslında sanattır. •

mehmetunverbd@gmail.com

Anka
Berk Yüksel

Vicdan, Sağduyu ve Öğütçüler

“Bilgeler üstte hizmet ederken, altta hüküm sürer. Bilge, Yasa'yla bir hizaya girer ve onun hareketlerini anlayarak kör kölesi olmak yerine onu yönetir. Bilge sıradan insana kıyasla, su ile oraya buraya sürüklenen kütüğün karşısında canının istediği yere yüzen usta bir yüzücü gibidir.”

Kybalion

Sağduyu; doğru, akla uygun yargılar verme yeteneği, akliselim, doğru ile yanlış birbirinden ayırma ve doğru yargılama gücüdür. Vicdan ise gönüldür. İlahi içgüdü, Tanrısal içsesidir. O, insanoğlunun kendiyile ve Tanrıyla hesaplaşabilmesidir. Vicdan, "İçinizden geçen birisi size bakıyor olabilir sesidir."

Sağduyu acaba dediğimiz zamanlarda, içimizden gelen “hayır yapma” diyen bir işaretir. “Sağduyu, dünyada herkese en fazla eşit olarak dağıtılmış olan bir şeydir. Çünkü herkes ona yeter derecede sahip olduğuna inanır. Hatta başka yeteneklerin taksiminden kolay kolay memnun olmayan kimseler bile sıra sağduyuya gelince sahip olduklarından daha fazlasına ihtiyaç göstermezler.” der Descartes.

Vicdan, insanın görgü ve bilgileriyle kendini yargılama yetisidir. C. Brenteno’nun dediği gibi “İyi bir vicdan en rahat yastıktır.” **Victor Hugo** Üstad şöyle der: “En mükemmel adalet vicdandır.”

kinda bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güçtür.”

İnsanı gereken zamanlarda orta yola çeker sağduyu ve vicdana danışmak. Sıradan insanın eyleminde ve söyleminde nadir görülen bir dengedir. Her daim kahramanlara ihtiyaç duyulan, titre her zaman nitelikten çok önem verilen, hükümdarlar yaratmaya meyilli yerde sağduyu yoktur. Değerlendirme yaparken salt duygusal davranmanın, bütünü düşünmemenin egemen olduğu topraklarda sağduyu eksiktir. Sağduyu ruh sağlığı normal bir insandan beklenendir.

Vicdan bir aynadır ve bu ayna,

her insanın gönlündeki göz; vicdanın ve Tanrı’nın gözüdür. O ayna gönüldür; gönülle bakan, onun yüzünü gönülde görür. Bireyin hesap vermek durumunda olduğu en önemli otorite, onun içselleştirilmiş değerleri olan kendi vicdanı-

Vicdan beynin ve kalbin orta yolu bulmasıdır.

Yaşamımız boyunca en yakınlarımızı dâhil herkesi kandırabiliriz, ama yüzleştığımız vicdanımızı asla kandıramayız. O bize karşı en acımasız eleştirileri getirecektir.

“Kişiyi kendi davranışları hak-

tır. Aynalardan bize bakan gözler, vicdanımızın ta kendisidir. Vicdan sahibi olmadan güç sahibi olmak büyük bir tehlike doğurur. Vicdan, o başkalarının göremediğini gören, insanoğlunun yüreğindeki her şeyi

gören gözdür. Birçok insan da onun Tanrı'nın çocuklarına seslenmesi olduğuna inanır. Beynin ve kalbin orta yolu bulmasıdır.

Her insanın dinlediği öğütleri sağduyusu ile değerlendirip vicdanını ölçüp, biçip, tartma imkânı vardır. Birey, aklını ışık olarak kullanmalıdır, vicdan muhasebesi yapmalı ve gönlünü aklıyla uzlaştırmalıdır. Böylece salt duygular tarafından yönetilen sıradan bireyler olmaktan kurtulur, akıl ve vicdan dengesini gönülde kurabilmiş seçkin insanların arasına girmiş olur. Birey olabilmiş insanlar kaderci değildir. Kişi, kaderini kendi iradesiyle daha mükemmel hale getirmeye çalışır ve en önemlisi zamanın kıymetini bilerek yaratır. Artık o kendi için yaşama lüksü ve bencilliğin dayanılmaz çekiciliğinden sıyrılmıştır.

Aydınlanmış birey, kendi vicdanında Tanrı'nın tecelli ettiğini idrak edecektir. Sağduyusu ve vicdanının altın oranlı sesini dinleyerek ona verilen öğütleri ve söylenen sözleri kendi terazisinde hürce değerlendirecektir. Vicdan ruhun sesidir. Sembolik felsefe taşı da bir anlamda kendi kendini yargılama,

vicdani hesaplaşma yani sembolik olarak cehenneme iniş ve yaşarken ikinci doğuştur. Kendini tanıma, bulunduğu felsefe taşını mükemmel-
leştirmektir. **Marcus Aurelius**'un "Denemeler" isimli eserinde "sen" diye seslendiği okur değil, kendi vicdanıdır. Düşünceler, başkasına öğütler değil, kişinin kendisiyle yaptığı vicdan muhasebesi, bilgelik yolundaki gelişme sürecidir.

Başkasından dinlenen öğütler ancak kişinin kendi yolunda, yaşamında demlenme sonucu edindiği çıkarımlara paralellik arz

ediyorsa gerçeklik ve uygulanabilirlik taşır. Kendi yolunun yolcusu gerçek insan, her zaman vicdanına ve sağduyusuna danışarak; aklını ve sezgisini dengeleyerek bir dengeler manzumesi olarak ölçülü davranır. Kendi yaşam prensiplerine, iyi, doğru ve güzele

Aydınlanmış birey, kendi vicdanında Tanrı'nın tecelli ettiğini idrak edecektir.

Vicdan ruhun sesidir.

Her kahraman, kendi terazisini yine kendisi elinde tutar.

giden yoluna aykırı gördüğü öğütler onun için hiçbir önem taşımaz. Her kahraman, kendi terazisini yine kendisi elinde tutar; her durumda kendi kararını özgürce alır. Öğütler ancak onun eklektik prensiplerle işlediği geniş dogmatik olmayan yoluna rehberlik ediyorsa onlardan faydalanır. Vicdani hür, birey olabilmiş, aydınlanmış kişilerde hiçbir dogmaya, önyargıya, hazır formüle yer yoktur. Herkes bu yolda kendi vicdani ile baş başadır ve sorularını, aklı ve sezgisi yardımıyla, başkalarının cevaplarını kullanmaksızın, kendi başına çözmek durumundadır. En kolay yöntem olan model kopyalanmayacak; birey kendi olarak, kendini gerçekleştirecektir. Vicdan

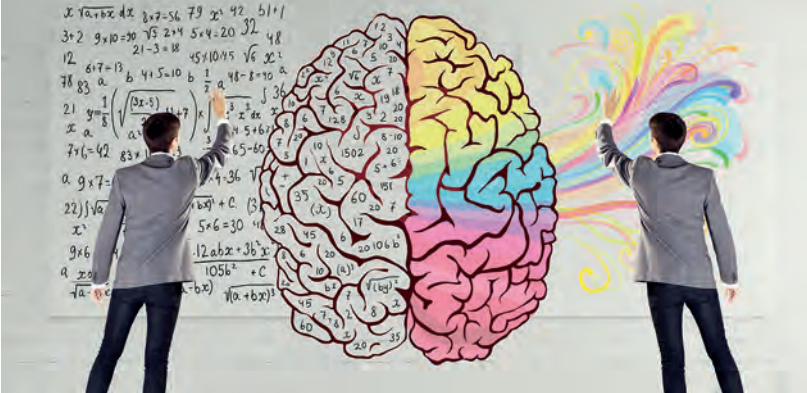
ile Tanrı arasına devreye girmek isteyen araçlar için söylenen şu söz önemlidir:

“Vicdanlara baskı yapılmasını benimseyen, öğütleyen kimseler, çoğunlukla kendi çıkarları altında koşanlardır.” “Gerçek İnsan” benliğini ya da egosunu daha yüksek bir amaç, ilke uğruna ikinci sıraya atar. Tolstoy’un da dediği gibi “Kalbimizde Tanrı’nın nuru vardır, onun adı da vicdandır.”

Robert Ornstein, “Sağduyu” kitabında; “Beynin iki yarıküresinin birbirinden kesin bir çizgiyle ayrıldığına” inananların aksine “iki yarıkürenin birbirini tamamlayan işlevlere sahip olduğunu” ortaya

Robert Ornstein: “Beynin iki yarıküresi birbirini tamamlar. Sol beyin günlük yaşam detaylarıyla ilgilenirken, sağ beyin tablonun tamamını bir bütün olarak ortaya koyar ve yaşamı anlamlandırmamızı sağlar.”

koymaktadır. Sağ beyin binanın iskeletini yaparken, sol beyin de tuğlaları yerleştiriyor. Başka deyişle iki beyin birlikte çalışarak, herhangi bir durum için gerekli olan "sağduyuyu" sağlıyor. "Sol beyin günlük yaşam detaylarıyla ilgilenirken, sağ beyin tablonun tamamını bir bütün olarak ortaya koyar ve yaşamı anlamlandırmamızı sağlar." demektedir.

Kendi kendinin efendisi olan farkındalık sahibi, yetkinleşmiş birey, öğütleri dinlerken önce kendi filtresinden geçirir. Söz konusu öğütler kendi özgün bileşimine aykırı olmayacaktır. Sağduyulu, ölçülü, vicdanlı, erdemleri şahsında eyleme geçirerek içselleştirmiş kişinin dinlediği öğüt ancak onun bu seçkin eleğine uygunsuz süzülerek ona ulaşır ve düşünüp sorgulamasını sağlar. Yaşam biçimine, özgün yoluna, onu o yapan değerlere aykırı öğütler gerçek insan tarafından değersiz bulunur. Sıradan ve sürüden insanların çokça olduğu toplumlarda öğütçüler de sıkça bulunur. Kendinde hak görerek (yaş, tecrübe, makam, etiket vs...) her mevzuya dâhil olup birlirkişi edası ile insana yön vermeye

çalışan, öğüt verme hastalığından muzdarip itici tipler çokcadır. Geri kalmış kabile ruhlu toplumlarda kendi dışında değiştiremeyeceği kimse olmadığını idrak etmekten yoksun varlığın, kendine sözü geçmezken püsküre püsküre herkese ahkâm kesmesi genel olmuştur. Bu sebepten gerçek insan çok nadir, haddini de bilerek değer verdiği kimselere öğüt verir. Öğüt alan da

veren niteliğini ve yaklaşımını takdir ederse onu objektif olarak değerlendirir. Bu çok ince bir dengedir.

Yolcu, madde-den ruha, kaptan öze ulaşma yolunda sürekli adım atar. Kendinden yeni bir ben doğurmayı başarabilip yoluna devam edip, yeni yaratımı, içindeki tanrısallıkla sağlayacaktır. Kendi hürriyetine ve insanların hürriyetine

önem veren gerçek insan, toleransızlık ile savaşıyor. Her insan gibi insan kendi özgün aydınlanması ile kendi içsel güneşinin parıltılarını hiçbir oto sansür uygulamadan hürce sunar. Kahraman, kendi hikâyesini kendisi yazar.

"Tüm insanlar dünyaya, kafa ve yüreklerinde bir iç mahkeme ile gelirler. Bunun adına vicdan denir."

Yadın Boysan.

Gezdike Gördükçe

Özlen Şen Toker

Alp Dağları'nın kızı Heidi'nin köyü

Heididorf

“Sevimli Maienfeld köyünden başlayan yaya yolu yeşil, ağaçlı koridorun arasından geçip dağların başladığı bölgeye kadar uzanır; dağlar aşağıda kalan vadiyi adeta ağırbaşlılıkla izler. Fundalığa gelenleri bir süre sonra çayırlar ve dağ otlarının güçlü kokuları karşılar. Bu yol dosdoğru, dimdik Alplere çıkar. Güneşli, açık bir haziran sabahı, buralı olduğu her halinden belli, iriyarı, güçlü bir genç kadın, elinden tuttuğu küçük bir kız çocuğuyla bu dar dağ patikasında yürüyordu.”

Heidi adlı çocuk kitabının ilk satırlarında bahsedilen bu dağ patikasında yürürken beş yaşındaki Heidi ile tanışacakmışım gibi heyecanlıyım. Yürüdükçe patika beni sanki çocukluğuma götürüyor, yıllar önce severek izlediğim Heidi çizgi film serisinden sahneler aklıma geliyor. Arkadaşı Peter ile yemyeşil çayırlarda koşan, dedesinin hazırladığı keçi peynirini iştahla yiyen, herkese yaşama sevinci aşılayan tatlı kızın öyküsünü hatırlıyorum. »

Dağları ve köy yaşamını çok seven Heidi, arkadaşı Peter ve onun görme engelli büyükannesi ile de çok iyi anlaşır.

Bu öyküde Heidi, küçük yaşta anne ve babasını kaybetse de yaşama küsmez. Bir süre teyzesi tarafından bakıldıktan sonra Alp Dağları'nda bir köyde yaşayan ve çevresinde aksiliğiyle bilinen büyükbabasının yanına bırakılır. Huysuz büyükbaba Heidi'nin gelişinden pek memnun olmasa da küçük kız zamanla kendini ona sevdirebilir. Dağları ve köy

yaşamını çok seven Heidi, arkadaşı Peter ve onun görme engelli büyükannesi ile de çok iyi anlaşır. Bir süre sonra teyzesi onu zengin bir ailenin yürüyemeyen kızları Clara'ya arkadaşlık etmesi ve eğitim alması için Frankfurt'a yerleştirir. Tekerlekli sandalyeye mahkûm ve yaşama küskün olan Clara, Heidi'nin gelişiyiyle çok mutlu olur. Heidi,

okumayı öğrenip Clara'yı çok sevse de Alp Dağları'nı, köyü, büyükbabasını ve Peter'ı çok özler. Bu özlemler hastalanınca köye geri gönderilir. Yazın onu ziyarete gelen Clara'yı yürütmek için uğraşır ve Clara yürütme-

ye başlayınca herkes çok mutlu olur.

İsviçre’li yazar Johanna Spyri’nin 1880 yılında basılan kitabına ilham veren Maienfeld kasabasındaki Heididorf (Heidi Köyü) bu küçük kızın öyküsünü yaşatmak için düzenlenmiş. İsviçre’nin Graubünden kantonunda yer alan turistik, temsili köy, 1997 yılında kurulmuş. 15 Mart-15 Kasım tarihleri arasında her gün saat 10.00-17.00 arasında ziyaret edilebilen köye kasabadan çıkan Heidiweg adlı patikadan gelinebildiği gibi yakındaki Heididorf otopark alanına araçla da ulaşılabilir. Ben de Heidi’nin köyüne gelen diğer ziyaretçiler gibi önce Heidi Evi’nde ve dağ kulübesinde öyküdeki yaşamı, süt sağma, odun kesme ve saman yatakta yatmayı deneyimliyor, köy meydanındaki keçi ve tavukların arasında dolaşıyorum. Alp Dağları’nın çayırlarında yürüyüp, gördüğüm eşsiz vadi ve dağ manzaralarını hayranlıkla izliyorum. “Johanna Spyri’nin Heidi Dünyası” adlı müzede 54 dile çevrilen, 12 filmi, 8 animasyon çizgi filmi, 6 dizisi, 8 çizgi romanı ve çok sayıda müzikali yapılan kitabın ilk bası-

mından son çekilen filmine kadar uzanan sergiyi geziyorum. Aynı binada ziyaretçi merkezi, hediyelik eşya mağazası ve sevdiklerini-ze kartpostal gönderebileceğiniz İsviçre’nin en küçük postanesi yer alıyor. Okul ve gruplara düzenlenen özel turlarda şifalı otlardan kremler yapmak, sepet örmek, yastık danteli yapmak ve Alphorn ve Schwyzerör-

geli adlı geleneksel müzik aletlerini çalmak gibi el sanatları gösteriliyor. Eğer vadinin daha da yukarılarına Heidi-Alp ya da Ochsenberg denilen noktaya çıkmak isterseniz Heidi Macera Rotası'nı izleyerek bölgenin Heidi için önemini anlatan 12 dene-

yim istasyonunu geçip iki saatlik bir yürüyüşle tepedeki Heidihütte denilen küçük kulübeye ulaşabiliyorsunuz.

Peki Heidi'nin öyküsünün 140 yıldır hâlâ herkesin yüreğini ısıtmasının sırrı ne olabilir?

Alp Dağ-

ları'nın tertemiz havası, fısıldayan çam ağaçları, keçilerin otladığı yemyeşil çayırlar ve mis kokulu çiçeklerle süslenen öyküde doğayla iç içe olmanın güzelliklerinin anlatılması mı?

Zorluklara rağmen hayatı neşe içinde yaşamayı başaran, pes etmeyen, büyükbabasını sevecenleştiren, okuldan kaçtığı için okuma yazmayı ilerlemiş yaşına rağmen öğrenememiş Peter'a okuma yazma öğreten Heidi'nin yaşama hep olumlu pençereden bakması mı?

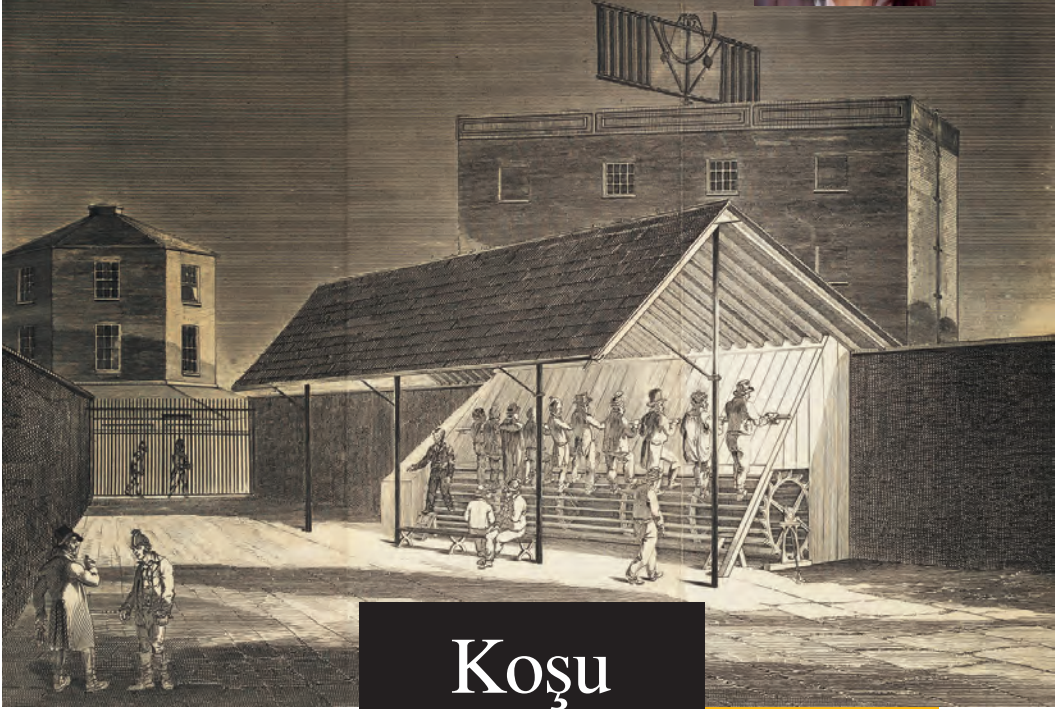
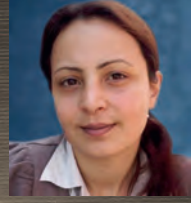
Büyükanne için beyaz ekmek parçaları biriktiren iyi kalpli, yardımsever bir çocuk olması mı?

Sanırım bunların tümü. Samandan yatağında yatarken tavandaki delikten bakıp yıldızları seyrederek uykuya dalan Heidi, iyiliğe olan inancı ve yaşamı sevmeye şekliyle benim ve pek çok çocuğun kalbini kazanıyor. •

izlensentokerbd@gmail.com

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Aralıksız ayak sesleri, kısıtlı alan ve bir arpa boyu yol gidemenin monotonluğu... Saatler geçmiş gibi geliyordu fakat yalnızca on bir dakika olmuştur ve “Neden kendime işkence ediyorum ki? Bu şeyin insanlık dışı bir ceza olarak görülmesi gerekiyor.” diye düşünüyorsunuz. Aslında tam da böyledir. Ya

Koşu Bandının Karanlık Tarihi

Günümüzde en yaygın biçimde kullanılan egzersiz makinelerinden biri olan koşu bandının tarihi, aslında son derece rahatsız edicidir.

da böyleydi...

Koşu bantları

1800'lerde, İngiliz mahkûmları cezalandırmak için yapılmıştır. O dönemlerde, İngiliz cezaevi sistemi berbat derecede kötüydü. İdam ve sürgün çoğunlukla tercih edilen

cezalandı. Ve kilit altında olanlar da çok pis hücrelerde saatlerce tecrit ediliyordu.

Bu nedenle, dini gruplar, yardımseverler ve Charles Dickens gibi ünlülerin öncülüğündeki toplumsal hareketler, bu vahim koşulları değiştirmeye ve mahkûmlar için düzeltmeye yardım etmeye çalıştı. Hareketleri başarıya ulaştığında, cezaevlerinin tamamı yeniden şekillendirildi ve koşu bandı gibi yeni rehabilitasyon yöntemleri getirildi.

Dünyaca ünlü yazar Oscar Wilde da 1895 yılında hapse girdiğinde, koşu bandı cezasının kurbanlarından biri olmuştu. Kent Üniversitesi'nde görev yapan Dr. Vybarr Cregan-Reid, iki yıl ağır cezaya mahkûm edilen Oscar Wilde'ın günde altı saat koşu bandı üzerinde kaldığını belirtiyor ve ekliyor: "Bu onu gerçek anlamda mahvediyordu. Nitekim cezaevinden çıktıktan üç yıl sonra da öldü."

Koşu bandının özgün versiyonu, 1818'de İngiliz mühendis Sör William Cubitt tarafından geliştirildi. Mahkûmlar büyük bir çarkın, 24 dişli boşluğuna basıyordu. Çark

Sör William Cubitt

döndükçe mahkûm, modern step makinalarına benzer şekilde, düşme riskine karşı adım atmaya devam etmek zo-

runda kalıyordu. Bu arada dişlilerin dönüşü, suyun pompalanması, tahılların öğütülmesi ya da değirmene güç sağlanmasına yarıyordu. "Ayak değirmeni" adı bundan gelmektedir.

Bu mekanizmalar, mahkûmları adam etmenin harika bir yolu olarak görüldü. Ve değirmenlere güç sağlanması, Napolyon Savaşları'ndan dolayı daralan İngiliz ekonomisinin yeniden inşa edilmesine de fayda sağladı. Bu, mahkûmlar hariç herkes için bir kazançtı.

Öyle tahmin ediliyor ki, mahkûmlar ortalama olarak koşu bandında günde 6 saate kadar kaldılar. Bu da 1524 ila 4267 metre tırmanmaya eşdeğerdir. 4267 metre, aşağı yukarı Everest Dağı'nın yarı noktasıdır. Bunu haftanın beş günü az bir besinle sürdürdüğünüzü düşünün.

Cubitt'in tasarımı, İngiliz

Çark döndükçe mahkûm, adım atmaya devam etmek zorunda kalıyor, dışlıların dönüşü, suyun pompalanması, tahılların öğütülmesi ya da değirmene güç sağlanmasına yarıyordu.

İmparatorluğu ve Amerika’da hızlı biçimde yayıldı. İcadından sonraki on yıl içinde, 50’den fazla İngiliz cezaevi bir koşu bandına sahip olmuştu. Ve Amerika’da da rakam benzer seviyeydi.

Beklendiği üzere, yetersiz beslenme ve bu efor birleşince pek çok mahkûmun çöküntü ve sakatlıklar

yaşadığı, cezaevi gardiyanlarının ise bunlarla ilgilenmedikleri görüldü. 1824’te New York cezaevi gardiyanı James Hardie, daha taşkın tutukluların ehlileştirilmesinde mekanizmanın hakkını teslim ediyor, “korkuyu tesis eden, monoton devamlılık ve zorluk” diye yazıyordu. Ki bu halen çoklarının hemfikir olduğu bir alıntıdır.

Ve İngiltere’de 19. yüzyılın sonuna kadar kullanılan koşu bantları, 1898’de çıkarılan Cezaevi Yasası’yla aşırı derecede acımasız bulunarak yasaklandı.

Fakat elbette bu işkence aleti bir intikamla, bu kez her şeyden haber-

Burma, Rangoon Hapishanesi’nde koşu bandında çalışan mahkûmlar 1890-1899.
(Kaynak: wellcomecollection)

siz halkı hedef alarak geri döndü. 1911'de ABD'de bir koşu bandı patenti tescil edildi ve 1952'ye gelindiğinde günümüzün modern koşu bandının öncüsü yapılmıştı. 1970'lerde ABD'de koşu çılgınlığı

ğınızda, ne zaman inebileceğinize de kendiniz karar verdiğiniz için memnuniyet duyabilirsiniz. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı: "The treadmill's dark and twisted past" - Conor Heffernan

Başlangıç noktası her yerdir

Bir turist ziyaret ettiği kasabanın yaşlı marangozuna sorar: "Bu kasaba neyile ünlüdür?" Yaşlı adam yanıt verir. "Bu kasaba, dünyada gidebileceğiniz her yerin başlangıç noktasıdır. Buradan başlayarak istediğiniz her yere gidebilirsiniz."

Yaşlı adam ne kadar haklı. Oysa çoğumuz yaşamın zenginliğinin hazzına varabilmek için başka bir yerde olmamız gerektiğini sanıyoruz: Önce bir noktaya gelelim, özlem duyduğumuz şeylere kavuşalım, ondan sonra mutlu olmaktan bahsedebiliriz.

Şimdi buradayız. Başka bir yerde ve zamanda olmamız imkânsız. Oysa alacağımız kararları 'eğer' sözcüğü yönetiyor.

Şiirin
DORUKLARINDA

Metin Eloğlu

Şiirleri ile İzmir'deki orta okul ve lise yıllarımın o unutulmaz şiir öğleden sonralarının şairlerinden biri de Metin Eloğlu idi.

Yazan: SABRİ KEMAL

1960 yılında Sabahattin Batur'un Varlık yayınlarından çıkan, Yeni Şiirimiz adlı derlemesindeki Kof Demirli Pencere, Xavier Cugat, Düdüklü Tencere, Çıngırak adlı şiirleri ile tanımıştım Metin Eloğlu'nu. Ara Güler'in çektiği fotoğrafının altındaki yedi satırlık tanıtımdan öğrenmiştim 1927 İstanbul doğumlu hem şair hem ressam olduğunu. »

1951 yılında Düdüklü Tencere, 1957 yılında Sultan Palamut. 1959 yılında da Odun adlı şiir kitaplarının yayımlandığını. Akademi'nin resim bölümünde okurken siyasi nedenlerden dolayı tutuklandığı için kaydının silindiğini;

askerliğini disiplinsizlik nedeniyle ancak 5 yılda tamamlayabildiğini sonraki yıllarda öğrendim. Yazın yaşamına 1942 yılında Serveti Fünun dergisinde yayınlanan ilk öyküsü ile adım attığımı da...

Siirleri Serveti Fünun, İstanbul, Söz, Varlık, Kaynak, Kervan, Yeditepe, Türk Dili, Dost, Yenilik, Değişim, Papirüs, Soyut, Güney, Ulus, Cumhuriyet dergi ve gazetelerinde yayımlandı. Eserlerinde Mehmet Metin, Mehmet Emin, Ali Haziranlı, Etem Olgunil ve Nil Meteoğlu adlarını da kullanan

Metin Eloğlu, Dizin adlı eseri ile 1971 yılında Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü kazandı. Resim konusundaki ustalığı da 1967 yılında İzmir'de DYÖ Sergisinde, 1976 yılında da Yarımca Sanat

Şenliğinde birincilik ile ödüllendirildi. Düdüklü Tencere (1951) Sultan Palamut (Seçilmiş Hikâyeler, 1957), Derleme: Garip Şiirler Antolojisi (1957), Odun (1959), Horozdan Korkan Oğlan (1961), Türkiye'nin Adresi (1965),

Ayşemayşe (1968), Bektaşî dedikleri, (1970), Dizin (1971), Yumuşak G (1975), Rüzgâr Ekmek (1978), Hep (1982)Yine (1982), Şiirce, (1982), Ay Parçası (1983), Önce Kadınlar (1984) adlı yapıtlarıyla yazınımızda, tabloları ile resim sanatımızda önemli yeri olan Metin Eloğlu, 1985 yılında aramızdan ayrıldı.

VARKEN

Henüz yaşarken bu efendi umut;
Karanlık günlerin aydınlığa
döneceği.

Sakın tavsama sakın yüksünme;
İnsanın yarası sağken iyileşir
sağken omuz silkersin bunca
engele

ergene, ereğine sağken ulaşsın.
Toprağın bitiminde bir su var, o
seni iletcek;

yaz tükendi miydi güz sofraları
dağların ardı ova
bulanığın sonu duru
Küfün altı meneviş.

Etin, nohutun, zerdalinin tadı;
Ergenlik, barışıklık;
Özlemler kavuşmalar;
Ayışığı, ishak kuşu, aynalıçarşı
Sen yaşarken!
İbibikler sen yaşarken tüner eriğin
dalına
Mavilik sen yaşarken o tavanda
gezinir
Sen yaşarken pembeleşir ortan-
calar.
İşte aşkın, hürlüğün, tutsaklığın;
Koca beyazlık, günbaşı serinliği;
Sen henüz yaşarken, ölmeden
önce!

Son nefesinde; keşke şöyle yap-
saydım! deme

Aklını başına toplamak elindeydi
Yüreğini pekiştirmek zaten
elinde.

Söyle
Diriye, gümraha, düzenliye
özenip

Kötü, viran, bozuğa gücenmez
miydin?

Güzelle çirkinini, yalanla gerçeği
tartacak terazi

Yaşarken elindeydi...
İnsan yaşarken varır bir ölmez-
liğe.

* *

UYAN

Hadi uyan
Gün ışığı çilemeye başladı başu-
cunda

Denizler bir mavilik edindi
günden

Seher yeline uyup kuşlar yerinden
uçtu

Bu türküyü dinleyemeyecek misin
Haydi uyan

Aydınlığa çık da çil gözlerin
ışısın

İlkyazlar sıcağı biriksin yüreğine
Yoksul olsan da uyan

Garip olsan da uyan
Madem ki güzelsin, güzeli yaşat-
mak için

Madem ki iyisin iyiyi yaşatmak
için

Madem ki umutlusun, umudu
yaşatmak için

Hadi uyan
Denizi dinle, yaşamak desin
Toprağı dinle, barışmak desin
Göğü dinle, sevişmek desin

Bir plâk konmuş gibi gramofona
İşte aşk, işte özlem, işte savaşmak
gücü

Uyan diyor uyansana
Hadi uyan
Sevdiğim uyan
Ne olur uyan!

* *

KOF DEMİRLİ PENCERE

Cezaevinde bir kanımlık uykuda
düşte

Şuramdan bir şey koptu
Bir gün değil beş gün değil ki bu
Canıma tak dedi işte

Gayrı umut dürter yürek silkinir
Peşisıra bir özlem ürküsüz ayık
Sen miydin İstanbul muydu ba-
harda mıydık

Tutsak gözlerim bulanırverir
Ama senin gözlerin hür
İkimiz için görecekler taş çatlasa
Zor ellerim ko kıskıvrak bağlıysa

Seninkiler elbet bir işin ucundan
tutar

Ayırsalar öldürseler gene benim-
sin

Nice ayıbımı örten o eşsiz yama
Etim değil kemiğim değil kanım
değilsin ama

Gençliğimsin sağlığımın hürri-
yetimsin

Benim dilim boşuna kollarım
yitik şimdi

Sen doy sen edin sen tadıver
Artanı biriken bana da yeter
Bölüşmek zaten senin eski işindi

İnceliğini sarsam öpsem yüreğini
Ben buralarda acıktım çok
Karnım pişirdiğin aşla doyar

ancak
Senin suyun artırır kirlerimi

Hızlan çoğal gülümserliğini takın
gene

Sırası gelince hayıflan gocun
Bana varımı yoğumu ileten
güvercin
Kon çırılçıplağım üstüme tüne
Elle uzanılmaz kof demirli pen-
cereye

Bir günışığı dadandı senin için
Duy benim bitanemsin
Bunsuzluk yaraşmaz sana.

* *

XAVIER CUGAT

Amma da yaptın şıllık kız,
Dağlıysak, insan değil miyiz
yani?

Koyunları sattık, vurduk üçbini;
Öküzleri sattık, vurduk beşbini;
Bu parayı mezara mı götüreceğiz?
Hele gel, seni vizon pöstekilere
saram;

Koluma takıp Kervansaray'a
gidem;
Sana Chat-Noir'lar alam mı;
Kokluyanın burnu düşsün.
Joze İturbiden, Xavier Cugat'tan
Sana pilâk alam mı?
O çalsın, sen tepinedur...
Seni eşek sütünden banyolara
yatırıp,
Camel'ini binliklerle yakam mı?
Naylon'una ne verem?

* *

ELOĞLU

Eloğlu binlik bozdurur
Ben bozduramam

Eloğlu başını yastığa kor komaz
uyur
Ben uyuyamam

Eloğlu sofrasında dokuz türlü
Benim aç yattığım olur bazen

Benim evim gecekonda
Eloğlunda apartıman

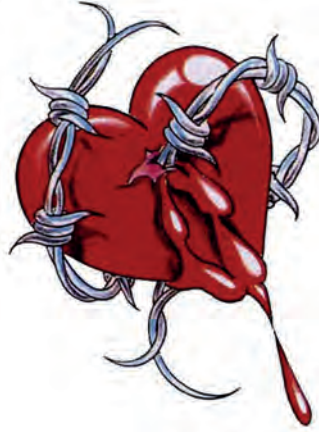
Eloğlunda ince müzik
Benimkisi aman aman

Benim kuru başım bana yeter
Eloğlunda karı kızan

Ben keçileri kaybettim
Eloğlunda usta çoban

Bu soyadı bana haram

* *

ÇİLİNGİR SOFRASI

Bu zikkımın yanında
Arnavut ciğeri ister, bir.
Çiroz salatası ister, iki.
Cacık ister, üç.

Adalet, müsavat, hürriyet demeye
Sadece yürek ister.

GÜNEY AFRİKA'DA BİR KÖY ENSTİTÜSÜ

Hayatın kendine özgü bir kurgusu var. Her sayfasını heyecanla okuduğumuz bir kitap gibi. Bazen elimizden fırlatıp atmak istiyoruz kitabı, bazen de hiç bitmesin istiyoruz. Kimi zaman olayların gidişatına bakarak kafamızda “kendimizce” tüm olasılıkları sıralıyor ve bir sonraki sayfada nelerle karşılaşacağımızı tahmin etmeye çalışıyoruz. Oysa hayat her sayfada bizi şaşırtmaya devam ediyor. »

Yaklaşık 19 yıldır dergimizin sürekli yazarım ve okurlarımın yazdığı iletileri yıllardır özenle arşivimde saklıyorum. Yıllar önce Bütün Dünya dergisini ve yazılarını sürekli okuduğunu yazan resim öğretmeni okurumu yıllar sonra gururla sizlerle tanıştırmam da hayatın güzel sürprizlerinden biri benim için.

Okurumuz olarak tanıdığım ama son yıllarda çalışmalarını basından ve sosyal medyadan gururla, beğeniyle izlediğim resim öğretmeni, ressam, sanatçı Burcu Cunneen şimdilerde Güney Afrika'da yaşıyor ve yoktan var edip, yoksulluğun diz boyu olduğu bir bölgede, yöre halkıyla sevgi ve sanatın diliyle anlaşarak bir okul kurmayı başarıyor.

**Öğrencilerimin
ömürlerinde ilk kez
önlerine bir hayal
koyup, o hayal için
onlarla birlikte
koştum ve sonunda
onlara harika
sergi açtıran bir
düş gezgini oldum.**

Denizli'de fırıncı bir baba ve öğretmen bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelen Burcu Cunneen "Teknolojinin henüz ruhumuzu esir almadığı, son dönem çocukluğu yaşamış birisiyim" diyerek babasının kerpiç evinde ve Manisa Ahmetli'nin üzüm bağlarında geçen çocukluğunu anlatıyor heyecanla. Burcu Cunneen, Güney Afrika'da Türk Köy Enstitüsü kurma düşüncesinin temellerinin nasıl atıldığını "Beni ben yapan Atatürk sevgim ve

Atatürk'e olan hayranlığım, saygımdır. Ailemde Atatürk hakkında duyduklarım beni o denli etkilemişti ki, Atatürk benim için, yolundan yürürken arımda bıraktığım ayak izim." diye açıklıyor.

Türkiye'den Güney Afrika'ya uzanan bu güzel öykünün sonrasını gelin Burcu öğretmenden dinleyelim:

"Ortaokul yıllarında Barış

Manço'nun her programda ayrı ülkeden 'Merhaba' deyişini izlerken hem dünyayı dolaşmanın keyfini yaşadım, hem de hayallerin imkânsız olmadığını farkına vardım.

Tek kanallı televizyonda hayranlıkla Bob Ross'un resim yapışını büyülenmişçesine izledim

ve elime geçen her şeye mutlu ağaççıklar kondurdum. Doğal olarak üniversitede de resim bölümünü seçtim. Pamukkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun olduktan sonra resim öğretmeni olarak Gaziantep Araban'a atandım. Öğrencilerim için Adapazarı'ndan kıl testereleri getirip okulun içinde iş eğitimi ve resim atölyesi kurdum. Öğrencilerimin ömürlerinde ilk kez önlerine bir hayal koyup, o hayal için onlarla birlikte koştum ve sonunda onlara harika sergi açtıran

bir düş gezgini oldum.

Gaziantep'teki ilk 3 yılımdan sonra hayallerimin sahil kasabası Fethiye ile tanıştım. Artık Esenköy'ün resim öğretmeniymdim ve mesleğimin son 15 yılı o köye hizmet etmekle geçecekti. Esenköy'de de sınıfımızı öğrencilerimle rengârenk boyadık. Öğrencilerimi boyayarak canlı tablolar yapmam basında çok ses getirirse de benim için önemli olan daha önce hiç resme ilgi duymamış öğrencilerin canlı tablolarda yer alabilmek için adeta birbirleri ile yarışmalarıydı.

Farklı kültürlere merakımla annem ve babamla Ölüdeniz'de açtığımız Soap Lady isimli doğal yağlardan hazırlattığımız sabun dükkânımız ile Çin'den Amerika'ya dünya dükkânımın içinde dönmeye başlamıştı. O küçük mis kokulu sabun dükkânı sadece ticarethane değil Ahmetli'nin üzüm bağlarında düşlediğim dünyaya açılan bir kapıydı.

Para kazanmak ise en son hedefti. Yaptığın iş seni mutlu ediyorsa para o cümlelerin sonundaki nokta oluyor zaten. Gündüzleri Esenköy'de öğretmen, akşamları Ölüdeniz'de Soap Lady, geceleri de ressamdım. Ruhum her yönüyle besleniyordu. Tüm dünya uyurken ben o sükûnetin içinde bana biçilen tüm sıfatları üzerimden çıkarıp askıya asar ve şövalemin önünde en yalın halimle kalır, beni bekleyen tüm duyguları tuvalimde harmanlardım. Resmin hayatımda, ruhumda kök salışı ve beni ben yapışı dünyaca

Modern Simyacı diye anılan ve atölyesinde piştiğim Eser Afacan İle tanıştıktan ve ondan dersler aldık-tan sonrasında:

Öğretmenliği çok sevdim ama memuriyeti asla. Bu nedenle 18 Yıllık kadrolu öğretmenlikten istifa ederek ayrılmak bana hiç zor gelmedi. Benim düşünceme göre öğretmenlik ne atamayla başlar, ne de istifa ile noktalanır. Noktalanmadı da zaten, şu an Güney Afrika'da tepemde bir çatı olmadan okul açışım bu inanç ve aşkladır.

Her işi aşkla yapan birisi olarak gerçek aşkla tanışmam yine Soap Lady sayesinde oldu. Dükkânıma gecenin 12'sinde sabun almaya gelen, şimdi iki çocuğumun babası, Simon Patrick Cunneen'e, henüz hayatın bize hazırladığı sürprizlerden haberim yokken 'Bir gün Afrika'dan kıvr kıvr saçlı bir kız çocuğunun annesi olacağım.' demiştim. Şimdiyse Güney Afrika'da Sea Vista Townshipte bana verdikleri isimle Mamzo'yum. Xhosa dilinde Mamzo 'genç anne' demek. O gün 'Bir çocuğun annesi olacağım' derken, gün gelip koca Township'in annesi olacağımı nerden bilebilirdim ki!

Güney Afrika hayatımıza bir tatil planıyla girdi elbet. Sörfçüler için cennet plajlara ve muhteşem dalgalara sahip Güney Afrika. Benim için resim ne denli önemliyse eşim için de sörf o denli önemliydi.

Biz 2016 yılında tatil planlarken Soap Lady'den 10 yıllık müşterim Marrezen, Güney Afrika'ya çağırdı.

Burcu Cunneen Güney Afrikalı bir aile ile

Jeffress Bay dünya sörf turnuvalarının yapıldığı yer olunca da eşim Simon ve çocuklarımızla soluğu Güney Afrika'da aldık.

Güney Afrika benim gibi köyde büyümüş, Ege sahillerinden çıkıp gelmiş biri için zor bir yer aslında.

Tatil sonunda Cape St. Francis iklimi, okyanusu, dalgası, güler yüzlü insanlarıyla bizi büyülemişti. Londra'da 30 yıl başkomiserlik yaptıktan sonra emekli olan eşimin en büyük hayali elinde sörf tahtası

ile dünyayı dolaşmak iken hiç beklemediği anda aşık olunca Türkiye'de yaşamaya başlamıştı. Hani aşk için okyanustan vazgeçip kavanozda yaşayan bir balık gibiydi. Eşim Simon'un tatilde Hint Okyanusu'na

**Siyahlar
Township'te
yoksulun yoksulu.
Zenginler 10
dakika mesafede ve
zengin de zengini**

bakışı kavanozun içindeki balığın okyanusa bakışıydı. O an karar verdim. Seneye biz bu köyde olacağız!

Bu ülke hakkında internette okuduğum suç oranının yüksek oluşu, emekliliğime ramak kala istifa etmem, memleketten çok uzak bir ülkeye gitmek beni hiç ürkütmedi. Benim için markete alışverişe gitmek kadar doğaldı Afrika'ya göçme kararı.

İlk yılında Türkiye'deki eğitim sorunlarına çözüm üretmek ve beyin göçünü ters göçe çevirmek adına Paris'ten Didem İshakoğlu Guathier ile (Eğitimde Gönüllü Aileler) EGA'yı kurduk ve farklı ülkelerden donanımlı 20 Türk bayan üyemizle farklı bölgelerden 20 öğretmenimizi

buluşturduk. Her üye bir öğretmenin sınıf annesi olup çocukların hayallerine dokundu. Okuma, öğrenme meraklarını artırdı. Paris'ten Didem ile başlayan ve EGA'lı bu muhtesem 20 Türk bayan

ile 400'e yakın çocuğumuzla bire bir ilgileniyor öğretmenlerimiz. Projeler üretiyor, hem öğretmenlerimize hem de öğrencilerimize maddi ve manevi destek olmaya çalışıyoruz. Hakkâri Şemdinli'deki sınıfta

mızı Ankara Anıtkabir' e üç günlük geziye yolladık. Yatılı bölge okulu öğrencilerimize test kitaplarından havlularına kadar ihtiyaçlarını gönderdik. Erzurum' un Çat ilçesinde 1500 çocuğu baştan aşağı giydirdik.

Bu ülkede alışmadığım tek şey siyah ve beyazın durumuydu. Güney Afrika bir kavanoza benziyor. İçinde hem zeytinyağı, hem su var. Ne kadar çalkalarsan çalkala birbirine karışmış gibi görünse de kavanozu elinden bıraktığın an ayrılıyorlar. Siyahlar Township' te yoksulun yoksulu. Zenginler 10 dakika mesafede ve zenginin de zengini. Siyasi alanda özgürlüklerine Mandela ile kavuşmuş olsalar da şimdilerde kapitalizmin zincirinde

yoksulluğun kölesi durumundalar. 10 dakika mesafemde bu toprakların gerçek sahibi insanlar

tenekelerin içinde yaşarken ben sırça köşkümden rahat uyuyamadım elbette.

Burada herkesin "Sakin gitme hiç güvenli değil" dediği Township' in göç alan Shack bölgesi Chinatown' a tek başıma girdim ve o tenekeden evlerin kapılarını tek tek çaldım. İlk başta herkes hortlak görmüş gibi bakıyordu. Chinatown' da evinin önünde bir beyaz kadındım ben onlar için. Onlara hayalimi bıkmadan usanmadan anlattım. Önce okullar tatil olduğu zaman sokaktaki tüm çocukları toplayıp Chinatown' ın ana yola bakan kısmına örülü beton duva-

rı boyadık. Ardından üzerine resimler çizdik. Duvarın önündeki çöpleri temizledik. Bir anda hem Township hem de yoldan geçen kasaba halkı değişime hayranlık duydu.

Ardından resim aşığı bir genç duvara resim yapmaya başladı. Beyaz Afrikalılar Township' teki olumlu değişime müthiş saygı duyup desteklemeye başladılar.

O duvar miladımız oldu. Duvarın önünde bir tahta paletin üzerinde kadınlara örgü örmeyi, çocuklara duvara resim yapmayı öğrettim.

Kafamızı sokacak yerimiz yoktu. Township' ten bir kadın barakasında bir odayı bana verdi. Orayı sınıf yaptım. Kötü havalarda orada ders işledik. Derken ihtiyaçlarımız doğdu ama paramız yoktu. Facebook sayfamızdan dünyanın her köşesindeki Türklere çağrıda bulundum. Londra' dan dikiş makinamızı online Afrika alışveriş sitesinden alıp bize gönderdiler.

Buradan bir bayan gönüllü öğretmen olup dikiş dersi vermeye başladı. Şimdi bu bölgenin en büyük enerji şirketi Kouga Windfarm' ın yürüttüğü projede yürüyüş parkur

yoluna mozaik resimler yapıyoruz. Karşılığında alacağımız para ile de okul binamızı kiraladık. Eylülde mozaikler bitecek ve biz okulumuzda aktif çalışmaya başlayacağız.

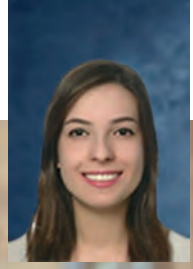
Hayalim, Güney Afrika' da bir köy Enstitüsü kurmak.

Nasıl ki savaştan bitap düşmüş Türkiye' ye Köy Enstitüleri can suyu olduysa Güney Afrika' da hayalini bile kuramayacakları bir Township inşa edeceğim bu yolla.

K*ızım Daisy 6,5, oğlum Aslan 5 yaşında. İki farklı kültürlü evde doğup Afrika kültüründe büyüyorlar. Aşure vakti koca tencere aşureyi ve kepeceyi kapıp*

komşu komşu dolaşıyorlar. Noelde ağaç süslüyorlar; Ramazanda benimle kapı kapı ramazan kutusu taşıyorlar Township' te. Oğlum her gördüğü bayrağa Atatürk diyerek kocaman gülümseyip ayağa kalkıyor saygısını göstermek için. Bu bana TRT nin kapanışında çalan istiklal marşını duyunca pijamayla yatakta hazırola geçtiğim hallerimi hatırlatıyor.

Dünya evimiz. Bütün çocuklar çocuklarımız. Hayatına dokunduğumuz insanların yüzünden yansıyor mutluluğumuz. 'Ben tek başıma ne yapabilirim ki?' demeyin, çok şey yapabilirsiniz, çok şeyi değiştirebilirsiniz. Yeter ki kendinize inanın ve düşlerinizden asla vazgeçmeyin." • nuraybartoschekbd@gmail.com

Çocuğunuz Okula Başlamaya Hazır mı?

Okula başlamaya hazırlanmak çocuğın bilişsel, sosyal, duygusal ve dil gelişimiyle yakından ilgilidir

Okula başlamak bir çocuğın hayatındaki en önemli olaylardan biri olarak görülebilir.

Bu dönüm noktasının hem sizin hem de çocuğunuz için olabildiğince sorunsuz geçmesi okul ve sonrasındaki başarılarını önemli ölçüde etkileyebilir. Ancak okula başlamaya hazır olmak sadece çocukların yaşıyla değil bilişsel, sosyal, duygusal ve dil gelişimiyle de yakından ilgilidir. Her çocuğın gelişimi aynı yaşta olmalarına rağmen aynı düzeyde olmayabilir. Bu sebeple çocuğunuzu okula başlamaya hazırlamak için desteklemek onun hazır olması için önemlidir. »

Bunun için deneyebileceğiniz birkaç yardımcı adım söz konusu olabilir.

Okula başlamadan önce okulu ziyaret etmek çocuğunuzun kafasındaki soru işaretlerini cevaplayabilir. Daha önce okula gitmemiş, hiç

okul görmemiş çocuklar için “okul” henüz soyut bir kavramdır. Çocukların soyut kavramları anlamaları 12-13 yaşına kadar hâlen gelişme aşamasındadır.

Bu yüzden okul başlamadan okulu ziyaret edip, mümkünse öğretmeninizle tanışmak ve okula aşına olmak çocuğunuzun okulu daha iyi anlamasına yardımcı olabilir.

Öğretmenlerin yardımcı olmak için orada oldukları ve ihtiyaçları oldukları her an onlardan yardım isteyebileceklerini de açık bir dille çocuğunuza açıklamak onlar için önemli bir adımdır. Okulun kurallarından, (tuvalete gitmek için izin almak gibi) neden sonuç ilişkisi içinde, (eğer tuvalete gitmek istediğini öğretmenine söylemezsen öğretmen nereden olduğunu bilemez ve endişelenir gibi) bahsetmelisiniz. Uyum

haftasına katılmak da bu nedenler düşünüldüğünde okula başlamaya hazırlanmak için çok önemlidir.

Okula pratik olarak da hazırlanmak duygusal olarak hazırlanmaya da yardımcı olacaktır. Bu, soyut

olan bir kavramı çocuğunuz için elle tutulur bir gerçek olarak görmesine yardımcı olacaktır. Okul kıyafetlerini, beslenme çantalarını, kalem, defter

gibi ihtiyacı olan kırtasiyelikleri önceden almayı, ayakkabıları giyip nasıl bağlayacağını öğretmeyi, çocuğunuzun sevdiği ve rahat ettiği bir tip çanta almayı ve çocuğunuzun ismini ya da baş

harfini çantasına ve kıyafetlerine işaretlemeyi unutmamalısınız.

Okula başlarken hem heyecanlı hem de endişeli olmak anlaşılabilir bir durumdur. Çocuğunuzun diğer çocukları tanıması bu konuda yardımcı olabilir. Çocuğunuza gereken desteği özellikle bu süreçte vermeniz önemlidir. Onun duygularına sizin de katılmanız, okul hakkında konuşmanız, eğlenceli bir süreç yaşayacağını, dünya hakkında yeni

Çocuğunuzun duygularına sizin de katılmanız, okul hakkında konuşmanız, dünya hakkında yeni bilgiler öğreneceğini vurgulamanız onu da heyecanlandıracaktır.

bilgiler öğreneceğini vurgulamanız onu da heyecanlandıracaktır. Okula başlamakla ilgili kitapları birlikte okuyup daha sonra kitap hakkındaki duygu ve düşüncelerini sorabilirsiniz. Çocuğunuzun nasıl hissettiğinden bahsetmesi ve sizin onu nasıl hissettiği hakkında desteklemeniz, endişeli hissediyorsa bunun normal olduğunu açıklamanız çocuğunuzun okul hakkındaki endişelerini azaltabilir.

Çocukların hatta ebeveynlerin ilk haftalarda zorlanmaları çok normaldir. Okula başlamak hayattaki en büyük değişimlerden biri olduğu için okula alışmak aşamalı olabilir. Bu sürecin olabildiğince sorunsuz geçmesi için çocuğunuzun zil çalmadan biraz önce okula getirmeniz çocuğunuzun “ders hemen başlayacak” paniğini yeni arkadaşlarıyla

konusarak atlatmasına yardımcı olabilirsiniz. Sınıf yerine, okulun veya bahçenin dışında vedalaşmanız çocuğunuzun ortama daha rahat alışmasına yardımcı olabilir. Unutmayın ki çocuğunuz da sizin kadar endişeli olabilir. Eğer okuldan siz alıyorsanız her zaman zamanında orada olun, eğer gecikerseniz bu çocuğunuzun kaygılandırabilir. Okuldan sonraki zamanları küçük ikram ve sürprizlerle okul hakkında konuşmak için özel hale getirebilirsiniz. “Okul nasıldı?” gibi ucuz açık sorular yerine “Neler yaptınız, nasıl hissettin?” gibi sorularla ilgi gösterdiğinizizi çocuğunuza göstermelisiniz. Çocuğunuz okul hakkında konuşmak istemiyorsa bu gün hakkında bir güzel şey söylemesini isteyebilirsiniz. Bazı şeyleri rutine bağlamak (kahvaltı, sizin onu okul-

dan almanız veya okuldan sonraki sohbetleriniz) o yaştaki çocuklar için rahatlatıcı olabilir.

Bu süreçte sizin de sabırlı olmanız, çocuğunuzla konuşmanız, her şeyi nedenleriyle onun anlayacağını bir üslupla açıklamanız ve özgüven gelişimini okulda yapacağı bazı işleri okul başlamadan evde ona kendi başına yaptırma-

**Ayakkabı bağlama,
el yıkama, giyinme,
gibi becerileri okuldan
önce öğretmeniz
çocuğunuzun sonraki
başarıları için çok
önemlidir.**

rak (tuvalet, el yıkama, giyinme, ayakkabı bağlama gibi) davranışlarını desteklemeniz, çocuğunuzun sonraki başarısı için çok önemlidir. Eğer çocuğunuz okula gitmekten hoşlanıyor, arkadaşlarıyla ne kadar eğlendiğinden bahsediyorsa, çocuğunuzun diğer çocuklardan geride olması ilk zamanlar için önemli değildir. Eğitime uyum becerisi daha sonra da gelişebilir. Ancak çocuğunuz diğerlerinden geride olduğu için kötü hissediyorsa, ona bunları

sizin öğretmeniz, aynı zamanda kaliteli zaman geçirmeniz çocuğunuzun derslerden de zevk almasına yardımcı olabilir. Eğer herhangi bir endişeniz varsa öğretmeninizle konuşmanız sizi rahatlatır.

Unutmayın ki öğretmenler size de yardımcı olmak için oradalar. •

sedemdemirbd@gmail.com

Kaynaklar

Adolph, K. E., Robinson, S. R., Liben, L., & Muller, U. (2015). Handbook of Child Psychology and Developmental Science.

Australian Government Department of Social Services. (2018). Starting school: Preparing your child. Retrieved from: <https://raisingchildren.net.au/school-age/school-learning/school-choosing-starting-moving/starting-school>.

Connor, J., & Linke, P. (2012). Your child's first year at school. Getting off to a good start: A guide for parents. Canberra, ACT: Early Childhood Australia

and Australian Principals Association.

Dockett, S., Perry B., & Kearney, E. (2012). Family transitions as children start schools.

Family Matters, 90, 57-67.

Harper, L. (2016). Supporting young children's transitions to school: Recommendations for families. Early Childhood Education Journal, 44(6), 653-659. doi: 10.1007/s10643-015-0752-z.

Kentucky Department of Education. (2019). School Readiness Definition. Retrieved from: <https://education.ky.gov/curriculum/conpro/prim-pre/Pages/School-Readiness-Definition.aspx>.

Sayers, M., West, S., Lorains, J., Laidlaw, B., Moore, T.G., & Robinson, R. (2012). Starting school: A pivotal life transition for children and their families. Family Matters, 90, 45-56.

Wong, M. (2015). A longitudinal study of children's voices in regard to stress and coping during the transition to school. Early Child Development and Care, 186(6), 927-946.

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Çar II. Nikolay ve Romanov Hanedanı'nın Sonu

Romanov Hanedanı, Temmuz 1918'de Bolşevikler tarafından katledilmeden uzun zaman önce Rusların gözünden düşmüştü.

Nikolay, 1894 senesinde Rus çarı olarak taç giydiğinde adeta panik derecesinde büyük tereddütler içindeydi. Danışmanlarından birine "Bana ve bütün Rusya'ya neler olacak?" diye soran Nikolay'ın ağzından "Çar olmaya hazır değilim ve bunu hiç bir zaman da istemedim." şeklinde cümleler döküldü. Bu olaydan 24 yıl sonra, Bolşeviklerin gizli polis teşkilatına üye bir cani sürüsü kendisini öldürmek

Çar II. Nikolay

üzere bulunduğu odaya girdiğinde de Nilolay aynı ruh hali içindeydi. Aylar önce devrilmiş, tacı ve makamı kendisinden çalınmış ve bütün ailesi hapsedilmiş olmasına rağmen esasen öldürüleceğini beklemiyordu. Ancak Çar'ın aksine, tarihçiler Romanov hanedanının vahşice öldürülmesinin nedeni ile hanedanın çöküşü ile sonuçlanan olaylar dizisi arasındaki bağlantıyı tam anlamıyla çözmüşlerdi.

Çar II. Nikolay ve Çariçe Aleksandra Taç Giyme Kiyafetleriyle, 1894

Halkın Desteklemediği Bir Dizi Yanlış Kararın Ardından Ruslar II. Nikolay'a Düşman Oldular:

Romanov Hanedanının öldürülmesine yol açan olayların ana

sebeplerini II. Nikolay'ın saltanatının başladığı ilk günlerde bulmak mümkündür. Çar III. Aleksandr'ın en büyük oğlu olan Nikolay, babasından sonra doğal olarak tahta geçecek olan kişiydi ancak babası oğlunu siyasi çalkantılar nedeniyle zor durumda bulunca Rusya'yı idare edecek olan bu makam için yeterince hazırlanmadı. Sert bir hükümdar olan III. Aleksandr, bir çarın demir yumrukla ülkeyi yönetmesi gerektiği-

Çar III. Aleksandr

ne inanıyordu. Bunun bir sonucu olarak, İmparatorluk içinde Rusça dışındaki bütün dillerin konuşulmasını yasakladı, basına göz açtırmadı ve siyasi kurumları zayıflattı.

Bütün bunların bir sonucu olarak Nikolay'a huzursuz bir Rusya miras kaldı. 1894 yılındaki taç giyme töreninden birkaç gün sonra 1400 kadar Rus vatandaşı büyük bir izdiham sonrasında hayatını kaybetti. Bu kişiler, Moskova'da taç giyme gününe has hediye ve hatıra eşyası almak için toplanmışlardı ancak bu olay acı bir trajedi ile sonlandı. Bu, Nikolay'ın saltanatının başlangıcı için büyük bir talihsizlikti

ve bunun üzerine yaptığı acemice açıklama kendisine “Kanlı Nikolay” lakabının verilmesine sebep oldu. Nikolay bütün saltanatı boyunca vatandaşlarından artarak süregelen memnuniyetsizliklerle karşı karşıya kaldı. Ülkeyi halkın desteklemediği bir savaşa soktu. 1905 yılında yapılan barışçıl bir gösteride yüz kadar silahsız sivil vatandaş öldürüldü. Nikolay ayrıca Rus Hükümetinin temsilciler meclisi konumunda olan Duma ile ilişkilerin yürütülmesi konusunda ciddi sıkıntılar yaşadı.

I. Dünya Harbinin Getirdiği Felaketler ve Rasputin’in Kötü Namı Halkın Nikolay’a Olan Destegini Bitirdi

Nikolay’ın veliaht prensi Aleksey, en küçük bir kanama neticesinde dahi ölüme sebep olabilecek hemofili hastalığı ile doğdu fakat aile bu gerçeği sakladı. Çariçe Alexandra, zamanla artan bir şekilde Grigori Rasputin adlı

mistik bir kişinin etkisi altına girdi. Bir süre sonra da neredeyse onun her dediğini yapar hale geldi. Çariçe, Rasputin’in Aleksey’in hayatta kalmasını sağladığına inanıyordu.

Rasputin’in hanedan üzerinde artan etkisi halk içinde bazı şüphelerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum Çarın gücünü bir derece daha zayıflattı. Bu sırada 1914

senesine gelindi ve Rusya I. Dünya Harbine girdi. Esasen ülke bu büyüklük ve şiddetteki bir savaşa hazır değildi. Rus vatandaşları ülkenin yaşadığı kayıplar karşısında dehşete kapıldı. I. Dünya Harbi sırasında en büyük can kaybı veren ülke Rusya olmuştu. 1,8 milyondan fazla asker ve 1,5 milyon kadar sivil hayatını kaybetti. Rakamlar gerçekten de korkunçtu. Harp, Nikolay’ın görünüşte ülke üzerinde sahip olduğu kontrolü bitirdi. Ülkede tarım işlerini yürütecek yeterli sayıda erkek kalmadığı için gıda ve taşımacılık sistemleri tamamen çöktü. Halk ayaklanmaya başladı. Çar baş-

langıçta tahtı terk etmeye yanaşmadı fakat 1917 yılının Mart ayında tahttan indi.

Bolşevikler Ekim Devrimi sırasında Hanedanı gözden uzak bir binada tuttu.

Vladimir Lenin liderliğindeki Bolşeviklerin 1917 yılının

Kasım ayında Rusya’da yönetimi ele geçirmesi üzerine Nikolay, İngiltere ve Fransa’ya iltica talebini ilettili. Ne de olsa karısı Kraliçe Victoria torunuydu. Her iki ülke de bu talebi reddetti. Bunun üzerine Romanov Hanedanı mensuplarının kaderi bir isyan neticesinde yeni kurulmuş hükümetin eline kaldı. Eskiden Petersburg’daki Kışlık Saray’da

Grigori Rasputin

Romanov Hanedanı'nın Bolşevikler Tarafından Gözetim Altında Tutulduğu Ipatiev binası (üstte) ve Hanedan üyelerinin tutulduğu bodrum katı (altta)

yaşadıkları şaşaalı kraliyet hayatı artık çok uzaklarda kalmış ve yaşamları tamamen değişmişti. Çar ve Çariçe olup bitenleri kabullenmeyip geleceğe dair umutlarını koruma yolunu seçtiler. Hanedan'ın tutulduğu bina zaman zaman değiştirildi. En

sonunda Bolşeviklerin “Özel Maksatlı Ev” şeklinde adlandırdıkları bir binaya nakledildiler.

Bir zamanlar kral-lara lâyük bir ortamda yaşayan Hanedan şimdi Yekaterinburg'da yatak çarşafı ile yeterli tabak ve yemek takımının bile bulunmadığı, her tarafı toz içinde olan Ipatiev binasında yaşamını sürdürmeye çalışıyordu. Bu sırada askerler banyo-nun duvarlarına müs-tehcen resimler çizip bunların üzerine Çariçe hakkında açık saçık şiirler yazmak suretiyle Hanedan mensuplarını taciz ediyorlardı.

Aylar Süren Planlamadan Sonra Romanov Hanedanı Bolşevikler Tarafın- dan Öldürüldü

En sonunda 17 Temmuz 1918 gecesini Romanov Hanedanı yataklarından kaldırıldı. Kendilerine başka bir binaya gidecekleri için hazırlık yapmaları söylendi. Hala kaçmak için içlerinde bir umut besleyen kadınlar üzerine eskiden değerli taşlar işledikleri giysilerini, ikonalarını ve önemli miktardaki paralarını bohçalarına yerleştirdiler. Sonra hiç beklemedikleri bir şey oldu: Bolşevikler Hanedan üyele-

rine dönerek ateş etmeye başladılar. Bazıları dipçik ve süngü kullanıyordu. Hızını alamayan bir grup ise önüne gelene tekme ve yumruklarla vuruyordu. Bir süre sonra Romanov Hanedanının yedi üyesi de öldürülmüştü. Bu, son Rus monarşisinin son nefesini verdiği anlamına geliyordu.

Doğaçlama gibi görülen bu öldürme sahnesi esasen ayrıntılı olarak planlanmış bir vahşetti. Olaydan günler önce Bolşevikler hazırlıklara başlamış, binaya benzen ve sülfirik asit stoklamıştı. Bundan amaç cesetleri tanınamayacak şekilde yakmaktı. Bizzat Lenin tarafından öldürme ekibinin başına Yakov Yurovsky adlı bir kişi görevlendirilmişti. Öldürülme olayı halka bir bildiri ile duyuruldu fakat Hanedan üyelerinin cesetlerinin nerede olduğu Sovyetler Birliği çökene kadar karanlıkta kaldı.

Lenin, Yurovsky ve diğer bütün devrimciler Nikolay ve monarşiyi emekçi sınıfının yükselmesini imkansız kılan bir kanser olarak görmüşlerdi. Ancak işin garip tarafı monarşiyi ortadan kaldırmak için planladıkları cinayetler kendi sonlarını getirecekti. Nikolay'ın öldürülme haberi, Lenin ve devrimci taraftarlarının siyasi başarılarını gölgede bırakarak gazetelerin baş sayfalarının dışına itti. Dahası Ni-

İpatiev Binasında Çar II. Nikolay ve Hanedanın Bolşevikler tarafından öldürülmesini betimleyen Fransız Le Petit Journal Illustre adlı gazetenin 1926 yılında basılan sayısının ilk sayfası.

kolay, Alexandra ve beş çocuğunun öldürülmesi yine garip bir biçimde Rusların monarşiye özlem duymalarına sebep oldu. Bugün bile Rusya'da halkın bir bölümü monarşiyi yeniden ayağa kaldırmak istemektedir. Hatta bu maksatla Rusya'da bir oligarşi grubu zengin Rus çocuklarını ilerdeki monarşiye hazırlamak üzere hizmet veren bir okulu finanse etmektedir. Belki Nikolay Rusya'yı nasıl yöneteceğini bilmiyordu fakat kendisini tereddütler içinde bırakan monarşi ölümünden yüz yıl sonra bile çekim gücünün bir bölümünü muhafaza etmektedir. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Gastro Kültür

Reha Tartıcı

BİR LEZZET EFSANESİ

SIİRT MUTFAĞI

Yıllar içinde farklı kültürlere ev sahipliği yapan Siirt'in mutfak kültüründeki zenginlik bu etkileşimden gelmektedir.

Farklı kültürel değerlerle karşılaşmış, bunları kendi değerleriyle harmanlayan Siirt mutfağı, zengin ve çok renkli bir yapıya sahiptir.

Bu güzel kentimizin kültüründe Yunan, Roma, Pers, Asur, Bizans,

Emevi-Abbasi, Arap uygarlıkları ile Selçukluların bıraktığı izler görülmektedir. Cadde ve sokaklarında Türkçe, Kürtçe ve Arapça konuşulan bu kentte yaşanan kültürel etkileşimler mutfak kültürünü de hiç

şüphe yok ki etkilemiştir. O nedenle Siirt'in Anadolu'daki en zengin mutfaqlardan birine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu zenginlikte iki faktör önemli rol oynamaktadır. Birincisi Siirt halkının genellikle tüccar olmaları ve gezmeyi sevmesidir. Siirtliler gittikleri yerlere bir şeyler götürürken, beraberlerinde de bazı şeyler alarak kentlerine dönmüşlerdir. Bu nedenledir ki Siirt mutfağı farklı bölgelerin kültürel değerlerinin kentin öz değerleriyle harmanlanmasından kaynaklanan bir zenginlik ve çok renkliliğe sahiptir. İkinci faktör ise Siirt mutfağındaki kadın faktörüdür. Siirtli hanımlar bir sanat eseri yapar gibi yemeğe özen gösterirler. Genç kızlar yemek yapmayı genellikle annelerinden öğrenirler. Bu da orijinal reçete ve pişirme yöntemlerinin sürdürülebilir olmasında önemli rol oynamaktadır. Siirt mutfağının bugünlere bozulmadan gelmesindeki sihirli detay belki de bu usta çırak (anne-kız) ilişkisidir.

Mutfak konusunda oldukça maharetli olan Siirtli hanımlar mahalli yemekleri yapabildiği için, yörede yemek pişirmeyi meslek edinmiş kişiler yoktur. Hatta özel günlerde kim hangi yemeği daha güzel yapıyorsa, o kişi akrabalarına veya

komşularına bu yemeğin yapımında yardımcı olur.

Şehrin mutfağı ünlü büryan kebabı ile bilinse de kebab türü yemekler aslında oldukça azdır. Siirt mutfağında ağırlık tencere yemeklerindedir. Siirtli hanımların şehrin mutfağı üzerindeki etkisinin en önemli göstergelerinden biri de budur. Siirt mutfağı ile ilgili dikkat çeken bir başka detay da Anadolu'ya 18. yüzyılda ulaşan domates ve

Şehrin mutfağı
ünlü büryan kebabı
ile bilinse de kebab
türü yemekler
aslında oldukça
azdır.

salça kullanımının oldukça yaygın olmasıdır.

Siirt mutfağının en fazla tanınan lezzeti kuzu etinin derin bir kuyuda kızgın ateşte pişirilmesiyle yapılan büryan, püryan ya da biryan olarak bilinen yemektir. İkinci sırada hiç kuşku yok ki Güneydoğu Anadolu sofralarının vaz geçilmezi olan bir yufkanın içinde pilavın tavukla ve bir çok baharatla pişirilmesiyle hazırlanan perde pilavı gelmektedir.

Perde
pılavıSalhiye
(Puf bôreği)

BÖREKLER VE HAMURİŞLERİ

- Sac Bôreği
- Fatayor Markin
(Gözleme)
- Su Bôreği
- Salhiye (Puf
Bôreği)
- Simeket
- Kalbur Hurması
- Haşvet

Siirt mutfağında yemeklere tat ve koku vermesi için karabiber “filfel”, kırmızıbiber, pul biber, nane, reyhan (rihen), kekik (zah-ter), kişniş (kızbara) fazlaca kullanılmaktadır. Salatalar genelde soğan ağırlıklıdır. Kuru soğan ince ince doğranarak biber salçası veya sumak ile ovularak salata yapılır. Yörede yetişen domates, biber, salatalık, marul, madımak (hammettita) ve kenger (harşef) ile de salata yapılmaktadır. İçecek olarak genelde ayran, şerbet, limonata, vişne suyu, gül suyu, kiş aylarında da pekmez su ile karıştırılıp şerbet haline getirilerek içilmektedir. Pekmeze yapılan şerbete cillep denilmektedir.

Bu kadar tarihsel ve kültürel zenginliğine rağmen Siirt mutfağında et,

Kitel
(Siirt köftesi)

ETLİ VE HAMURLU KÖFTELER

- Kitel (Siirt Köftesi)
- Kitel Fum
(Sarımsaklı Köfte)
- Kitel Leben
(Yoğurtlu Köfte)
- İrk
- Taptap
- Bellog
(Mercimek Köftesi)
- İçli Köfte
- Çiğ Köfte

Rayoşu Meketip

TATLILAR

- Rayoşu Meketip
- Gebole
- Mıçerket
- Sımsımiye
(Pekmezli Susam)
- Kalbur Hurması Tatlısı
- Sarı Burma
- Siirt Pastası

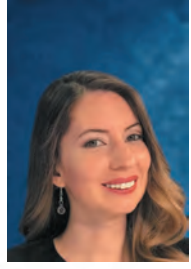
sebze ve bakliyat kullanımında inanılmaz bir denge olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu eşsiz lezzetlerin altında yatan sır bu denge olsa gerek. •

rehatarticibd@gmail.com

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Çocuğun Çenesinden 526 Adet Diş Çıktı

Hindistan'ın Chennai kentinde 7 yaşındaki bir çocuk, çenesinde şişlik nedeniyle hastaneye kaldırıldı. Çocuğun

kompleks ve kompaund odontoma adında ender rastlanan bir diş hastalığı olduğu ortaya çıktı.

Sağ alt çene bölgesinin röntgeni çekildi; BT taraması yapıldı. Doktorlar, diş yapısını inceledi ve çocuğun ağızda 500'den fazla diş olduğu anlaşıldı.

Ağız Diş Çene Hastalıkları ve Cerrahisi Anabilim Dalı Profesörü Senthilnathan, genel anestezi uyguladıktan sonra çeneyi açtıklarını ve içinde bir torba gördüklerini anlattı.

Profesör, "Yaklaşık 200 gram ağırlığındaki torba dikkatlice çıkarıldı ve içerisinde 526 adet diş bulundu. Dişler küçük, orta ve büyük boylardaydı" dedi.

2 Yemek Kuryeleri Müşterilerin Yemeklerini Yiyor

Amerika Birleşik Devletleri'nde yemek kuryeleriyle ilgili yapılan araştırmada 500 kurye ve 1500'den fazla müşteriye sorular yöneltildi. Araştırmada kuryelerin yaklaşık yüzde 30'unun götürdüğü yemeklerden yediği belirlendi. Kuryelerin yüzde 54'ü 'taşındıkları yemeğin kokusundan etkilendiğini' söylerken, bu rakamın yarısı ise yemeklerden "bir ısırık aldığını" açıkladı. Müşterilerin çoğunluğu bunu kabul edilemez bir durum olarak nitelendirirken, ufak bir grup ise herhangi bir sorun görmedi.

3 İnsanlığın Ay'a İlk Ayak Bastığı Anın Görüntüleri

İnsanlığın aya ilk ayak bastığı anın görüntüleri 1976'da o dönem

NASA stajyeri olan Gary George'a, bir açık arttırmada yanlışlıkla diğer 65 kasetle birlikte 217 dolar 77 sente satılmıştı.

Ay'a ayak basılmasının 50. yıl dönümünde, tarihi anın görüntüleri müzayede evi Sotheby's tarafından açık artırmaya çıkarıldı. Astronot Neil Armstrong'un Ay'a ilk ayak bastığı an ve ABD'nin o dönemki başkanı Richard Nixon'ın konuşmasının yer aldığı 2,5 saatlik 3 kaset için açılış fiyatı 700 bin dolar olarak belirlendi ve açık arttırmada 1 milyon 820 bin dolara satıldı.

NASAdan aldığı kasetlerin bazılarını yerel televizyonlara satan George, söz konusu 3 kaseti babasının tavsiyesi üzerine elinde tutmuştu. Ay'a ayak basılmasının 50. yıl dönümü için NASA'nın kasetlerin

peşine düşmesi üzerine George, kasetleri ilk kez izlemiş ve aranan görüntülerin kendisinde olduğunu fark etmişti.

4 **Kötü Beslenme Ömrü Kısaltıyor**

The Lancet dergisinde yayımlanan Küresel Hastalık Yükü Çalışması verilerine göre; her yıl 11 milyon kişi beslenmeyle bağlantılı rahatsızlıklar nedeniyle hayatını kaybediyor. Dünya genelinde her beş ölümden biri de beslenmeye bağlı rahatsızlıklardan kaynaklanıyor. Ömrü en çok kısaltan unsurlar ekmekte, soya sosunda veya işlenmiş gıdalarda bulunanlar ve her türlü tuz tüketimi.

Diğer ölüm sebepleri arasında, cerezlerin, tohumların, sebzelerin ve deniz ürünlerindeki omega-3 ile lifli yiyeceklerin az tüketilmesi gösterildi.

Araştırmacılar, kalp rahatsızlık-

ları ve kansere yalnızca obezitenin değil, kötü beslenme alışkanlıklarının da neden olduğunu söylüyor.

5 **Avrupa'da Kebap Lokantalarını Sevindiren Gelişme**

İtalya'nın Cenova kentinde, şehir merkezinde kebab lokantaları dahil birçok ticari girişimi engelleyen yasanın, Alman şirketinin şube açabilmesi için yürürlükten kaldırılacağı açıklandı. Doğal kozmetik ürünler, organik gıda maddeleri ve ev dekorasyon ürünleri satan Alman firması, toplam 3 mağaza açmayı planladığı için yasağın kaldırılması bekleniyor. İtalya'nın birçok bölgesinde "anti-kebab yasası" olarak bilinen benzer uygulamalar uzun yıllardan beri devam ediyor.

6 **0-2 Yaş Arası Çocukların Okula Gitme Oranı**

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD, 0 ile 2 yaş arası çocukların eğitimi ve bakımı için kreş ve anaokulu benzeri kurumlara kayıt oranlarına yönelik inceleme yaptı. 0-2 yaş arası çocukların okula gitme oranı Danimarka, İzlanda, Norveç ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde yüzde 50'nin üzerine çıkıyor. Bu oran Polonya ve Yunanistan'da yüzde 10 ila 20 düzeyinde.

Çekya ve Slovakya'da da, yüzde 10'un altında görülüyor.

7 Müşterilerin Kişisel Bilgileri Çalındı

Amerikan bankacılık ve finans şirketi Capital One, ABD ve Kanada'daki toplam 106 milyon müşterisinin kişisel bilgilerinin çalındığını duyurdu. Gözaltına alınan bilgisayar korsanının müşterilerin adları, adresleri, telefon numaraları, sosyal güvenlik bilgileri, kredi skorları ve kredi kartı limitleri gibi bilgilerinin çaldığı, ancak kredi kartı numaralarına ulaşmadığı belirtildi.

Bilgisayar korsanlığından ABD'de yaklaşık 100 milyon, Kanada'da da 6 milyon kişi etkilendi. Yakalanan bilgisayar korsanının merkezi Seattle'da bulunan bir teknoloji şirketinin eski bir yazılım mühendisi olduğunu açıklandı.

Bilgisayar korsanının suçlu bulunması haline 5 yıl hapis ve 250 bin dolar para cezası alabilecek.

8 Blues Müziği Kralı'nın Gitarı Açık Artırmada

Amerika Birleşik Devletleri'nin Mississippi eyaletinde 1925 yılında doğan siyahi gitarist ve şarkıcı, "Lucille", "Sweet Black Angel" ve "Rock Me Baby" gibi şarkılarıyla tanınan, "Blues müziğin kralı" olarak bilinen

B. B. King'in gitarı satılıyor. Julien's Müzayedede Evinden yapılan açıklamada, B.B. King'in hayatının son döneminde çaldığı, ona özel üretilen elektro gitarın 21 Eylül'deki açık artırmada, sanatçının diğer eşyalarıyla birlikte satışa çıkarılacağı duyuruldu. King'in adının yazılı olduğu gitarın 80 bin ila 100 bin dolar arasında alıcı bulması bekleniyor. Müzayedede ayrıca, Amerikan Başkanı George W. Bush tarafından 1990 yılında sanatçıya verilen Ulusal Sanat Madalyası, B. B. King'e ait mücevherler ve kıyafetler de yer alacak. 15 Grammy Ödülü kazanan B.B. King, 2015 yılında hayata veda etmişti. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

EYLÜL AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Yalıtkan

2-(a) Başkalaşma

3-(d) İkinci kırdırma

4-(d) Vuruk bilimi

5-(a) Kalın su borusu

6-(b) İç hissedar

7-(c) Ruhsal gerilim

8-(b) Dik açı ölçeri

9-(c) Getirimci

10-(b) Rakam, sayı

11-(d) Toprak üzerine döşenen taş kırıkları

12-(b) Dolambaç

13-(b) Höyük

14-(b) Büyüteç

15-(b) Telif hakkı

"Bilginizi Denetleyin"

1-(a) Kurgusal

2-(b) Antoloji

3-(c) Çıgan

4-(d) Tundra İklimi

5-(d) Virtüöz

6-(a) Dehliz

7-(a) Bolu

8-(d) Züccaciye

9-(c) Asya

10-(d) Voleybol

11-(b) Mecmua

12-(c) Drenaj

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

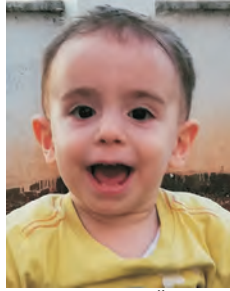
Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Ela Kaya, İstanbul

Asil Çağan Üren,
Gaziantep

Defne Inceer, Adana

Defne Kırdag ve Duru Zinciroğlu, Ankara

Deniz Nisa Büyüülü, Adana

Doğa Ergezen,
Ankara

Ela Ceren Taşyürek,
İzmit

Ferman Şimşek, Alanya

Zeynep Çağla Timurlenk, İstanbul

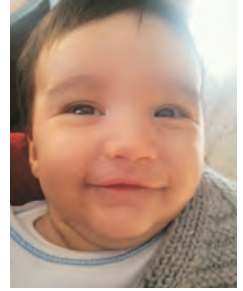
Zeynep ve Emir Tekçe, İnebolu

Can Karataş, Ankara

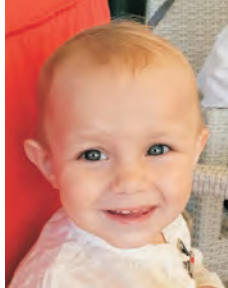
Emre Mirasyedioğlu, Ankara

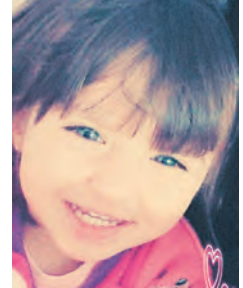
Uğur Deniz Takak, Ankara

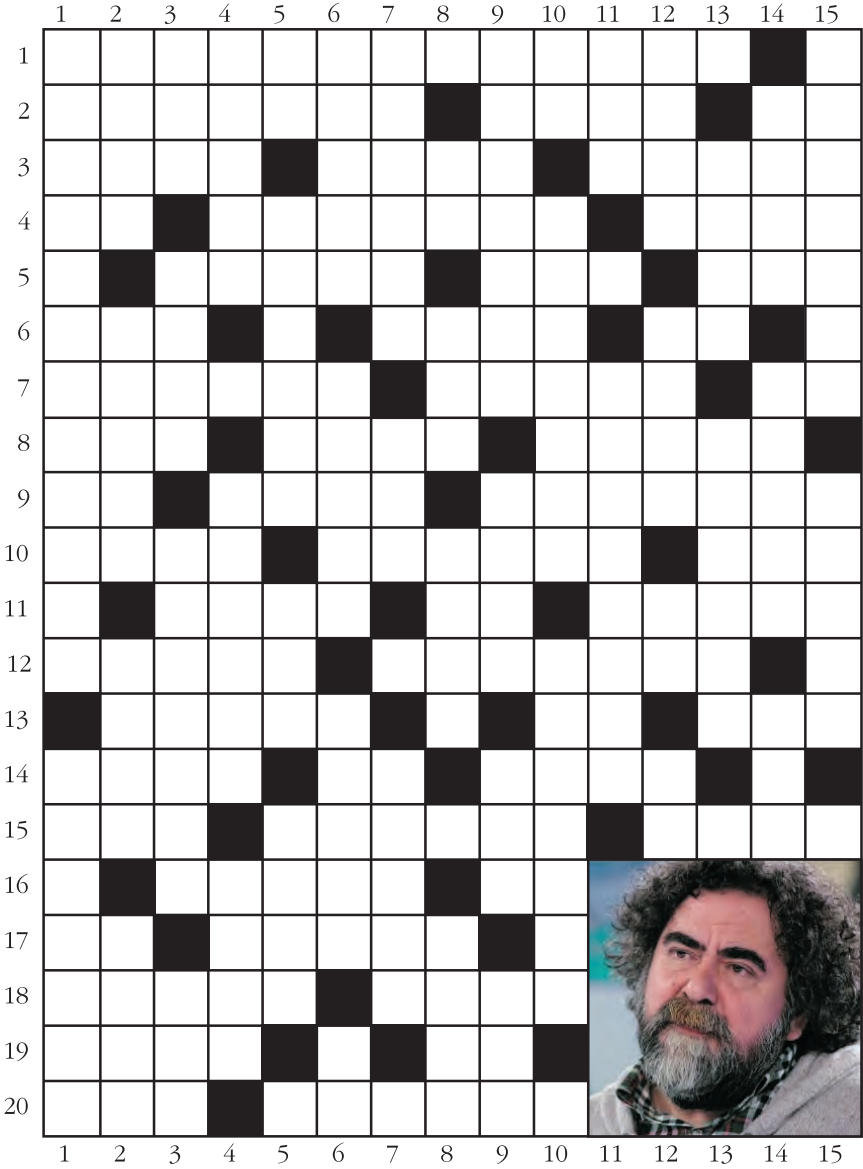
Alize Roy, İsveç

Victor Roy, İsveç

Begüm Nisa Sevgili,
İstanbul

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA:1-'Mavra Zamanı', Zemheri' gibi yapıtları da bulunan fotoğrafta görülen şair,karikatüristimiz. 2-İstanbul'un eski adlarından biri.-Sinir uçlarının iltihaplanması sonucu oluşan bir hastalık.-Lantanın simgesi. 3-Doğru bir çizgi üzerinde bulunma durumu.-Dokusunda gümüş tel bulunan kumaş türü.-Uranüsün bir uydusu. 4-Zirkonyumun simgesi. Bir düşüncüyü, daha kolay kavratılmak için yerini tutabilecek simgelerle canlandırma işi.-İtalya'da bulunan bir yanardağ. 5-Tayin etme.- Uydu yayınlarını alabilmek için kullanılan donanım elemanı.-Afrika'da bir ülke. 6-'... King Cole'(ABD'Lİ ünlü solist).-Din işlerini devlet işlerine karıştırmaya.-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka imi. 7-Beddua etme.- Belirli bir aralığın dilimlere bölünerek paylaşılması.-Bir haber ajansının simgesi. 8-Örgü örmekte kullanılan gereç.- Bir devlete, bir topluluğa özgü olan simge.- Geçmişte İran çevresinde kullanılan bir tür gümüş para. 9-Bir seslenme ünlemi.- İnmış vaziyette bulunan.- Gemiyi iskeleye bağlamaya yarayan kalın ip. 10-Işığın cisimlerden yansımaya bağlı olarak gözde oluşturduğu duyum.- Terzilikte ölçü almakta kullanılan şerit metre.- Konya ilinde bir baraj. 11-Yardım.-Alfred Hitchcock'un bir filmi.-Lüks ve büyük otel. 12-İslamiyette ramazan ayı içinde yoksullara vermesi dince buyurulan miktarı belirli sadaka.-Büyük balıkçı kayığı. 13-İspanya'nın Kuzey Afrika'da toprağı olan yer.-Yemek.-Lezzet. 14-Avusturya menşeli bir dans.-Sodyumun simgesi.-İlgeç. 15-Gelecek.-Kız evlat.-Anlama yeteneğı. 16-Ayrı türden olan öğelerin karıştırılmasıyla oluşmuş.-Stanley Kubrick'in ölmeden önce başladığı ancak bitiremediğı filminin adı. 17-Duman lekesi.-Kağıt para. 18-Üflemeli bir çalgı.-Büyük kız kardeş. 19-Türkiye'nin ilk araştırma gemisinin adı.-Avrupa birliğinin kısa adı. 20-Fransa'da bir kent.- Mafya örgütlerinin suskunluk yasası.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:1-' Aşık ..... ' (İşte Gidiyorum Çeşmi siyahım', 'Domdom Kursunu' gibi eserlerinden de tanıdığımız ve 2002 yılında aramızdan ayrılan halk ozanımız).-Avrupa'da bir ülke. 2-'..... Şehrin İnsanları(Kemal Tahir'in bir yapıtı).-Fatma ..... ' (Türkiye'nin ilk kadın romancısı).- Yeni bir şey yaratma, bulma, buluş.-Hintli kadınlarınna özgü giysi. 3-İnce keskin ses.-'... Ağacı (Samiha Ayverdi'nin bir romanı).- Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu öteki şeylerden ayıran özellik.-Tıp dilinde damara verilen ad. 4-Boyun eğme, buyruğa uyma, söz dinleme.-Mitolojiye göre uçan ilk insan.-Gelir. 5-Olumsuz belirten bir ön ek.-Tipta bağırsakların temizlenmesi için kullanılan bir yöntem.-Kesintiler çıktıktan sonra geriye kalan.-'.... Lear' (Shakespeare'in bir yapıtı). 6-Kızma, korkma, acıma, sevinme, şaşma gibi ansızın beliren türlü duyguları anlatmaya yarayan sözcük.- Katı bir maddenin ısı alarak sıvı hale geçmesi.-Kansızlık hastalığı.-İşaret. 7-Steven ....'(ABD'li ünlü aktör).-Makina Kimya Endüstrisinin kısa adı.-Bulmaya çalışma. 8-Molibdenin simgesi.-Baston.-Tokat'ın pekmezi ile ünlü ilçesi.-Orta Anadolu'da bir göl. 9-Halk arasında nazar otu da denilen bir bitki.- Geminin tam arka yanı.-Eski dilde bağırsaklar.-Dünyanın en alçakta bulunan gölü. 10-Numaranın kısa yazılışı.-Güney Amerika'da yaşamış eski bir uygarlık.-Atlas Okyanusunda Portekiz'e bağlı bir ada. 11-Di nükleik asidin kısa yazılışı.-Edirne'ye bağlı bir ilçe. 12-İsviçrede bir kanton.-Sivas'ın bir ilçesi-Tarla sınırı.-Boru sesi. 13-Yangın söndürme işlemi.-Hammaddenin işlenerek mal üretme işlemi. 14-Rusya'da bir ırmak.-Rusya federasyonuna bağlı turistik bir liman kenti.-Avuç içi. 15-Asker kemeri.-Gökyüzünü gözetleme işlemi.

Satranç

Mustafa Yıldız

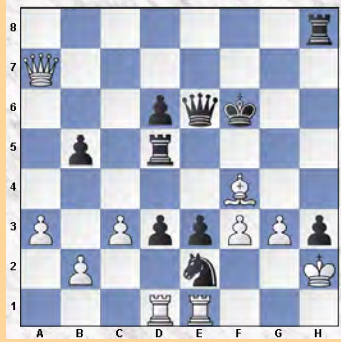
AVRUPA GENÇLER BİRİNCİLİĞİ

Yağız Kağan Erdoğmuş – Hüssain Besau, 8 Yaş, 7. Tur

Beyaz şah, büyük fırtınada siyah piyonun arkasına sığınmış, ortalığın durulmasını bekliyor. Zor durumda dahi rakibe zorluk çıkartıyoruz; e3 piyonunu iki taşla istiyoruz, o mutlaka bir hata yapacak! **53...Kc5?** Beyaz vezirin önünü kesmek istedi ama buydu işte beklenen hata. **54.Kxd3! Axf4** Siyah bu fili şimdi almasa Kxd6 ile vezirini kaptırabilir.

55.Kdxd3 Vd5 56.Ve7+ Şf5 57.g4!! Şg6 Beyaz, atı almadığı gibi kaleyi de feda edecek. **58.Ke6+ Axe6 59.Kxe6+ Vxe6** Siyah vezirini verdi yoksa mat olacaktı. **60.Vxe6 + Şg7 61.Ve7+** Siyah terk etti. **1-0**

Değme yiğit satranççı bu oyunu böyle çeviremezdi. Bravo Yağız Kağan! 02-11 Ağustos 2019 tarihlerinde Slovakiya'nın başkenti Bratislav'da düzenlenen Avrupa Gençler Birinciliği'nde Yağız Kağan Erdoğmuş, turnuvayı 8,5 puanla ve en yakın rakibine 1,5 puan fark atarak birinci bitirdi.

Veronika Ryabukhina- Ela Aslan, 8 Yaş Kız,7. Tur

30...Ve7! Hayranlık uyandıran konumsal kavrayış. Siyah vezirin gücünü iki katına çıkartan bu hamle, 8 yaş kategorisi için olağanüstü bir buluş. **31.Kc1 Vh4** Vezir rakip şaha sokuluyor. Tehdit: **32...Vxh3+ 32.Şg1 Axe3!** Kazandıran değişim. **33.Vxe3 Fxf4 34.Ve1 Vg5 35.Kc2 Kd2!** Mat isteği. **36.Kxd2 Fxd2 37.Ve2 Fe3+ 38.Şh1 Vg3** Yine Vxh3 ile mat istiyoruz.

39.Vg4 Ve1+ 40.Şh2 Fg1+ 41.Şh1 Ff2+ 42.Şh2 Vg1+# 1-0 Bu oyun turnuvanın Güzellik Ödülü'nü hak ediyor. Ela Aslan 6,5 puanla Avrupa 5.si oldu.

V.- Aleksandr Cnejev - Taha Özkan, 12 Yaş, 4. Tur

17...Abxd4!! Beyazın beklemediği bir feda. 18.cxd4 Axd4 Ortalık karıştı! 19.Vd2 Ab3 At, vezirin peşini bırakmıyor.20.Ve2 Fc5! 21.Fe3 d4! 22.Vxc4 dxe3 Siyah feda ettiği ata karşılık fil kazandı. 23.Kc2 e2+ (23.Ke2 düşünülebilir ama siyah yine çok üstün.) 24.Ae3 Şb8 25.Vxa4 Fxe3 + 26.Şh1 Kd4 27.Kc4 Kxc4 28.Vxc4 Ad2! Çatal 29.Va2 Axb1 30.Vxb1 Kc8 31.Ad3 Kc1! Beyaz terk etti. 0-1 Eğer, at kaleyi alırsa 32.Axc1 e1V+ siyahın yeni veziri olurdu. Özkan da 7 puanla 5. oldu.

Galina Mikheeva - Ecrin Efsa Büyük, 12 Yaş Kız, 9. Tur

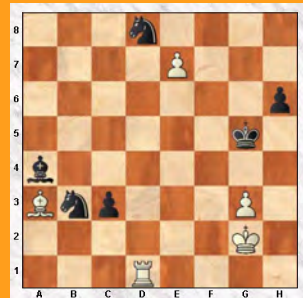
Siyahın üstünlüklerini sayalım: 1.Materyal olarak 1 piyon önde, 2. Kalelerin ikisi de c dikeyinde ve geçer piyonun arkasında, 3.Merkezdeki siyah at, çok etkili. 4.Beyaz şah korunaksız. Siyahın hamlesi hazır: 37...c3! 38.Ab3 c2! Tank yürüyor, ata yer açıyor. 39.Ad6 Ac3+ Çatal 40.Şd3 Axe4 41.Şxe4 Kd8 Hedef, e piyonu. 42.Ad4 Fxd6 43.exd6 Kxd6 44.Şe5 Kb6 45.Kxc2 Kxc2 46.Axc2 Kb2! Çifte vuruş. Beyaz terk etti. 0-1

mustafayildizbd@gmail.com

TERFİ KARESİ İSTASYON MUDUR?

Yaşanmış bir olaydan esinlenerek oluşturulan yandaki konumda e piyonu iki şekilde vezire terfi edebilir. A) 1.e8V veya B) 1.exd8V Hakeme iletildiğine göre beyaz piyonu tutmuş önce e8 karesine götürmüş ama bırakmamış sonra siyah atı yiyerek vezire terfi etmiş. Hakem de “dokunulan taş oynatılır” kuralını yanlış yorumlayıp “dokunulan kareye oynatılır”a çevirmiş. Oysa satrançta dokunulan kareye oynatılır diye bir kural yoktur. Oyuncunun 1.exd8V hamlesi geçerli sayılmıyordu. Yazık olmuştur.

(*www.fenerweb.com'da, Tahsin Aktar'ın Sözü Özü adlı köşe yazısından kısaltılmıştır.*)

Bize Gönderilen Kitaplardan

Menkıbelerin Parlak Yıldızları

Derviş Mahmud-
Mesnevi-Han

Büyüyen Ay
Yayınları

Hemedanlı Abdülvahap Dede'nin Farsça yapıtını duyan 3. Murad, çevirmen Derviş Mahmud'dan Konya'ya dönüp eseri tamamlamasını istedi. Derviş Mahmud'un hattata yazdırıp, hikâyelere uygun 27 minyatürle süsletip Mevlânâ'ya gönülden bağlı Sultan Murad'a sunduğu dokuz bölümlü bu nüsha, şimdi New York Morgan Library'de bulunuyor. Yapıtın önemi Mevlânâ hakkında yazılmış, bugüne kadar anlatıla gelmiş menkıbelerin, Mevlânâ ve torunlarının hangi düşüncelere kaynaklık ettikleri, hangi düşünceleri savundukları, toplumun onları hangi konularda örnek aldığını göstermesi bakımından tartışılmazdır. İçerisindeki, bizzat müellifinin çizdiği 27 minyatürden zamanımıza ulaşabilen yirmi ikisi Mevlânâ'nın örneklik ettiği konuları, toplumun şekillenmesindeki rolünü ve özellikle 16. yüzyılda

Mevlânâ'nın algılanışını göstermesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Yalnız Mevlânâ ile ilgili değil, babası Âlimler Sultanı Bahaeddin Veled, Seyyid Burhaneddin Muhakkik, Tebrizli Şems, kendi zamanında ve kendisinden sonra Mevlevîliğin başına geçen kimselerle, o devrin idarecileri hakkında da bilgiler veren güvenilir bir kaynaktır. Mevlana ve çevresinin tutum ve davranışlarını, şahsındaki güzel ahlâkın örneklerini, hakikat yolunun inceliklerini göstermesi bakımından da eşsiz olan eser ayrıca son devir Selçuklularına ve Cengiz Han'ın bazı kumandanlarının davranışlarına ilişkin bilgiler de barındırıyor. Kendilerini medeniyet dünyamızın güzel eserlerini gün ışığına çıkarmaya adanmış Mustafa Kirenci ile çevirmenler Hüseyin Ayan ve Gönül Ayan 444 yıllık hasreti gideriyor.

Seyahatname-i İbrahim Bey veya Vatanseverlik Belası

Hacı Zeynel
Abidin-i
Meragai

Alter
Yayıncılık

İran'ın Doğu Azerbaycan bölgesinde doğan yazar 1901'da yerleştiği

İstanbul'dan İran edebiyatına katkılar sundu. 110 yıl sonra Mustafa Çiftçi'nin çevirisiyle Türkçesi yayınlanabilen yapıt 19. yüzyılda geçse de özgürlük, eşitlik, adalet, sağlık ve yaşama hakkı gibi temel insan haklarını savunan, çağdaş bir roman. “Avrupa devletleri ve Rusya'nın o dönemde Hindistan, İran ve Afganistan üzerine yaptıkları gizli anlaşmaları ve planları ile bölge hakkında yapılan siyasi, ekonomik ve askeri değerlendirmeleri” içeren bölümün de bulunduğu kitap Doğu coğrafyasında bitmeyen kavgayı ve dinmeyen acıları anlatıyor. Mısır'da yaşayan İranlı tüccarın oğlu İbrahim, yurt özlemiyle Kahire'den gittiği İran'da düş kırıklığına uğrar. Yoksulluk, yoksunluk kıskacındaki İnsanlar, yöneticilerin baskı ve zulmünden evini ve yurdunu terk etmektedir. Kaçmakla kalmak arasında sıkışanlara siyasi, ekonomik ve sosyal durumu eleştirerek, dini bağnazlığa karşı çıkarak çözüm yolları önerir. “Kurtuluşumuz eşitlik ve adaletin hasıl olmasına... Milletın namuslarının doğru ve kötü niyetsiz sözlerinin milletın büyüklerinin ve devletın yöneticilerinin gönüllerine işleyerek etki etmesine ve iş işten geçmeden vatanın kurtuluşu için ayağı kalkmalarına... kibir ve kıskançlığın memleketin büyüklerinin gönlünden uzaklaşmasına... bağlıdır”

Risâletü'n Nushiyye ve Divan-ı Yunus Emre

(Karaman Nüşhası)

Duru Bulgur

Yunus Emre insanlara rehberlik etsin diye ülküsü doğrultusunda iki eser bıraktı: “Risaletü'n-Nushiyye ve Divan-ı Yunus Emre”. Bugüne kadar birkaçı 14. yy ait yapıtların nüshalarından 40 kadarı bulunabildi. En eskisi Karaman Nüşhası'dır ve üstelik bir tekkeye ait tek nüshadır. O tekke, Karaman'daki Yunus Emre Tekkesidir. Zaten dünyada Yunus Emre adına başka tekke de yok. Abdalbaki Gölpınarlı, Şehabettin Tekindağ, İbrahim Hakkı Konyalı, Cahit Öztelli, Amil Çelebioğlu, Mikail Bayram... bu Divanı gördüler ama yayımlayamadılar. Divanı ilk kullanan Ankara Milli Kutuphane'de bir mikrofilmini bulan Mustafa Tatçı oldu. Orijinalinden Karaman nüshasını ilk ve tek kullanan kişi ise Yunus Emre'nin torunlarından Talat Duru'ydu. Şimdiye kadar daha eski olanı bulunamayan yapıt Yusuf Yıldırım'ın titiz emeğiyle 600 yıl sonra sevenleriyle buluşuyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: EGEMEN ILIKKAN, ANKARA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

NEŞ'E ERDOK

Öğretmeni Neşet Günal ile anısal figüratif resimde ilk akla gelen ad toplumsal gerçekçi Neş'e Erdok'tur. Sokak çocukları, dilenciler dahil insanların gündelik yaşam koşurması içinde kendi iç dünyalarıyla baş başa kalışlarını, beklentilerini, tedirginliklerini, yalnızlık ve hastalıklarını yorumlayarak ele alır. Yaşamın, gerilimli yorgunlukların, yoksullukların ve dramın ürpertisinin sardığı yalın üsluptaki çalışmalarında renkten çok biçime önem verir. Renge değil, renk israfına karşıdır. Canlı rengi sadece biçimin etkisini arttırmak, psikolojik etkiyi vurgulamak için kullanır. Bütünü ve kırılmalığı onu oluşturan ayrıntıları vurgulayarak verir. Her çizgisinin ardında Vietnam Savaşı'ndan, kentleşmiş ortamlardaki kimlik, sınıf ve cinsiyet sorunlarına uzanan bir hikaye vardır. Kadının toplumsal trajedisini, kadının kişiliğine, kimliğine saldırı, kontrol altına alma ve müdahale saydığı saçın zorla kesilmesinde anlatır.

ISSN 1301-7608

